

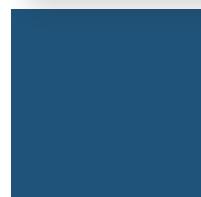
ICAM

INTERNATIONAL COMPANION
ANIMAL MANAGEMENT COALITION

SMJERNICE ZA HUMANO UPRAVLJANJE POPULACIJOM PASA

AŽURIRANO 2019.

ifaw

International
Fund for
Animal Welfare

WSAVA
Global Veterinary Community

HUMANE SOCIETY
INTERNATIONAL

SMJERNICE ZA HUMANO UPRAVLJANJE POPULACIJOM PASA

Sadržaj

■ Uvod	5
ICAM	5
Kome su namijenjene ove smjernice.....	5
Cilj.....	6
Kako koristiti ove smjernice	6
■ Izvršni sažetak	7
Poglavlje 1: Principi upravljanja populacijom pasa	7
Poglavlje 2: Procjena, osmišljavanje i evaluacija	9
Poglavlje 3: Sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa)	10
Poglavlje 4: Omogućavanje humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa)	16
POGLAVLJE 1: PRINCIPI UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA.....	17
■ Dinamika populacije pasa: Kako funkcioniraju populacije pasa.....	17
■ Upravljanje populacijom pasa	19
Principi DPM-a (upravljanja populacijom pasa)	19
POGLAVLJE 2: PROCJENA, OSMIŠLJAVANJE I EVALUACIJA	21
■ Procjena.....	21
Prioritetna pitanja	21
Problemi	22
Dinamika populacije.....	24
Vizualizacija podataka	27
SLIKA 2: PRIMJER PRIKUPLJANJA PODATAKA	27
■ Osmišljavanje sistemskog rješenja DPM-a (upravljanja populacijom pasa)	28
■ Evaluacija.....	29
SLIKA 3: UTICAJI, INDIKATORI I METODE MJERENJA	30

POGLAVLJE 3: SISTEM DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA) ..31

Pregled	31
SLIKA 4: VIZUALIZACIJA SISTEMA DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA)	32
Temelji	33
Temelj 1: Zakonodavstvo i njegovo provođenje	33
Temelj 2: Radna grupa	35
OKVIR 3.1: RAZVOJ HUMANE ZAJEDNICE (HUMANE COMMUNITY DEVELOPMENT - HCD).....	36
OKVIR 3.2: ZAINTERESIRANE STRANE DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA)	37
Temelj 3: Zagovaranje	38
Temelj 4: Angažman zajednice.....	42
TABELA 1: PRIMJERI STRATEGIJA ANGAŽMANA ZAJEDNICE U DPM-U (UPRAVLJANJU POPULACIJOM PASA)	46
Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa).....	48
Osnovne usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)	49
1. Promoviranje odgovornog ponašanja	49
OKVIR 3.3 USLUGE DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA).....	49
SLIKA 5: COM-B MODEL PONAŠANJA	51
OKVIR 3.4: KOMUNIKACIJA ZA PROMJENU PONAŠANJA KORAK PO KORAK	53
2. Jačanje profesionalnih kapaciteta DPM-a (upravljanja populacijom pasa)	54
3. Kontrola reprodukcije	57
OKVIR 3.5: RAZMATRANJA SPECIFIČNA ZA POSTUPAK "UHVATI-STERILIZIRAJ-VRATI" (CNR)	61
4. Veterinarska njega.....	62
Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zavisne od konteksta.....	63
1. Formalno obrazovanje djece	63
2. Objekti za prihvrat i udomljavanje	66
3. Identifikacija i registracija	68
4. Kontrola komercijalnog uzgoja i prodaje	70
5. Upravljanje pristupom resursima	75
Ishod: Pozitivan odnos čovjeka i psa	76
Uticaj	78

POGLAVLJE 4: OMOGUĆAVANJE HUMANOG DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA)	79
■ Komponente okruženja koje omogućava	79
Upravljanje	79
Pravila	80
Zakonodavstvo i provođenje	80
Finansiranje	81
Obuka i podrška	81
Kontrola i eliminacija bjesnila	82
ANEKSI	85
■ Aneks A: Pet potreba za dobrobit pasa	85
■ Aneks B: Metode istraživanja dinamike populacije pasa	88
Upitnici za domaćinstvo	88
Ulične ankete	90
Fokus grupe	91
Evidencije prihvatnog centra / Centra za udomljavanje	92
Sekundarni izvori informacija	93
Posmatranje pasa latalica	94
■ Aneks C: Stabla problema i ciljeva	95
Stabla problema	95
SLIKA 6: STABLO PROBLEMA	96
SLIKA 7: STABLO CILJEVA	97
Stabla ciljeva	98
■ Aneks D: Humano postupanje.....	99
■ Aneks E: Ciljevi sterilizacije u CNR-u (postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati").....	102
Dinamika populacije pasa - Dijagram pune veličine.....	104

Uvod i Izvršni sažetak

Uvod

ICAM

Međunarodna koalicija za upravljanje domaćim životnjama (International Companion Animal Management - ICAM) je međuorganizacijska grupa koju čine predstavnici Međunarodnog fonda za dobrobit životinja (International Fund for Animal Welfare - Ifaw), Međunarodnog humanog društva (Humane Society International - HSI), Kraljevskog društva za prevenciju okrutnosti prema životnjama (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals - RSPCA), Svjetske zaštite životinja (World Animal Protection), ČETIRI ŠAPE (FOUR PAWS), Svjetskog udruženja veterinara za brigu o sitnim životnjama (World Small Animal Veterinary Association - WSAVA) i Globalne alijanse za kontrolu bjesnila (Global Alliance for Rabies Control - GARC).

Ova koalicija je formirana da podrži razvoj i korištenje humanog i efikasnog upravljanja populacijom domaćih životinja širom svijeta. Dijelimo iskustva, ideje i podatke o dinamici i upravljanju populacijom domaćih životinja kako bismo koordinirali i poboljšali naše trenutne preporuke i smjernice. Svaka organizacija se složila da je važno da kroz saradnju nastojimo poboljšati naše međusobno razumijevanje. Mi imamo odgovornost kao finansijska i savjetodavna tijela da osiguramo da nudimo najtačnije smjernice, zasnovane na najnovijim dostupnim podacima i konceptima, onima koji su uključeni u upravljanje populacijom na terenu. Također vjerujemo da je važno biti transparentan i dokumentirati svoja mišljenja i filozofiju kad god je to moguće. U tu svrhu je napravljen ovaj dokument – on je ažuriranje naših prethodnih Smjernica za upravljanje populacijom pasa objavljenih 2007. godine; predstavlja naše preporuke u trenutku pisanja, na osnovu znanja koje smo stekli do danas, i bit će predmet daljih ažuriranja kada je to potrebno.

Jako smo svjesni nedostatka podataka u ovoj oblasti i nastojat ćemo podržavati i prikupljanje novih podataka i inkorporiranje tih podataka u naše buduće diskusije, procjene i smjernice. Naš besplatni propratni vodič '*Da li pravimo razliku? Vodič za praćenje i procjenu upravljanja populacijom pasa*' [<http://www.icam-coalition.org/IndicatorsProject.html>] je naš glavni doprinos povećanju dostupnih podataka za upravljanje populacijom pasa zasnovano na dokazima.

Kome su namijenjene ove smjernice

Ovaj dokument je namijenjen za korištenje od strane državnih organa, nevladinih organizacija (NVO) i međuvladinih organizacija (IGO) koje su uključene u upravljanje populacijom pasa.

ICAM vjeruje da pravnu i fiskalnu odgovornost za upravljanje populacijom pasa na odgovarajući način imaju lokalne i centralne vlasti. Nevladine organizacije za dobrobit životinja ne treba ohrabrvati niti one trebaju nastojati da preuzmu cijelokupnu odgovornost vlasti za upravljanje populacijom pasa, osim kroz ugovorni sporazum sa odgovarajućim finansiranjem i resursima. Međutim, nevladine organizacije za dobrobit životinja igraju važnu ulogu u usmjeravanju i podršci vladinoj strategiji i osiguravanju da nadležni organi budu odgovorni, dobro savjetovani i obučeni, tako da je važno da takve organizacije razumiju sve komponente sveobuhvatne strategije. To će im omogućiti da svoju podršku usmjere tamo gdje ona može biti najefikasnija i da na najbolji način iskoriste ograničene resurse.

Cilj

U našoj ulozi zaštitnika životinja, ICAM vjeruje da je, kada se smatra da je upravljanje populacijom pasa neophodno, bitno je da:

- To se postiže na human način
- To u konačnici dovodi do poboljšanja dobrobiti pasa uz pogodnosti za javno zdravlje i zdravlje okoliša.

Kao nevladine organizacije, također vjerujemo da je važno da se upravljanje populacijom pasa postigne što je moguće efikasnije, što dovodi do održivih i pozitivnih promjena kako bi se osigurala najbolja upotreba ograničenih resursa.

Cilj ovog dokumenta je da pruži smjernice o tome:

- Kako procijeniti potrebe upravljanja populacijom pasa na osnovu razumijevanja dinamike populacije pasa i
- Kako odabrati i implementirati najdjelotvorniji i resursno efikasan pristup humanom upravljanju populacijom.

Svjesni smo da populacija pasa može značajno varirati među i u okviru zemalja, kao odgovor na varijacije u ljudskim stavovima i ponašanju prema psima, te stoga ne postoji jedinstvena intervencija koja će djelovati u svim situacijama. Slijedeći ovu prepostavku, snažno se zalažemo za potrebu procjene populacije pasa kako bi se omogućilo osmišljavanje programa zasnovanog na dokazima, osiguravajući da je osmišljavanje intervencije prikladno za lokaciju i da odgovara svrsi (može ispuniti svoje navedene ciljeve), nakon čega slijedi praćenje i evaluacija za praćenje napretka, učenje, prilagođavanje i stoga poboljšanje učinka.

Jedini koncept koji smatramo univerzalnim je potreba da se na sveobuhvatan način fokusiramo na osnovne uzroke problema; to znači da moramo identificirati i pozabaviti se izvorima onih pasa koji imaju problema ili su povezani s njima, umjesto da se bavimo samo trenutno vidljivom populacijom lutajućih pasa na reaktivni način.

Kako koristiti ove smjernice

Ovaj dokument sa smjernicama treba koristiti sa pratećim vodičem; *Da li pravimo razliku?*

Vodič za praćenje i evaluaciju upravljanja populacijom pasa'

[<http://www.icam-coalition.org/IndicatorsProject.html>]. Ovaj trenutni vodič daje uvod kako osmislit i implementirati humano upravljanje populacijom pasa, dok ' *Da li pravimo razliku?*' navodi kako se može izmjeriti efikasnost takvih intervencija upravljanja.

Glavni sadržaj ovog vodiča strukturiran je na sljedeći način:

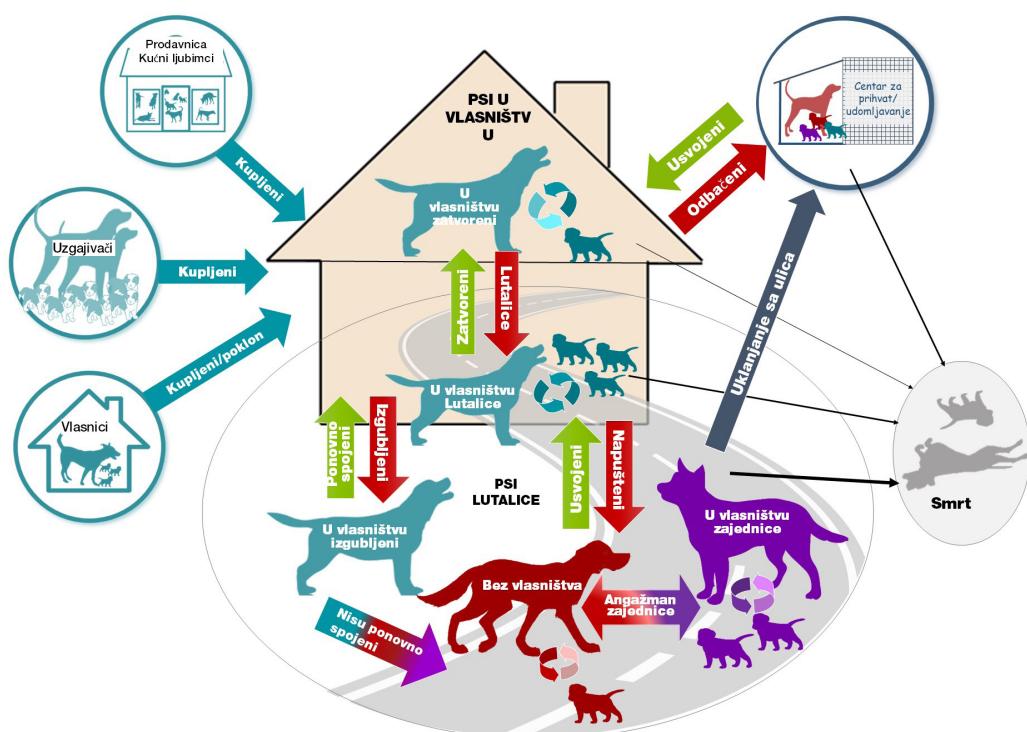
- [Poglavlje 1](#) uvodi principe humanog upravljanja populacijom pasa i kako intervencije treba da imaju za cilj da utiču na populaciju pasa.
- [Poglavlje 2](#) objašnjava važnost procjene kako bi se razumjela stvarna situacija i omogućilo osmišljavanje intervencija zasnovanih na dokazima. Takođe daje smjernice o tome kako se ove procjene mogu provesti.
- [Poglavlje 3](#) opisuje elemente sistema upravljanja populacijom pasa koji bi trebalo da se implementiraju na osnovu rezultata procjene.
- [Poglavlje 4](#) opisuje ulogu odgovornih vlasti u stvaranju povoljnog okruženja za humani DPM (upravljanje populacijom pasa).

Izvršni sažetak

Poglavlje 1: Principi upravljanja populacijom pasa

DINAMIKA POPULACIJE PSA

Pogledajte stranicu 104 za dijagram pune veličine.

Uvod u dinamiku populacije pasa i principe humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Dinamika populacije pasa: Kako funkcioniraju populacije pasa

Dinamika populacije pasa definira se kao različite podpopulacije pasa koje u interakciji formiraju cijelu populaciju pasa. Uzima u obzir 'procese' rađanja, umiranja i reprodukcije kako bi se objasnilo kako psi ulaze u i napuštaju populaciju. Također uzima u obzir kako se pojedini psi kreću iz jedne podpopulacije u drugu tokom svog života.

Upravljanje populacijom pasa

Upravljanje populacijom pasa (DPM) ima za cilj da ima trajni uticaj na procese u dinamici populacije pasa kako bi se podpopulacije promijenile na ciljani način.

■ Principi DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Prepoznajući našu ulogu kao šampiona za dobrobit životinja i težnju za efektivnom i efikasnom upotrebo resursa, ICAM vjeruje da se u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) moraju poštovati sljedeći principi:

- 1. Humano i etično.** DPM (upravljanje populacijom pasa) bi trebalo biti humano i etično, minimizirati štetu i maksimizirati koristi za uključene pse i ljudske zajednice. DPM (upravljanje populacijom pasa) se ne može smatrati humanim ako uključuje neselektivno ubijanje pasa, ubijanje pasa latalica na ulici ili korištenje ubijanja kao jedine mjeru upravljanja populacijom. Neetično je, nepopularno, okrutno kada se koriste nehumane metode ubijanja i potencijalno opasno za lokalne zajednice. Na kraju je također bez efekta jer se fokusira samo na trenutnu populaciju pasa latalica i ne bavi se izvorima ovih pasa.
- 2. Prilagođeno lokalnoj dinamici populacije pasa (nema modela 'jedna veličina odgovara svima').** Dinamika populacije pasa razlikuje se među i u okviru zemalja. Osmišljavanje DPM-a (upravljanja populacijom pasa) bi uvijek trebalo biti primjerno lokalnim uvjetima i nikada ne bi trebalo biti replicirano po "modelu" koji je funkcionirao negdje drugdje. Važne lekcije mogu se naučiti iz intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) na drugim lokacijama, ali se one moraju tumačiti kroz prizmu lokalne situacije.
- 3. Održivo i prilagodljivo.** DPM (upravljanje populacijom pasa) treba smatrati *stalnim društvenim radom*. Iako će postojati razdoblja koja zahtijevaju veću aktivnost ili naglasak na određenim aktivnostima, uvijek će postojati potreba za upravljanjem populacijom pasa. U idealnom slučaju, upravljanje psima integrirano je u glavni tok društva i većinu aktivnosti upravljanja provode vlasnici pasa. Na dinamiku populacije pasa mogu uticati mnogi faktori pored napora intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa). DPM (upravljanje populacijom pasa) se mora prilagoditi radu s promjenama u širem kontekstu.
- 4. Osmišljavanje, praćenje i evaluacija zasnovani na dokazima.** Slijedeći princip 'nijedna veličina ne odgovara svima' i obilje pretpostavki o psima, naglašavamo važnost korištenja baze dokaza prilikom osmišljavanja, praćenja i evaluacije intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa).
- 5. Fokusirajte se na korijenske uzroke.** DPM (upravljanje populacijom pasa) imat će

ograničen efekat ako se bavi samo onim psima koji trenutno imaju problema ili su povezani s njima, a ne njihovim izvorima. Na primjer, samo hvatanjem i ubijanjem pasa koji trenutno nisu u vlasništvu, a ne rješavanjem motivacije za prvo bitno napuštanje tih pasa.

- 6. Centralna uloga ljudskog ponašanja.** Ljudi su oduvijek upravljali svojom populacijom pasa. Intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) potrebna je kada ovo lično upravljanje dovodi do nesretnih ljudi, zdravstvenih rizika i/ili slabe dobrobiti pasa. Formalne intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) mogu omogućiti pristup alternativnim humanim ponašanjima i stvoriti prepreke za ona ponašanja koja su nehumana ili rizična za zajednicu. Prije nego što preuzmete akciju, morate razumjeti šta ljudi već rade (ili ne rade) i identificirati šta bi trebalo da urade drugačije kako bi sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) bio efikasniji i humaniji. Odvojite vrijeme za interakciju s ljudima kako biste razumjeli njihovu stvarnost i radite s njima kako biste osigurali da mogu prakticirati ispravna ponašanja DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

➡ Vidi [Poglavlje 1: Principi upravljanja populacijom pasa](#)

POGLAVLJE 2: PROCJENA, OSMIŠLJAVANJE I EVALUACIJA

Korišćenje podataka za osmišljavanje i prilagođavanje prilagođenog i efikasnog sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

Procjena

Da bi se razumjela dinamika populacije pasa u dатој zajednici, može se koristiti nekoliko različitih metoda zajedno. Ova procjena populacije pasa također može otkriti probleme koji se odnose na pse na lokaciji, što će pomoći pri određivanju prioriteta ključnih aktivnosti u sistemu DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Izazov je uložiti dovoljno u procjenu populacije pasa kako bi se razumjelo dovoljno o problemima populacije pasa i dinamici i kako bi se obogatio sadržaj plana DPM-a (upravljanja populacijom pasa), a da se na početku ne bi bilo preopterećeno s previše istraživačkih npora. Praćenje kako intervencija napreduje može proizvesti podatke za testiranje preostalih pretpostavki, omogućavajući vam da evaluirate, naučite i zatim prilagodite DPM (upravljanje populacijom pasa) kako bi postalo efikasnije i imalo što veći uticaj.

■ Prioritetna pitanja za rješavanje s procjenom populacije pasa:

1. **Problemi:** Koji su problemi vezani za pse? Koji psi su uključeni u ove probleme?
2. **Dinamika populacije:** Koje su ključne podpopulacije i procesi uključeni u dinamiku vaše lokalne populacije pasa?

■ Primjeri metoda za procjenu populacije pasa:

- Intervjuj sa ključnim informatorima
- Fokus grupe / participativno istraživanje
- Upitnik za domaćinstvo

- Ulična anketa
- Evidencije prihvatnog centra /centra za udomljavanje
- Sekundarni izvori informacija
- Posmatranje pasa latalica

Osmišljavanje

Dakle, sada kada bolje razumete vašu populaciju pasa, kako ćete uticati na njihovu dinamiku? Fokusirajte se na one procese koji su povezani sa podpopulacijama pasa koji imaju ili su povezani s prioritetnim problemima. Šta pokreće ove procese? Za svaki pokretač, postavite pitanje zašto ovo postoji kako biste mogli dublje istražiti korijenske uzroke procesa. Potražite određene grupe ljudi s uticajem na korijenske uzroke, specifično ljudsko ponašanje ili prepreke uslugama na koje možete uticati putem sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

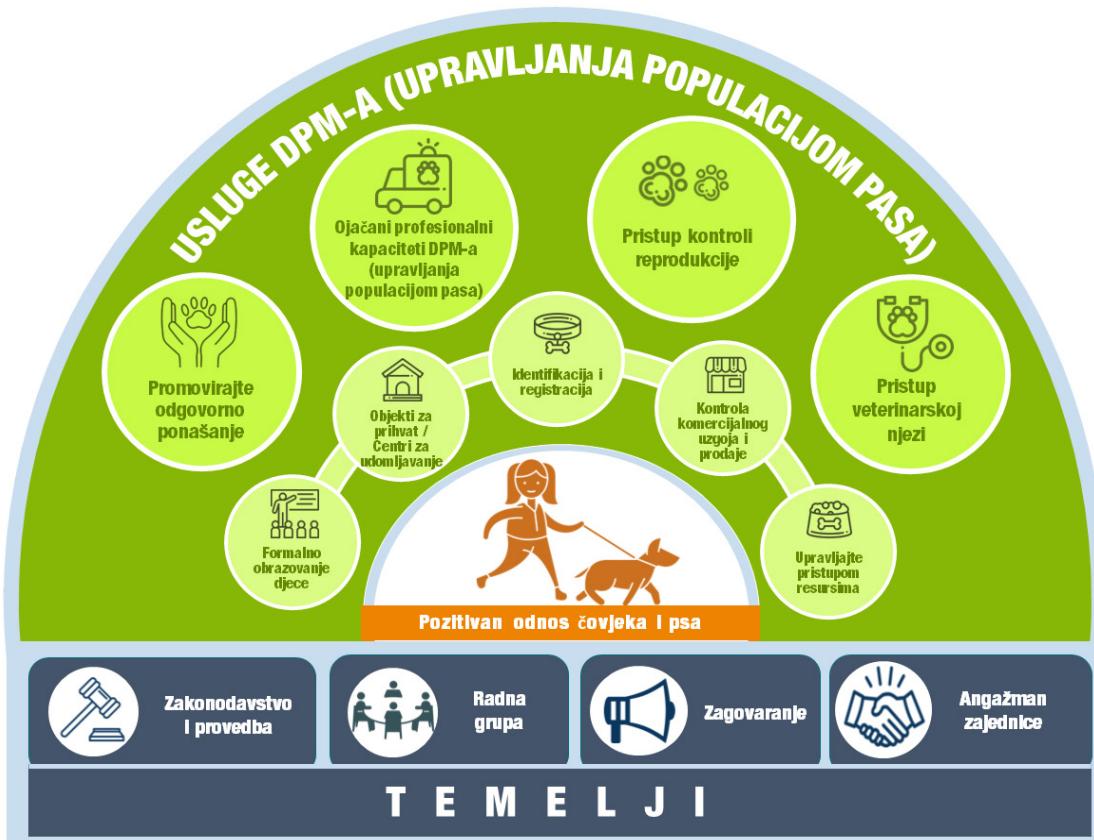
Ovo nije ni jednostavna ni egzaktna nauka. Nudimo tri alata za pomoć u ovom procesu. To zahtijeva pristup više dionika uključujući predstavnike lokalne zajednice kako bi se unijelo veće razumijevanje i sposobnost prilagođavanja lokalnim uslovima.

Evaluacija

Procjena populacije pasa je neka pitanja o dinamici populacije vjerovatno ostavila bez odgovora. Na pse također utiče vanjski kontekst, kako se društvo mijenja, tako se mijenja

SISTEM DPM-A (UPRAVLJANJA

POPULACIJOM PASA)

i dinamika populacije pasa. Stoga, kada je intervencija postavljena, kontinuirano praćenje i evaluacija su od suštinskog značaja. Evaluacija provjerava da li DPM (upravljanje populacijom pasa) radi na postizanju svojih uticaja, testira prepostavke o dinamici i otkriva gdje se DPM (upravljanje populacijom pasa) može poboljšati. Pogledajte ICAM (2015) [Da li pravimo razliku?](#) vodič za više smjernica.

➡ Vidi [Poglavlje 2: Procjena, osmišljavanje i evaluacija](#)

Poglavlje 3: Sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Šta ćete učiniti da upravljate psima

Sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) sastoji se od *Temelja* koji obezbeđuju pravnu osnovu, kao i političku i društvenu volju za pokretanje efikasnih usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Sve u svemu, ovo utiče na dinamiku populacije kako bi se stvorio *Ishod* pozitivnih odnosa čovjeka i psa, što dovodi do promjene u jednom ili više *uticaja*.

Temelji

Efikasno upravljanje populacijom pasa je trajna obaveza, pri čemu se intervencije razvijaju tokom vremena, a ne kako se DPM bliži kraju. Ovo zahtijeva kombinaciju održivog sistema upravljanja i političke i društvene podrške, koju stvaraju četiri temelja: 1) Zakonodavstvo i sproveođenje; 2) Radna grupa; 3) Koordinirano zagovaranje; i 4) Angažman zajednice.

1. Temelj 1: Zakonodavstvo i njegovo provođenje

- Zakonodavstvo koje se odnosi na DPM se javlja na dva nivoa: centralno/savezno/nacionalno zakonodavstvo koje pruža okvir za DPM i drugostepeno/podzakonsko zakonodavstvo koje pruža pojedinosti za njegovu implementaciju. Bez sproveođenja, zakonodavstvo će biti neefikasno.

2. Temelj 2: Radna grupa

- Efikasan i održiv DPM zahtijeva održivo vodstvo radne grupe, kako bi se intervencija na duži rok usmjerila prema dogovorenim uticajima i kroz cikluse adaptivnog upravljanja. Radna grupa mora uključivati više dionika. Humani razvoj zajednice pruža pristup stvaranju takve radne grupe.

3. Temelj 3: Zagovaranje

- Zagovaranje u kontekstu DPM-a je koordinirani skup aktivnosti kojima se utiče na politiku i praksu upravljanja psima. Možda će trebati početi sa izgradnjom slučaja za DPM, koristeći argumente iz političke, ekonomске, zdravstvene i etičke/socijalne perspektive. Akcije javnog zagovaranja će se morati graditi na temeljima istraživanja koje je identificiralo i analiziralo zainteresirane strane i šta treba da urade drugačije.

4. Temelj 4: Angažman zajednice

- Angažman zajednice (Community Engagement - CE) u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) je proces omogućavanja razgovora i izgradnje odnosa između ljudi koji imaju ulogu ili interes u poboljšanju situacije pasa u svojoj zajednici. Ovi ljudi mogu sarađivati kao zajednica kako bi procijenili populaciju pasa i osmisili i

implementirali lokalno prikladan i održiv sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Postoje neke opšte karakteristike dobrog angažmana zajednice, kao što je inkluzivnost i održavanje dobre komunikacije. Postoje i neki specifični troškovi i pogodnosti DPM-a koje su primjetile organizacije koje trenutno koriste Angažman zajednice u svom radu DPM-a.

➡ Vidi [Poglavlje 3: Temelji DPM-a \(upravljanja populacijom pasa\)](#)

Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) su aktivnosti DPM-a koje, kada su odgovarajuće odabrane i kombinirane za lokaciju, trebaju poticati i podržavati pozitivno ljudsko ponašanje i osigurati sigurnosnu mrežu za pse kojima se ne upravlja. Usluge utiču na procese u dinamici populacije i stoga mijenjaju podpopulacije pasa.

Neće sve usluge biti potrebne za svaku lokaciju; predstavljene su kao dvije kategorije osnovnih usluga koje će biti potrebne na svakoj lokaciji (iako će se naglasak i aktivnosti razlikovati između lokacije i vremenom) i usluge zavisne od konteksta koje nisu uvijek potrebne, ali će postojati vrijeme i mjesto kada će ih dinamika populacije učiniti važnim za implementaciju.

1. Osnovne usluge: kritične za sve efikasne sisteme DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

■ Promoviranje odgovornog ponašanja

Ovaj dio se fokusira na intervencije koje imaju za cilj promjenu ili jačanje specifičnog ponašanja kod ciljanih pojedinaca ili grupa ljudi. Način na koji su usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) implementirane može uticati na ponašanje ljudi. Međutim, ovaj odjeljak posebno razmatra kako se komunikacija može koristiti za promjenu ponašanja.

Ishodi:

- Povećana je sposobnost i motivacija ljudi za ciljano odgovorno i saosećajno ponašanje prema psima
- Povećan je društveni pritisak i podrška za ciljano odgovorno i saosećajno ponašanje
- Ljudi prepoznaju i cijene ulogu usluga DPM-a i profesionalaca koji ih pružaju

■ Jačanje profesionalnih kapaciteta DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Pružanje usluga DPM-a zahtijeva niz stručnih profesionalaca. Na mnogim lokacijama, ovim profesionalcima nedostaje obuka, mentorstvo i podrška koja im je potrebna da bili djelotvoran dio intervencije DPM-a, a dopunska obuka će biti potrebna zajedno sa poboljšanjima u osnovnom obrazovanju ovih profesionalaca.

Ishodi:

- Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) su pristupačne, kvalitetne i zadovoljavaju zahtjeve.
- Profesionalci DPM-a (upravljanja populacijom pasa) smatraju da su opremljeni i sposobni da ispune očekivanja i motivirani su da budu dio intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa).
- Profesionalci DPM-a (upravljanja populacijom pasa) su poštovani u javnosti i

cijenjeni zbog njihovog doprinosa DPM-u (upravljanju populacijom pasa)

■ Kontrola reprodukcije

Populacije životinja ograničene su preživljavanjem, reprodukcijom i imigracijom/ emigracijom. Smanjenje reprodukcije je human način ograničavanja rasta populacije, ali za DPM (upravljanje populacijom pasa) ovo nije samo ograničavanje veličine populacije i tretiranje svih pasa kao jednakih meta za kontrolu reprodukcije, već upravljanje reprodukcijom kako je prikladno za pse individualno.

Ishodi:

- Usluge kontrole reprodukcije koriste se na ciljani način kako bi se spriječila neželjena legla, što dovodi do ravnoteže 'ponude i potražnje' gdje broj i vrsta proizvedenih pasa odgovara broju i vrsti koju zajednica želi.
- Tamo gdje postoji populacija pasa koja je u vlasništvu zajednice ili nije u vlasništvu zajednice, kontrola reprodukcije se koristi za stabilizaciju ili smanjenje njihovog broja na prihvatljiv nivo.

■ Veterinarska njega

Osnovna zdravstvena njega za pse trebala bi uključivati preventivnu njegu kao što je vakcinacija i dehelmintizacija (čišćenje od unutrašnjih parazita) kako bi se zaštitilo zdravlje i dobrobit pasa i smanjio rizik od zoonoza. Vakcinacija protiv bjesnila je prioritet za preventivnu njegu pasa u većini zemalja. Veterinarska njega treba da se proširi i na liječenje zdravstvenih problema. Tamo gdje je bolest ili ozljeda neizlječiva, ili liječenje nije održivo zbog troškova ili drugih ograničenja, eutanaziju treba odmah koristiti za okončanje patnje.

Ishodi:

- Rizik od prenošenja zoonotskih infekcija sa pasa je kontrolisan
- Psi se održavaju u razumnom zdravstvenom stanju i dobrobiti
- Patnja se završava kada liječenje nije moguće

➡ Vidi [Poglavlje 3: Osnovne usluge DPM-a \(upravljanja populacijom pasa\)](#)

2. Usluge koje zavise od konteksta: Nisu bitne za sve sisteme DPM-a (upravljanja populacijom pasa), ali su važne kada i gdje to zahtijeva dinamika populacije

■ Formalno obrazovanje djece

Formalno obrazovanje djece može imati ulogu kao dio intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) gdje je ponašanje djece identificirano kao nešto što treba promijeniti. Edukacija je obično fokusirana na sigurnost oko pasa i pružanje brige psima, jer su prioritetna ponašanja koja djeca mogu izvesti i koja djeluju na uticaj DPM-a.

Ishodi:

- Djeca se ponašaju bezbjedno sa psima što dovodi do smanjenja incidencije ugriza – u endemskim područjima bjesnila oni također znaju kako treba reagirati nakon ugriza, uključujući trenutno pranje rana sapunom i tekućom vodom i brz pristup medicinskoj pomoći.
- Djeca razumiju prioritetne zdravstvene rizike vezane za pse i kako dobra preventivna njega poput vakcinacije i dehelmintizacije (čišćenja od unutrašnjih

parazita) kod pasa može smanjiti rizike.

- Djeca razumiju kako psi komuniciraju svojim tijelima i glasom kako bi mogli prepoznati kada je bezbjedno komunicirati sa psom, a kada se treba držati podalje.
- Djeca razumiju potrebe pasa i da ako se te potrebe ne zadovolje, psi će patiti, čime se razvijaju temelji empatije prema životinjama.
- Djeca razumiju šta je dobra briga o psima i kako ona odgovara potrebama pasa.

■ Objekti za prihvat i udomljavanje

Skloništa za trajni smještaj za pse latalice nisu osnovna usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Dobrobit pasa u takvim objektima može biti vrlo loša, a troškovi su izuzetno visoki. Skloništa se brzo popune do punog kapaciteta, dok se psi na ulici zamjenjuju migracijom i napuštanjem, stvarajući tako neefikasnu uslugu DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Stoga se skloništa ne smiju koristiti tamo gdje postoji veliki broj pasa latalica i minimalno udomljavanje.

Prihvativni centri i centri za udomljavanje koji pružaju *privremeni* smještaj mogu igrati ulogu u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) kada se koriste zajedno sa drugim uslugama DPM-a koje se bave napuštanjem i tamo gdje postoji realan potencijal za ponovno spajanje i usvajanje.

Ishodi:

- Ponovno spajanje izgubljenih pasa sa njihovim vlasnicima je efikasno i pouzdano
- Smještanje pasa u odgovarajuće domove što je efikasnije moguće kako bi se smanjili finansijski i socijalni troškovi dugotrajnog čuvanja u skloništima za pse

■ Identifikacija i registracija

Identifikacija psa i registracija tog psa kod vlasnika u nacionalnoj bazi podataka predstavlja važan alat za ponovno spajanje izgubljenih životinja s vlasnicima. To također može biti temelj za provođenje zakona i podsticati osjećaj odgovornosti kod vlasnika jer životinja postaje prepoznatljiva kao njegova/njena.

Ishodi:

- Ponovno spajanje izgubljenih pasa sa njihovim vlasnicima je efikasno i pouzdano
- Registrirani vlasnici pasa mogu se povezati s identificiranim psom, stvarajući osjećaj odgovornosti nad psom i dokaz o vlasništvu
- Transparentnost vakcinalnog statusa za pojedinačne pse koji se mogu identificirati (gdje su zdravstveni kartoni povezani s registracijom)

■ Kontrola komercijalnog uzgoja i prodaje

Loši standardi uzgoja i prodaje mogu uzrokovati značajne probleme u dobrobiti pasa, a također su i problem zaštite potrošača i potencijalni uzrok problema DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Kontrola uzgajivača i prodavaca može se vršiti kroz zakone i njihovo provođenje; ali i kroz edukaciju, podršku i pritisak društva. Na uzgoj i prodaju se također može uticati s kraja procesa od strane potrošača.

Ishodi:

- Zdravstveno stanje i dobrobit štenaca su na najboljem mogućem nivou te su

prikladno socijalizirani i naviknuti da se nose sa životnim stilom i okruženjem koje im pružaju njihovi novi vlasnici.

- Mnogo je manje vjerovatno da će novi vlasnici biti u situaciji da imaju neočekivane ili skupe račune za veterinarske usluge ili obuku/konsultacije za ponašanje pasa u periodu neposredno nakon kupovine.
- Uzgajivači, prodavci i kupci znaju šta je dobra praksa uzgoja i prodaje i nastoje ih postići.
- Uzgajivače ili prodavce koji ne ispunjavaju standarde i koji proizvode ili prodaju pse lošeg zdravlja, dobrobiti ili ponašanja moguće je identificirati i kazniti.

■ **Upravljanje pristupom resursima**

Smanjenje resursa hrane dostupnih psima latalicama, kao što je jestivo smeće, ima značajne negativne izazove za dobrobit kada se psi latalice oslanjaju na ove izvore hrane za svoju prehranu. Umjesto smanjenja prehrambenih resursa, intervencije bi trebale težiti upravljanju pristupom kako bi se smanjili konflikti s ljudima i drugim životinjama; ograničavanje pristupa hrani u područjima u kojima se ne toleriraju psi latalice, dok se povećava pristup u prihvatljivijim područjima. Tamo gdje su većina pasa latalica psi u vlasništvu koji lutaju, najbolja alternativa je poboljšani pristup resursima u vlastitom domu.

Ishod:

- Smanjeni konflikti sa psima latalicama uz održavanje resursa neophodnih za zdravlje.

➡ Vidi [Poglavlje 3: Usluge DPM-a \(upravljanja populacijom pasa\) koje zavise od konteksta](#)

Ishod: Pozitivan odnos čovjeka i psa

Unutar sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa), temelji i usluge DPM-a treba da rade zajedno kako bi postigli sljedeće ishode pozitivnih odnosa između čovjeka i psa:

■ **Vlasnici pasa bi trebali...**

- Nabaviti pse odgovorno; kada su prepoznaju sposobnost da pruže dugoročnu njegu i izbjegavajući uzgajivače/prodavače koji ne štite dobrobit pasa
- Brinuti se o njima kako bi održali dobro blagostanje u skladu s pet potreba za dobrobit (okolina, prehrana, društvene interakcije, ponašanje i zdravlje)
- Upravljati uzgojem kako bi osigurali da su svi proizvedeni štenci željeni i da ih je moguće udomiti
- Upravljati psima kako biste ograničili rizike, što može zahtijevati humano zatvaranje u zemljama u kojima je nekontrolirano lutanje na javnim mjestima nezakonito ili se ne tolerira od strane lokalne zajednice
- Čuvati pse doživotno ili ih odgovorno udomiti.

■ **Staratelji pasa u zajednici bi trebali...**

- Hraniti pse odgovorno, izbjegavajući potencijalne konfliktne lokacije i vrijeme
- Pristupati uslugama koje kontroliraju reprodukciju i pružaju osnovne veterinarske usluge (uglavnom sterilizacija, vakcinacija i kontrola parazita)

- Odmah djelovati radi pristupa veterinarskoj njezi u slučaju bolesti ili ozljede, uključujući eutanaziju kada liječenje nije praktično moguće

■ **Zajednica (vlasnici pasa, njegovatelji i drugi) bi trebala...**

- Da se osjeća sigurno sa psima u svojoj zajednici
- Znati kome da se obrati kada su zabrinuti za pse u svojoj zajednici

Uticaj

Jedan ili više od sljedećih osam željenih uticaja će se ostvariti djelovanjem sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa):

1. Poboljšanje dobrobit pasa (indikatori zasnovani na životinjama)
2. Poboljšanje njege koja se pruža psima (indikatori zasnovani na resursima)
3. Smanjenje gustine pasa/stabiliziranje prometa
4. Smanjenje rizika po javno zdravlje
5. Poboljšanje percepcije javnosti
6. Poboljšanje učinka centra za udomljavanje
7. Smanjenje negativnog uticaja pasa na divlje životinje
8. Smanjenje negativnog uticaja pasa na stoku.

■ **POGLAVLJE 4: OMOGUĆAVANJE HUMANOG DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA)**

Kako nadležne/odgovorne vlasti mogu podržati implementaciju lokalnog DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Implementacija sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) odvija se na lokalnom nivou, međutim za to je potrebno okruženje koje podržava i pruža mogućnosti, a stvaraju ga nadležne/odgovorne vlasti na državnom, nacionalnom i/ili regionalnom nivou. Komponente ovog okruženja su kategorizirane na upravljanje, politiku, zakonodavstvo i provođenje, finansiranje, obuku i podršku i kontrolu/eliminaciju bjesnila.

➡ Vidi [Poglavlje 4: Omogućavanje humanog DPM-a \(upravljanja populacijom pasa\)](#)

Poglavlje 1: Principi upravljanja populacijom pasa

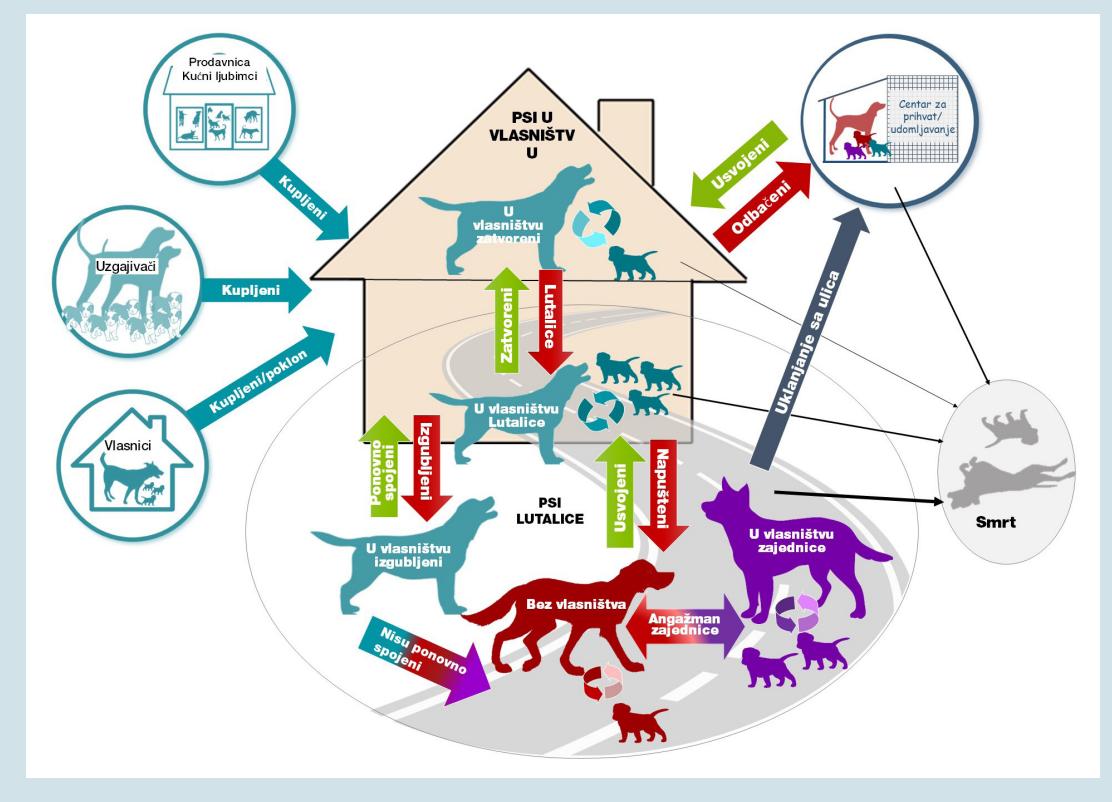
Dinamika populacije pasa: Kako funkciraju populacije pasa

Dinamika populacije pasa definira se kao različite podpopulacije pasa koje u interakciji formiraju cijelu populaciju pasa i 'procese' rođenja, smrti i reprodukcije, kao i kako se pojedini psi kreću iz jedne podpopulacije u drugu tijekom svog života.

Primjer podpopulacije bi bili štenci rođeni u domaćinstvima od ženskih pasa u vlasništvu. Kroz različite procese, ovi štenci bi se preselili u druge podpopulacije; na primjer, mogu se pokloniti prijateljima i postati psi u vlasništvu, ili mogu biti napušteni i postati psi koji nisu u vlasništvu i koji lutaju ulicama. Na **Slici 1** možemo vidjeti dijagram koji prikazuje najčešće viđene podpopulacije i procese u dinamici populacije pasa; podpopulacije su predstavljene obojenim ikonama pasa, a procesi povratnom, zelenom i crvenom strelicom.

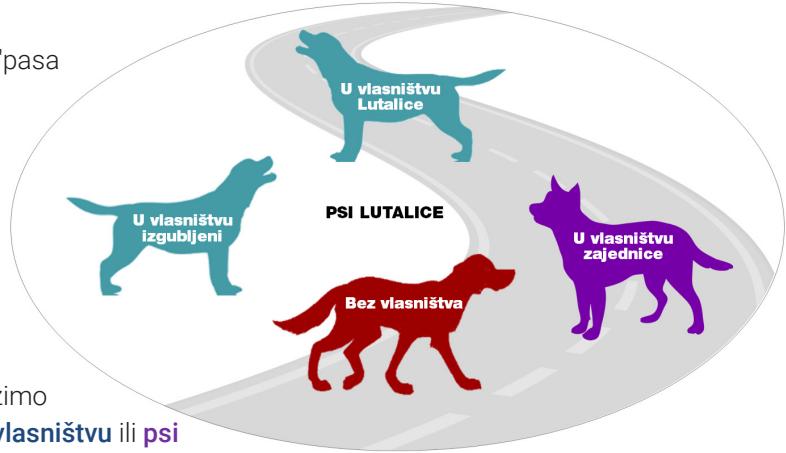
Slika 1: Dinamika populacije pasa

Pogledajte stranicu 104 za dijagram pune veličine.

Poglavlje 1: Principi upravljanja populacijom pasa

Imajte na umu da se podpopulacija 'pasa latalica', predstavljena ikonom puta, sastoji od četiri podpopulacije: **psi latalice u vlasništvu, vlasnički psi koji su izgubljeni, psi koji pripadaju zajednici i psi koji nisu u vlasništvu**. Ovo je u suprotnosti sa uobičajenom zabludom da svi psi koji lutaju nisu vlasnički i nisu željeni; na mnogim lokacijama nalazimo da su većina tih pasa **psi latalice u vlasništvu ili psi koji pripadaju zajednici**.

Podpopulacije pasa latalica možda neće biti jasno odvojena ili odmah prepoznatljiva kada se vidi na ulici. Ove podpopulacije postoje na kontinuumu od **nevlasničkih** pasa koji postoje na periferiji ljudskih naselja i ne dobivaju nikakav nadzor ili namjernu njegu ljudi; do pasa koji pripadaju **zajednici** koji dobivaju redovnu njegu i nadzor od više članova zajednice koji tim psima daju imena i znaju nešto o njihovoj individualnoj historiji; preko **vlasničkih** pasa sa domaćinstvom koje polaže pravo na vlasništvo kada se to zatraži, ali ili izgubi svog psa ili dozvoljava svom psu da slobodno luta bez nadzora barem dio dana.

Pojedinačni pas može biti u više od jedne podpopulacije tokom svog života. Na primjer, može:

1. biti rođen kao **vlasnički** pas,
2. biti ostavljen na ulici i postati **nevlasnički** pas,
3. probiti svoj put i postati dio podpopulacije pasa koji pripadaju **zajednici** i
4. kroz proces udomljavanja, ponovo se pridružiti podpopulaciji **vlasničkih** pasa.

Nivo detalja koji se koristi u takvima modelima može se povećati.

Na primjer, ovdje smo predstavili **vlasničke** pse kao samo dvije podpopulacije '**ograđenih vlasničkih**' i '**vlasničkih koji lutaju**'.

Kako god, **vlasnički** psi se mogu podijeliti u nekoliko manjih podpopulacija na osnovu karakteristika psa kao što su pol, uloga i vrsta rase. Na primjer, poređenje pasa čuvara i pasa kućnih ljubimaca može otkriti različite motivacije vlasnika iza procesa **nabavke i napuštanja**.

Upravljanje populacijom pasa

Upravljanje populacijom pasa (DPM) ima za cilj da ima trajni uticaj na procese u dinamici populacije pasa kako bi se podpopulacije promijenile na ciljani način. Na primjer, može povećati usvajanje i smanjiti napuštanje kako bi se smanjio broj pasa u podpopulaciji pasa bez vlasništva.

PRINCIPI DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA)

U prepoznavanju naše uloge kao šampiona za dobrobit životinja i težnje za efektivnom i efikasnom upotrebom resursa, ICAM vjeruje da se u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) moraju poštovati sljedeći principi:

1. Humano i etično

- DPM (upravljanje populacijom pasa) bi trebalo biti humano i etično, minimizirati štetu i maksimizirati koristi za uključene pse i ljudske zajednice. Trebalo bi izbjegavati patnju životinja i poboljšati dobrobit pasa tokom njihovog života. Na primjer, kada je potrebno hvatanje i postupanje, to treba učiniti sa saosjećanjem tako da pas percipira ljudsku interakciju kao pozitivno i nagrađujuće „iskustvo učenja“ (vidi Aneks D). Slično, intervencije koje uključuju sterilizaciju moraju osigurati održavanje visokokvalitetnih veterinarskih standarda kako bi se komplikacije i povezane patnje svele na minimum.
- DPM (upravljanje populacijom pasa) se ne može smatrati humanim ako uključuje neselektivno ubijanje pasa, ubijanje pasa latalica na ulici ili korištenje ubijanja kao jedine mјere upravljanja populacijom. Neetično je, nepopularno, okrutno kada se koriste nehumane metode ubijanja i potencijalno opasno za lokalne zajednice. Na kraju je također bez efekta jer se fokusira samo na simptom trenutne populacije pasa latalica i ne bavi se izvorima ovih pasa.

2. Prilagođeno lokalnoj dinamici populacije pasa (nema modela 'jedna veličina odgovara svima')

- Dinamika populacije pasa razlikuje se među i u okviru zemalja. Većina varijacija javlja se u ponašanju ljudi prema psima, izvorima i motivacijama za nabavku pasa, zatvaranje/lutanje, napuštanje, toleranciju i brigu o psima na ulici. Osmišljavanje intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) bi uvijek trebalo biti primjerenog lokalnim uvjetima i nikada ne bi trebalo biti replicirano po "modelu" koji je funkcionirao negdje drugdje. Važne lekcije mogu se naučiti iz intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) na drugim lokacijama, ali se one moraju tumačiti kroz prizmu lokalne situacije.

3. Održivo i prilagodljivo

- DPM (upravljanje populacijom pasa) treba smatrati **stalnim društvenim radom**. Iako će postojati razdoblja koja zahtijevaju veću aktivnost ili naglasak na određenim aktivnostima (na primjer, sterilizacija ili vakcinacija) uvijek će postojati potreba za upravljanjem populacijom pasa, sve dok postoje psi u vlasništvu u zajednici.

To se ne razlikuje od drugih komunalnih usluga kao što su popravka puteva ili obrazovanje. U idealnom slučaju, upravljanje psima integrirano je u glavni tok društva i većinu aktivnosti upravljanja provode vlasnici pasa.

- Na dinamiku populacije pasa mogu uticati mnogi faktori pored napora intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa). DPM (upravljanje populacijom pasa) se mora prilagoditi radu s promjenama u širem kontekstu. To može uključivati ekonomski izazovi, trendove vezane za pse ili migraciju ljudi, koji mogu imati različite veze sa psima i načinima upravljanja njima.

4. Osmišljavanje, praćenje i evaluacija zasnovani na dokazima

- Slijedeći princip 'nijedna veličina ne odgovara svima' i obilje prepostavki o psima (npr. da svi psi koji lutaju nisu vlasnički i nisu željeni), naglašavamo važnost korištenja baze dokaza pri osmišljavanju intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) (vidi [Poglavlje 2](#)). Svjesni smo da uspostavljanje potpunog razumijevanja svih aspekata dinamike populacije pasa prije početka intervencije u većini slučajeva prevazilazi raspoložive resurse. Stoga ohrabrujemo korištenje podataka prikupljenih praćenjem za evaluaciju uticaja DPM-a (upravljanja populacijom pasa), omogućavajući redovne prilagodbe intervencije (vidi vodič '[Da li pravimo razliku?](#)').

5. Fokusirajte se na korijenske uzroke

- DPM (upravljanje populacijom pasa) imat će ograničen efekat ako se bavi samo onim psima koji trenutno imaju problema ili su povezani s njima, a ne njihovim izvorima. Na primjer, samo hvatanjem i ubijanjem pasa koji trenutno nisu u vlasništvu, a ne rješavanjem motivacije za prvobitno napuštanje tih pasa.

6. Centralna uloga ljudskog ponašanja

- Psi su pripitomljena vrsta koja se oslanja na ljudi za dovoljne resurse za napredak i uspješan uzgoj; divlje populacije su rijetke i obično nisu samoodržive. Ova bliska veza između ljudi i pasa znači da se uloga koju ljudi igraju u dinamici populacije pasa ne može zanemariti; ljudsko ponašanje ima centralnu ulogu u DPM-u (upravljanju populacijom pasa).
- Ljudi su oduvijek upravljali svojom populacijom pasa, na primjer zatvaranjem pasa kada žele kontrolirati njihov uzgoj, ubijanjem ili napuštanjem neželjenih pasa, udomljavanjem pasa među prijateljima i porodicom kada se okolnosti promijene i pružanjem prioritetne hrane onim psima koje žele zadržati dok one manje poželjne pse zanemaruju. Intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) potrebna je kada lično upravljanje dovodi do nesretnih ljudi, zdravstvenih rizika i/ili slabe dobrobiti pasa. Sistemi DPM-a (upravljanja populacijom pasa) omogućavaju pristup alternativama (na primjer sterilizacija radi kontrole uzgoja umjesto napuštanja trudnih ženki ili neželjenih štenaca) i stvaraju prepreke za ona ponašanja koja su nehumana ili rizična za zajednicu kroz zakonodavstvo i društveni pritisak.

Poglavlje 2: Procjena, osmišljavanje i evaluacija

Procjena

Na [Slici 1](#) (stranica 17), vidimo različite podpopulacije i procese koji mogu biti aktivni u okviru populacije pasa. Kako bi se razumjelo što se događa u određenoj zajednici, može se koristiti nekoliko različitih metoda za procjenu dinamike populacije pasa. Ova procjena također može otkriti probleme koji se odnose na pse na lokaciji, što će pomoći pri određivanju prioriteta ključnih aktivnosti u sistemu DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

Izazov je uložiti dovoljno u procjenu populacije pasa kako bi se razumjelo dovoljno o problemima populacije pasa i dinamici i kako bi se obogatio sadržaj plana DPM-a (upravljanja populacijom pasa), a da se na početku ne bi bilo preopterećno s previše istraživačkih npora. Posmatranje kako se populacija pasa mijenja tokom vremena i kao odgovor na intervenciju, pružit će dublje razumijevanje dinamike njihove populacije. Na primjer, početku je potrebno mnogo truda da se pouzdano izmjeri veličina populacije pasa latalica i različitih podpopulacija pasa latalica. Međutim, gustoća pasa latalica i neka jednostavna mjerena njihove dobrobiti i uzgoja mogu se prilično lako pratiti korištenjem kratkih i dosljednih anketa. Ovo praćenje će pružiti podatke za testiranje prepostavki o dinamici populacije. Možete učiti iz ovih podataka, a zatim prilagoditi DPM (upravljanje populacijom pasa) da postane efikasnije i sa većim uticajem.

Sljedeće ističe prioritetna pitanja koja treba riješiti s procjenom populacije pasa:

PRIORITETNA PITANJA

1. Problemi

■ **Koji su problemi vezani za pse? Koji psi su uključeni u ove probleme?**

2. Dinamika populacije

■ **Podpopulacije pasa:**

- Kolika je gustoća pasa latalica na problematičnim lokacijama? Koliki procenat ovih pasa su vjerojatno vlasnički psi latalice, psi koji pripadaju zajednici ili psi bez vlasništva? (precizno izračunavanje proporcija će zahtijevati značajne napore u prikupljanju podataka obično izvan onoga što je dostupno)

Poglavlje 2: Procjena, osmišljavanje i evaluacija

- Kolika je ukupna populacija vlasničkih pasa? Koliki udio ovih pasa slobodno luta u nekom trenutku tokom dana ili noći?

■ **Procesi, posebno oni procesi koji se odnose na podpopulacije pasa koji doživljavaju ili su povezani s problemima, na primjer:**

- Odakle dolaze psi latalice?
- Odakle dolaze vlasnički psi?
- Šta se dešava sa vlasničkim psima kada se razbole ili postanu neželjeni?
- Šta se događa sa štencima rođenim od vlasničkih pasa, pasa u vlasništvu zajednice i nevlasničkih pasa?

PROBLEMI

■ **Koji su problemi vezani za pse?**

■ **Koji psi su uključeni u ove probleme?**

Istraživanje problema vezanih za pse važan je prvi korak u procjeni populacije pasa. To identificira koji psi imaju problema ili su povezani s njima. Napor da se istraži dinamika populacije onda se mogu fokusirati na te prioritetne pse.

Identifikacija problema sa inputima drugih zainteresiranih strana je od vitalnog značaja. Iako mnoge grupe unutar zajednice mogu biti u iskušenju da prepostave da znaju koji su problemi, njihova percepcija nije dovoljna. Praćenje samo prepostavljenih problema prema nekoliko glasnih grupa može značiti da se DPM (upravljanje populacijom pasa) ne bavi osnovnim problemima cijele zajednice. Slušanje percepcije ljudi o problemima u idealnom slučaju je potvrđeno objektivnim podacima. Metode uključuju:

- **Intervjui sa ključnim informatorima:** Saslušati stavove onih ljudi koji će vjerovatno imati informirano mišljenje o psima; ljudi koji su odgovorni za DPM (npr. lokalna uprava), direktno utiču na populaciju pasa (npr. veterinari i osoblje centra za udomljavanje) ili imaju probleme povezane sa direktnim uticajem pasa (npr. osoblje Zdravstvenog centra za brigu o ugrizima). Pitajte ove ljude koje probleme vide u svojoj zajednici, da li su uključeni određeni psi ili određene lokacije na kojima su problemi najčešći. Pored ovih percepcija, pitajte postoje li dostupni podaci koji mjere ove probleme u smislu veličine ili lokacije. Kada je opisano više problema, pitajte koji je najvažniji. Fokus na prioritetne probleme može zadovoljiti trenutne zabrinutosti zainteresiranih, izgrađujući povjerenje za rješavanje dugoročnih problema. Na početku, cilj je saslušati i prikupiti perspektive, a ne osporiti percepcije ili pokušati postići zajednički konsenzus.
- **Fokus grupe:** Mali broj građana je pozvan da sjedi u malim grupama i podijeli svoje percepcije o problemima vezanim za pse. Iako mali broj učesnika čini fokus grupe neprikladnim za uspostavljanje pouzdane mjere rasprostranjenosti problema, to pruža priliku da se dublje prodre i identificira koji psi imaju problema ili su povezani s njima. Grupe treba da budu inkluzivne kako bi odražavale niz gledišta, i odabранe da maksimiziraju otvorenost i iskrenost u odgovorima; diskusija zahteva pažljivo facilitiranje. Vidi stranice 62-66 ICAM-ovog '[Da li pravimo razliku?](#)' vodiča za više informacija o tome kako implementirati participativno istraživanje.
- **Upitnik za domaćinstvo:** Uzorak građana može biti upitan za njihovu percepciju

problema u vezi sa psima tokom provođenja upitnika za domaćinstva. Pitanja mogu istražiti učestalost problema koje su imali sa psima, kao i vrstu problema (npr. da li ste bili zabrinuti zbog pasa latalica u posljednjih mjesec dana? Ako jeste, zašto ste bili zabrinuti?). Građanima se također može postaviti pitanje smatraju li da se situacija u vezi sa psima promjenila u periodu intervencije (npr. Da li se broj pasa latalica povećao, smanjio ili ostao isti u protekloj godini?). Vidi stranice 54-62 ICAM-ovog vodiča '[Da li pravimo razliku?](#)' za više informacija o tome kako implementirati upitnik za domaćinstvo.

- **Sekundarni izvori informacija:** To su svi izvori informacija kod kojih se ne morate posebno truditi da sami prikupite podatke, to je već neko drugi uradio, samo trebate imati pristup ovim informacijama. Ovo uključuje zvanične ili vladine podatke kao što su broj ugriza pasa prijavljenih bolnicama, evidencija pritužbi u vezi sa psima opština ili evidencija o šteti koju su psi nanijeli stoki ili usjevima. Vidi str. 73-74 ICAM-ovog vodiča '[Da li pravimo razliku?](#)' za više informacija o tome kako raditi sa sekundarnim izvorima informacija.

Problemi koji se odnose na pse razlikuju se ovisno o lokaciji. Primjeri su dati u nastavku. Ovo nije potpuna lista:

■ Problemi koje imaju psi

Kompromis za dobrobit pasa (mjere zasnovane na životinjama): Psi pate od niza problema sa dobrobiti koji se mogu izmjeriti posmatranjem pasa. Ovi problemi se mogu uokviriti unutar pet potreba za dobrobit životinja ([Aneks A](#)):

- **Okruženje:** npr. izloženost ekstremnim vremenskim prilikama kada žive bez skloništa ili izloženost stresu uzrokovanim neodgovarajućim smještajem i upravljanjem. Pas doživjava termalnu i fizičku nelagodu.
- **Ishrana:** npr. pothranjenost zbog ograničenih i nepouzdanih izvora hrane i vode. Pas osjeća glad i žeđ.
- **Društveno:** na primjer, agresivne interakcije s ljudima ili držanje u odgajivačnicama s mnogim drugim psima bez mogućnosti kontrole društvenih interakcija. Pas doživjava strah, frustraciju i bol u vezi s fizičkim ozljedama.
- **Ponašanje:** npr. bježanje i borba kao odgovor na agresiju psa prema psu, uočenu agresiju ljudi ili okrutne metode hvatanja i postupanja. Zatvaranje u odgajivačnicama može uključivati ozbiljna ograničenja u ponašanju, smanjujući izbor psa i kontrolu nad okolinom. Pas doživjava strah, uznemirenost i frustraciju.
- **Zdravlje:** npr. zarazne ili metaboličke bolesti, trovanja, ozljede u saobraćajnim nesrećama i tučnjavi ili nehumana smrt kao dio kontrole populacije. Pas doživjava bol i uznemirenost.

Kompromis za dobrobit pasa (mjere zasnovane na resursima): Psi imaju problema sa dobrobiti zbog nedostatka odgovarajuće i pouzdane njegove koju pružaju njihovi vlasnici i njegovatelji (zanemarivanje); što dovodi do neuspjeha da zadovolje svoje osnovne potrebe, npr. ishranu, okruženje, zdravlje i ponašanje, sa povezanim psihičkim patnjama tokom života. Briga se u potpunosti povlači kada se pas ostavi na ulici kako bi se pridružio podpopulaciji pasa bez vlasništva.

- **Visoke stope eutanazije u prihvatnim objektima i centrima za udometljavanje:** Na lokacijama sa prihvatnim objektima i/ili centrima za udometljavanje, udometljavanje

Poglavlje 2: Procjena, osmišljavanje i evaluacija

može biti sporo ili neuspješno, a stope eutanazije neprihvatljivo visoke.

■ Problemi povezani sa psima

- **Rizici po javno zdravje.** Saobraćajne nesreće i ugrizi pasa uzrokuju uznemirenost, ozljede i mogu prenijeti smrtonosne i/ili iscrpljujuće zoonoze, od kojih se najviše strahuje od bjesnila. Druge zoonotske bolesti se prenose preko zaraženog izmeta (npr. ehinokokoza) ili preko vektora kao što su peščane mušice (npr. lajšmanijaza).
- **Javna percepcija.** Ljudi mogu percipirati pse kao smetnju ili ih se plašiti, što dovodi do agresivnih interakcija između ljudi i pasa. Alternativno, mogu se osjećati uznemireno kada vide pse kako pate, posebno bolesne i umiruće štence. Bilo koja od ovih percepcija može uzrokovati sukob unutar zajednice ili navesti ljudе da izbjegavaju određena područja svoje zajednice. Ove zabrinutosti se također mogu prijaviti lokalnim vlastima; pritužbe u vezi sa psima, bilo da su izražene kao zabrinutost za pse ili uznemiravanje zbog njih, mogu biti značajna zabrinutost za službenike.
- **Gustoća pasa latalica.** Nekim zajednicama je priyatno prisustvo pasa latalica. Ali mogu osjetiti da je gustoća previška (npr. previše ih je u datom prostoru) jer su problemi vezani za pse intenzivniji pri visokoj gustoći; kao što su buka, nadmetanje između pasa i problemi dobropitija.
- **Negativni uticaji na divlje životinje.** Neke lokacije će imati lokalne populacije divljih životinja koje mogu doživjeti negativne interakcije sa psima latalicama, kroz predatorstvo, stres ili prijenos bolesti.
- **Negativni uticaji na stoku.** Na drugim lokacijama, stoka je izložena riziku od negativnih interakcija sa psima latalicama kroz predatorstvo, uznemiravanja ili prijenosa bolesti, kao što su ehinokokoza i bjesnilo.

Ovih osam kategorija problema koji se odnose na pse čine temelj za osam kategorija potencijalnog uticaja opisanih u odjeljku [praćenje i evaluacija](#) ovog poglavlja (stranica 29) i detaljnije u ICAM-ovom vodiču (2015.) '[Da li pravimo razliku?](#)'.

Opisujući rješenje **problema**, kreirate **uticaj**, npr. 'visoka prevalencija pasa latalica u slaboj dobropitiji' može postati 'poboljšana dobropit pasa latalica'. U ranim fazama procjene populacije pasa može se pojavitи cijeli niz problema. Međutim, problemi će obično morati biti prioritizirani kako bi DPM (upravljanje populacijom pasa) ciljao ostvarivi broj uticaja.

DINAMIKA POPULACIJE

[Slika 1](#) (stranica 17) raščlanjuje populaciju pasa prema vlasništvu i nivou kontrole na različite podpopulacije. Za svaku podpopulaciju mogu se odrediti karakteristike populacije pasa (demografija) kao što su pol, starost, vrsta pasmine, stanje dobropit i veličina ili gustoća populacije. To se može učiniti kombinacijom različitih metoda. Razumijevanje cijelog sistema, a ne samo jedne podpopulacije, omogućava nam da identificiramo sve izvore tih pasa koji imaju problema ili su povezani s njima. Ovo ohrabruje intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) da djeluju na **izvore**, ne samo na one pse koji trenutno imaju probleme ili su povezani s njima.

Evo nekih od najčešćih metoda za procjenu podpopulacija pasa i dinamičkih procesa. U [Aneksu B](#) predlažemo pitanja, analizu i tumačenje kako bismo vam pomogli da saznate više

STUDIJA SLUČAJA 1

Koristeći više metoda za procjenu populacije pasa u Katmanduu, Nepal

Znanje stečeno uličnim anketama, upitnicima, fokus grupama i epidemiološkim podacima kombinirano je kako bi se izgradila slika o dinamici populacije pasa u Katmanduu. Ovo je uključivalo ključna saznanja o dobrobiti pasa, psima latalicama u vlasništvu, napuštanju i brizi u zajednici; potrebna mudrost za kreiranje prilagođenog sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koji odgovara Katmanduu. **Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:**

<https://www.icam-coalition.org/assessing-the-dog-population-in-kathmandu-nepal/>

o psima pomoću ovih metoda:

- Upitnici za domaćinstvo mogu vam pomoći da istražite veličinu, demografiju, dobrobit i dinamičke procese populacije pasa u vlasništvu. Uključujući procese nabavke, napuštanja, lutanja i uzgoja. Vidi stranice 54-62 ICAM-ovog vodiča "[Da li pravimo razliku?](#)" za više informacija o tome kako implementirati upitnik za domaćinstvo.
- Ulične ankete mogu vam pomoći da istražite gustoću, dobrobit, uzgoj i geografsku rasprostranjenost pasa latalica. Ovo uključuje podpopulaciju vlasničkih pasa latalica, pasa koji pripadaju zajednici i nevlasničkih pasa i procese napuštanja, lutanja i uzgoja. Vidi stranice 70-72 ICAM-ovog vodiča '[Da li pravimo razliku?](#)' za više informacija o tome kako provesti uličnu anketu.
- Fokus grupe i participativno istraživanje su odličan način za istraživanje dinamičkih procesa i motivacije i barijera iza njih. Posebno za napuštanje i kontrolu reprodukcije, jer razumijevanje motivacije i barijera iza ovih procesa može biti vrlo korisno pri osmišljavanju DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i nije tako lako istražiti korištenjem drugih metoda. Vidi stranice 62-66 ICAM-ovog vodiča '[Da li pravimo razliku?](#)' za više informacija o tome kako implementirati participativno istraživanje.
- Evidencije prihvatnog centra /Centru za udobjavanje mogu se koristiti za istraživanje podpopulacije pasa koji su smješteni u ovim objektima i procesa koji ih dovode do dolaska i odlaska iz objekata. Konkretno, razlozi za napuštanje koje su vlasnici naveli i demografija psa (pol, starost, reproduktivni status i rasa) mogu ukazivati na pokretače procesa odricanja i napuštanja.
- Sekundarni izvori informacija za procjenu populacije pasa mogu uključivati bazu podataka registracije identificiranih pasa, evidenciju aktivnosti kontrole pasa od strane lokalnih vlasti, broj licenciranih uzgajivača ili prodajnih mjeseta, veterinarske evidencije i općinske evidencije pritužbi/zabrinutosti u vezi sa psima. Vidi stranice

Poglavlje 2: Procjena, osmišljavanje i evaluacija

73-74 ICAM-ovog vodiča '[Da li pravimo razliku?](#)' za više informacija o tome kako raditi sa sekundarnim izvorima informacija.

- Posmatranje pasa latalica može vam pomoći da shvatite njihovu dinamiku i istražite podpopulacije pasa latalica u vlasništvu, pasa koji pripadaju zajednici i pasa koji nisu u vlasništvu. Ovo je metoda koja zahtjeva mnogo vremena, ali ima potencijal da pruži duboko razumijevanje pasa latalica. ICAM-ov vodič '[Da li pravimo razliku?](#)' (str. 80-83) daje neke savjete o korištenju metode promatranja ponašanja za mjerjenje interakcija između pasa i ljudi; ovo vam može dati neke ideje. Međutim, inovacije su ovdje dobrodošle, ne samo ako to može uključiti članove zajednice da primjećuju i dijele svoje uvide o psima koje promatraju u svom lokalnom području.

Procjena populacije pasa pruža podatke potrebne za osmišljavanje sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zasnovanog na dokazima. Prelazak sa procjene na osmišljavanje zahtjeva sljedeće:

- **Tumačite** podatke da razvijete svoje razumijevanje dinamike populacije pasa na vašoj lokaciji i identificirajte preostale prepostavke
- **Odredite prioritetne** probleme, identificirajte koji psi imaju ili su povezani s većinom ovih problema i koji ljudi utiču na njihovu dinamiku; tako da se sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) može ciljati
- **Povežite** ove prioritetne pse, ljude i procese s kombinacijom usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) ([Poglavlje 3](#)) koje će najvjerojatnije biti efikasne, ali su također izvodljive.

Ovo nije ni jednostavna ni egzaktna nauka. U sljedećem odjeljku i [Aneksu C](#) pružamo alate za pomoć u ovoj fazi; alat za osmišljavanje 1: **Vizualizacija podataka**, alat za osmišljavanje 2a: **Stabla problema** i 2b: **Stabla ciljeva**. Upravo u ovoj fazi treba aktivno koristiti principe humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa) prilikom donošenja odluka. Evo opet tih principa, reinterpretiranih za ovu fazu osmišljavanja:

- **Humano i etično:** Odaberite samo usluge koje su humane, maksimizirajte mogućnosti za poboljšanje dobrobiti pasa tako što ćete interakciju s uslugama DPM-a (upravljanja populacijom pasa) učiniti pozitivnim iskustvom za pse i ljude.
- **Prilagođavanje lokalnim uslovima:** Učite od sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) na drugim lokacijama, ali imajte na umu da dinamika i prioriteti na vašoj lokaciji mogu biti različiti, tako da ćete morati u skladu s tim prilagoditi svoj plan.
- **Održivo i prilagodljivo:** Razvijite i implementirajte plan za održivost usluga od samog početka, znajte da će se kontekst promijeniti i odvojite vrijeme za redovnu evaluaciju i prilagođavanje.
- **Osmišljavanje, praćenje i evaluacija zasnovani na dokazima:** Koristite podatke da testirate prepostavke i donosite informirane odluke, ne samo tokom početnog osmišljavanja, već i kroz cikluse adaptivnog upravljanja.
- **Fokusiranje na osnovne uzroke:** Prepoznajte da je postupanje sa psima koji već imaju problema ili su povezani s njima ključno i za pse i za zajednicu, ali ne rade isključivo ovdje. Odakle ovi psi dolaze? Ovo su korijenski uzroci koje također morate rješiti.
- **Ljudsko ponašanje:** Ponašanje ljudi utiče na dinamiku svih populacija pasa. Da bi

bio efikasan, sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) će morati da promjeni odabранo ljudsko ponašanje. Ovo može biti sa specifičnim alatima za promjenu ponašanja ([Poglavlje 3: Promoviranje odgovornog ponašanja](#)), ili isporukom usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) na promišljen način koji ohrabruje odgovorno i humano ponašanje. Na primjer, kontrola reprodukcije pasa koji pripadaju zajednici sa informiranim pristankom za operaciju od predstavnika zajednice koji će takođe pomoći da se uhvatite psi i nude postoperativni nadzor i njegu nakon što se psi vrate.

VIZUALIZACIJA PODATAKA

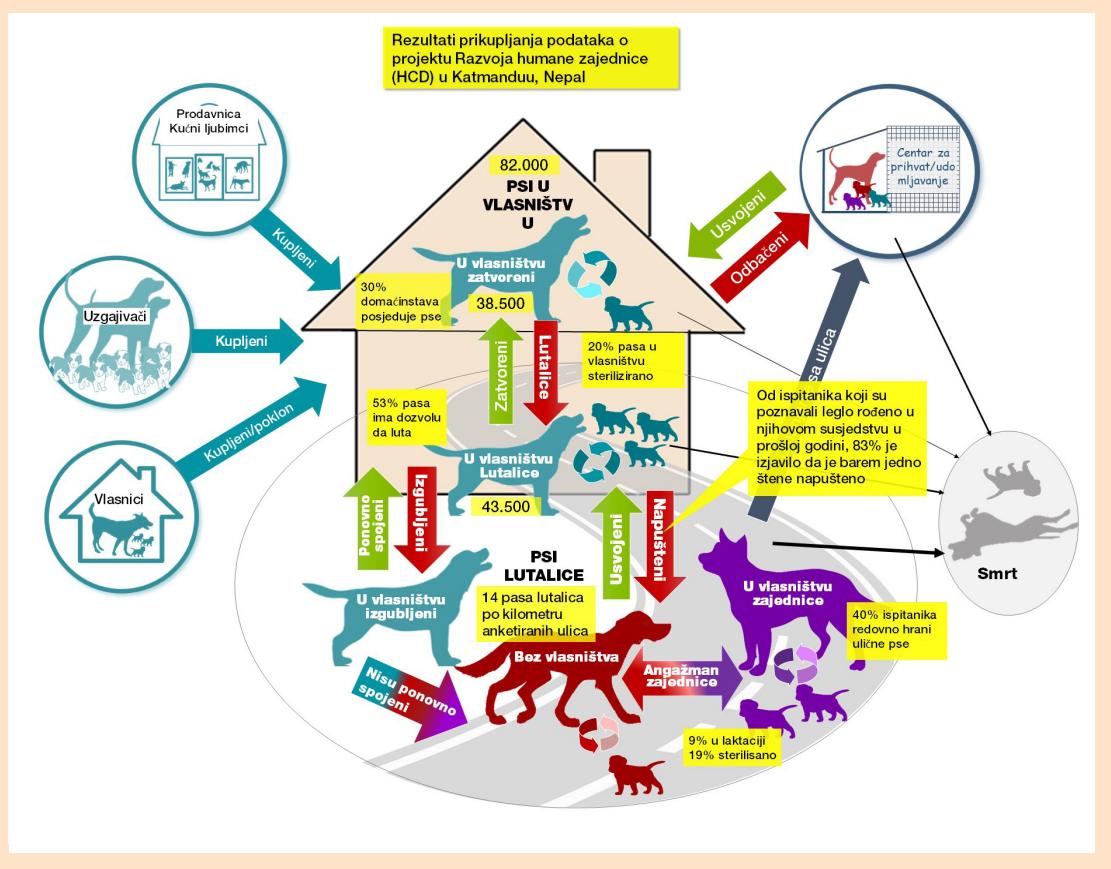
Procjena populacije pasa može proizvesti mnogo podataka. Vizualizacija vaših podataka pomaže u tumačenju onoga što vam podaci govore o populaciji vaših pasa. Takođe može označiti one oblasti u kojima su podaci oskudni; ovdje treba razjasniti preostale prepostavke. Možda ćete moći da testirate ove prepostavke u budućnosti koristeći podatke prikupljene praćenjem.

Alat za osmišljavanje 1: Vizualizacija podataka

Sažeti podaci se mogu preklopiti na dijagram dinamike populacije pasa ([Slika 1](#)) da se istaknu procesi koje treba uzeti u obzir prilikom osmišljavanja DPM-a (upravljanja

Slika 2: Primjer prikupljanja podataka

Podaci povezani sa podpopulacijama i procesima istraženi kroz više metoda u Katmanduu, Nepal

Poglavlje 2: Procjena, osmišljavanje i evaluacija

populacijom pasa). Slika 2 prikazuje podatke prikupljene kroz više metoda opisanih u Studiji slučaja 1: '[Procjena populacije pasa korištenjem više metoda u Katmanduu, Nepal](#)', pruža vizualizaciju veličine i karaktera podpopulacija i procesa unutar populacije pasa Katmandua.

U Katmanduu nije istražen svaki proces:

- Na primjer, nema podataka o kupovini pasa.

Ponekad se daje samo indikator, a ne procijenjeni ukupan broj:

- Na primjer, od onih ispitanika koji su znali za leglo rođeno u njihovom susjedstvu u prošloj godini, 83% je izjavilo da je barem jedno štene napušteno. Ovo ukazuje na visoku stopu napuštanja, ali ne rezultira procjenom broja napuštenih štenaca godišnje.

Ovo je primjer balansiranja resursa potrebnih za potpunu i detaljnu procjenu sa potrebom da se finansira stvarna implementacija. Ovaj nivo procjene pružio je dovoljno dokaza da se objasne određene odluke o osmišljavanju DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Na primjer, prilika za vođenje DPM-a (upravljanja populacijom pasa) kao projekta koji vodi zajednica, kapitalizirajući podršku brojnih domaćinstava koja već redovno daju hranu psima na ulici, izražavajući brigu za njihovu dobrobit i aktivno se baveći brigom o njima.

➡ Pogledajte Studiju slučaja 4: [Manu Mitra, primjer angažmana zajednice u Katmanduu, Nepal](#)

Osmišljavanje sistemskog rješenja DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Dakle, sada kada bolje razumete vašu populaciju pasa, kako ćete uticati na njihovu dinamiku? Fokusirajte se na one procese koji su povezani sa podpopulacijama pasa koji imaju ili su povezani s prioritetnim problemima. **Šta pokreće ove procese?**

Za svaki pokretač, postavite pitanje zašto ovo postoji kako biste mogli dublje istražiti **korijenske uzroke procesa**.

- Na primjer, ako se čini da je napuštanje štenaca značajan izvor, postavite pitanje: Šta tje ra ljude da napuste štence?
- Ako je to zato što je cijelo leglo bilo neželjeno, postavite pitanje zašto se uzgoj ne kontrolira? Je li to pitanje cijene, pristupačnosti ili povjerenja u veterinarske procedure?

Potražite određene grupe **ljudi s uticajem na korijenske uzroke, specifična ljudska ponašanja ili barijere za usluge** na koje možete uticati koristeći **Temelje i usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)** opisanih u [Poglavlju 3](#).

Ovo bi trebalo učiniti pomoću **priступa sa više zainteresovanih strana** uključujući predstavnike lokalne zajednice. Različite perspektive uz dokaze prikupljene kroz procjenu populacije pasa će donijeti veće razumijevanje i sposobnost prilagođavanja lokalnim uslovima. Korištenje **Radne grupe** za osmišljavanje DPM-a (upravljanja populacijom pasa) donosi prednost perspektive više zainteresiranih strana ([Poglavlje 3 Temelj 2](#)).

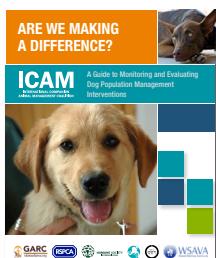
Poglavlje 2: Procjena, osmišljavanje i evaluacija

[Aneks C](#) opisuje alat iz 2 dijela (**Problem** i **Stabla ciljeva**) koji se može koristiti za određivanje prioriteta problema vezanih za pse, identifikaciju dinamičkih procesa i njihovih pokretača, do odabira aktivnosti DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koje će uticati na korijenske uzroke.

Možda postoje neki procesi i/ili pokretači koji u ovom trenutku nisu otvoreni za uticaj zbog ograničenih resursa ili mogućeg otpora građana. Odluka da se oni ostave nerešeni u ovoj fazi treba da bude eksplicitna, podijeljena i dogovorena. Njihov uticaj na dinamiku populacije pasa trebalo bi s vremenom preispitati i ponovno razmotriti kako bi DPM (upravljanje populacijom pasa) obratio pažnju ako se čini da će biti značajan u budućnosti.

Iako sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) treba da bude strateški osmišljen tako da bude što je moguće ciljaniji i efikasniji, u ranim fazama može postojati potreba da se identificiraju neke 'brze pobjede'. Možete, a možda i ne, imati dokaze koji ukazuju na to da su ove aktivnosti strateški fokusirane na korijenske uzroke. Međutim, oni su izabrani zato što neće učiniti nikakvu štetu i mogu izgraditi povjerenje zajednice u sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa), kao i vještine i povjerenje osoblja. Na primjer; kampanje vakcinacije protiv bjesnila, sterilizacija i liječenje vrlo vidljivih pasa u zajednici, obuka za DPM profesionalce, programi edukacije za djecu u prevenciji ujeda i njezi pasa i poboljšanje ili zatvaranje neuspjelog centra za udomljavanje.

Evaluacija

Ovaj odjeljak pruža kratak pregled praćenja i evaluacije. Sveobuhvatne smjernice pruža ICAM-ov vodič (2015.) ['Da li pravimo razliku? Vodič za praćenje i evaluaciju upravljanja populacijom pasa.](#)

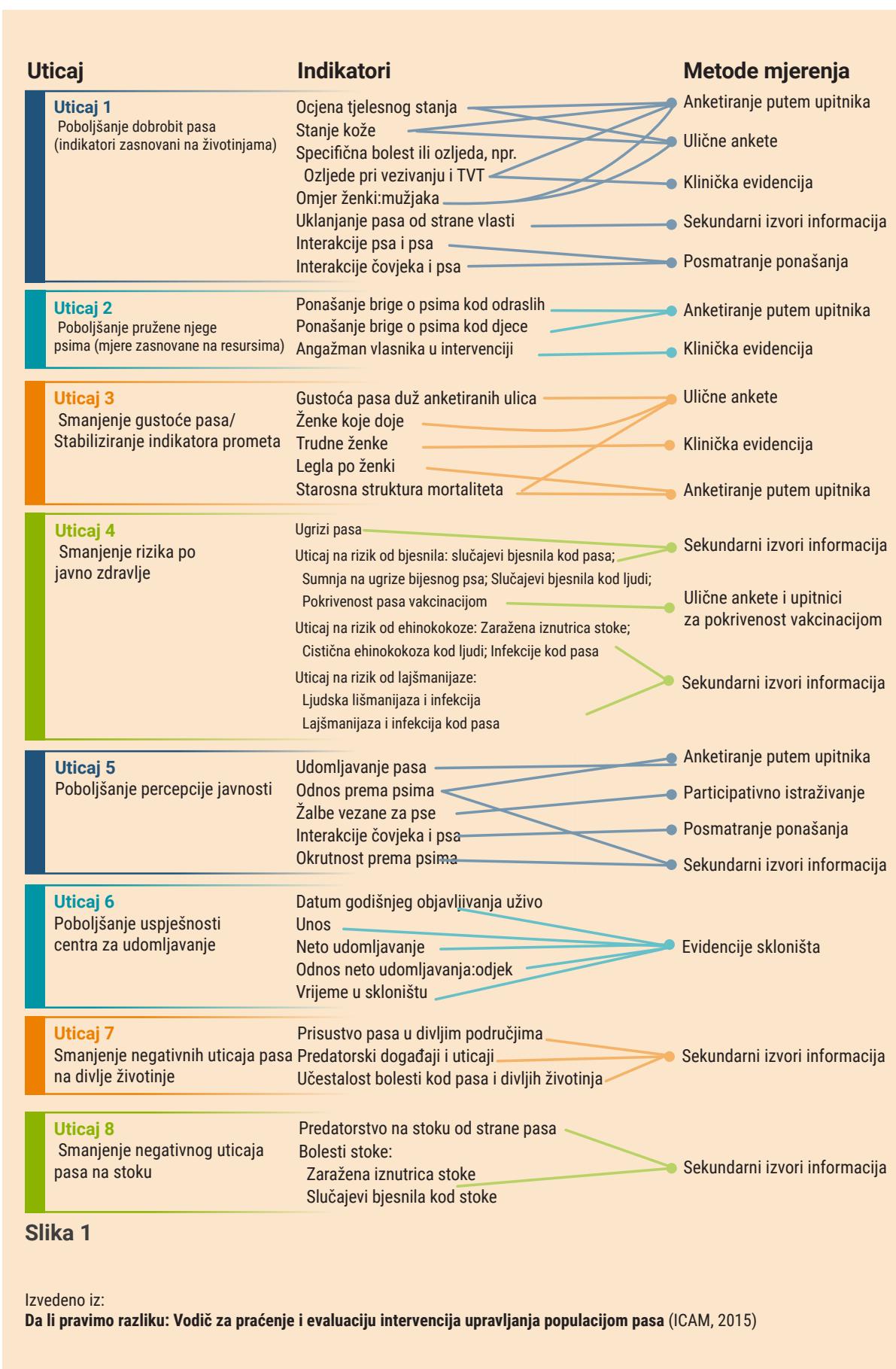
Procjena populacije pasa je neka pitanja o dinamici populacije vjerojatno ostavila bez odgovora. Na pse također utiče vanjski kontekst, kako se društvo mijenja, tako se mijenja i dinamika populacije pasa. Stoga, kada je intervencija postavljena, kontinuirano praćenje i evaluacija su od suštinskog značaja.

Evaluacija provjerava da li DPM (upravljanje populacijom pasa) radi na postizanju svojih uticaja, testira pretpostavke o dinamici i otkriva gdje se DPM (upravljanje populacijom pasa) može poboljšati. Praćenje zahtijeva mjerljive indikatore. Indikatori aktivnosti obično su direktni izrazi uloženog napora DPM-a (upravljanja populacijom pasa) (na primjer, broj steriliziranih pasa).

Međutim, mjerjenje indikatora na nivou uticaja može biti izazovnije. ICAM-ov vodič (2015) ['Da li pravimo razliku?](#) identificira osam uticaja, i za svaki daje listu potencijalnih indikatora koji bi se mogli koristiti za mjerjenje promjena. Ovi indikatori su vidljivi znaci uticaja; na primjer, postotak [%] populacije pasa latalica koji su mršavi je pokazatelj dobrobiti pasa latalica. Vodič također pruža praktične savjete o metodama koje se mogu koristiti za objektivno mjerjenje indikatora.

[Slika 3](#) (pogledajte sljedeću stranicu) daje dijagram osam uticaja, povezane indikatore koje možete izabrati i metode mjerjenja.

Poglavlje 2: Procjena, osmišljavanje i evaluacija

Poglavlje 3: Sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Pregled

Ovo poglavlje opisuje sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa), koji uključuje sve međusobno povezane temelje, usluge, ishode i uticaje za humano i efikasno upravljanje populacijom pasa.

Temelji pružaju pravnu osnovu, političku volju i društvenu motivaciju za efikasno djelovanje usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Zajedno, ov temelji i usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) utiču na dinamiku populacije kako bi se kreirao željeni Ishod pozitivnih odnosa čovjeka i psa, što dovodi do jednog ili više Uticaja.

Slika 4 pruža vizualizaciju sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa), naglašavajući različite temelje, usluge i uticaje od kojih će zajednica izabrati da kreira prilagođeni sistem za upravljanje psima u svojoj zajednici.

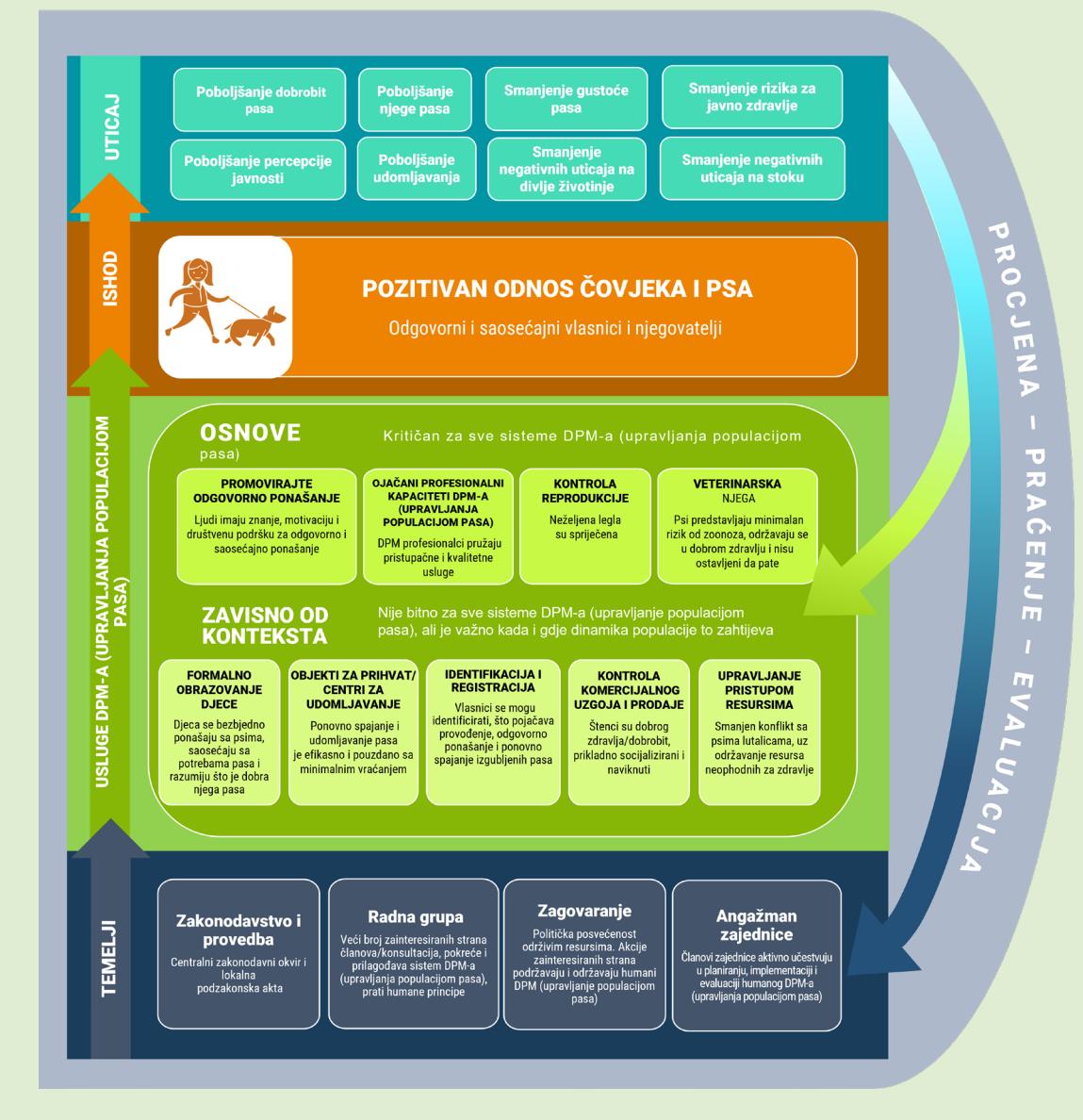
Ovaj sveukupni sistem bi trebao biti:

- zasnovan na dokazima iz procjene lokalne populacije pasa i
- prilagođen na osnovu stalnog praćenja i evaluacije ([Poglavlje 2](#)).

Sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) je osmišljen i implementiran na lokalnom nivou (npr. općinski nivo), ali također zahtijeva podršku podsticajnog okruženja na državnom, nacionalnom ili regionalnom nivou ([Poglavlje 4](#)).

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

SLIKA 4: VIZUALIZACIJA SISTEMA DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA)

Temelji

Efikasno upravljanje populacijom pasa je trajna posvećenost, s intervencijama koje se razvijaju tokom vremena kako bi se integrirala saznanja iz tekuće procjene, praćenja i evaluacije. Održavanje efikasnog DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zahtijeva podršku ugrađenog sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) u okviru vlade i profesionalnih učesnika, kao što su veterinari, koji pomažu vlasnicima/njegovateljima da upravljaju svojim psima na human način. Osim toga, budući da je ponašanje vlasnika pasa osnovni princip DPM-a (upravljanja populacijom pasa), mogu biti potrebne i široke društvene promjene.

Postoje četiri temelja za stvaranje ove neophodne kombinacije održivog upravljanja, profesionalnih sistema i podržavajućeg društvenog i političkog okruženja:

1. Zakonodavstvo i provođenje
2. Vođstvo radne grupe
3. Zagovaranje
4. Angažman zajednice

TEMELJ 1: ZAKONODAVSTVO I NJEGOVO PROVOĐENJE

Zakonodavstvo koje se odnosi na DPM (upravljanje populacijom pasa) se javlja na dva nivoa:

- Centralno/federalno/nacionalno zakonodavstvo koje pruža okvir za DPM (upravljanje populacijom pasa)
- Sekundarni/podzakonski akti koji detaljno propisuju njegovu implementaciju.

Kako bi se osiguralo da je pogodan za razvojnu dinamiku populacije pasa i prakse vlasništva, **zakonodavstvo** na oba nivoa mora se redovno revidirati, ažurirati i proširivati. Prepoznajući da se zakonodavstvo može prilagoditi s vremenom, početni nacrti zakona trebali bi uzeti u obzir ono što je i bitno i trenutno realno za provedbu i ono čega se trenutno vlasnici pasa/DPM (upravljanje populacijom pasa) ne mogu pridržavati i stoga treba čekati na buduća ažuriranja. Na primjer, pružanje nege od strane vlasnika/čuvara/njegovatelja za zadovoljavanje osnovnih potreba pasa je od suštinskog značaja, dok obavezna identifikacija i registracija mogu zahtijevati nekoliko godina ulaganja u sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) prije nego što postanu održivi da se provedu.

Centralno/federalno/nacionalno zakonodavstvo

Okvirni zakon o DPM-u (upravljanju populacijom pasa) obično se nalazi unutar centralnog zakona o zdravlju/dobrobiti životinja, veterinarstvu ili javnom zdravlju i navodi sljedeće:

- Ko je odgovoran za implementaciju DPM-a (upravljanja populacijom pasa)
- Koje usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) treba pružiti. Ako se koristi objekat za prihvat za pse lutalice, ovdje se obično navodi minimalni period u kojem se pas treba držati za ponovno spajanje s vlasnicima. Ako postoje neki zahtjevi (npr. kada pas pokazuje znakove bjesnila) ili ograničenja (npr. kada je pas fizički zdrav i dobrog ponašanja) za eutanaziju, oni se obično također ovdje navode.

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- Svaki zakon koji štiti životinje od okrutnosti i zanemarivanja ili zahtjevi za vlasnike/čuvare da pruže dovoljnu njegu, primjenjivat će se na vlasnike pasa. Možda ćete također morati navesti dodatne zahtjeve specifične za pse, kao što su: godišnja vakcinacija protiv bjesnila, identifikacija i registracija u specifičnoj bazi podataka, sprječavanje nenadziranog lutanja ili nenapuštanje.

Uloga je odgovornih vlasti da obezbjede stvaranje odgovarajućeg i podržavajućeg zakonodavnog okvira za DPM (upravljanje populacijom pasa) zajedno sa neophodnim kapacitetima za sprovođenje (vidi [Poglavlje 4](#)). Ovo okvirno zakonodavstvo se takođe može koristiti kako bi se osiguralo da postoji budžet za DPM (upravljanje populacijom pasa) na lokalnom nivou.

Sekundarni/podzakonski propisi

Sekundarni/podzakonski propisi se nalaze u okviru propisa lokalne samouprave i mogu dozvoliti neke varijacije u načinu na koji se okvirni zakoni implementiraju na lokalnom nivou. Ovo pruža fleksibilnost da odražava lokalne uslove.

Iako nije idealno, tamo gdje okvirno zakonodavstvo za DPM (upravljanje populacijom pasa) ne postoji i trenutno se ne može razviti, određeni napredak se može postići fokusiranjem na uvođenje sekundarnog/podzakonskog zakona o DPM-u (upravljanju populacijom pasa) pod srodnim, ali ne specifičnim okvirnim zakonodavstvom, kao što su poljoprivreda, urbanizam, okoliš ili zdravstvo.

Sprovođenje

Bez sprovođenja, zakonodavstvo će biti neefikasno. Sprovođenje zakona o DPM-u (upravljanju populacijom pasa) može pasti na različite profesionalce, uključujući službenike lokalne vlade, policiju i specijalizirane službenike za dobrobit/kontrolu životinja. Sprovođenje bi se prvenstveno trebalo fokusirati na osiguravanje da su vlasnici i njegovatelji svjesni svojih odgovornosti u skladu sa zakonodavstvom. Ovo uključuje pojašnjenje šta vlasnici/njegovatelji pasa trebaju, a šta ne bi trebali raditi, kao i identificiranje prepreka odgovornom ponašanju i osiguravanje da usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) pomažu u prevladavanju ovih prepreka. (Na primjer, tamo

STUDIJA SLUČAJA 2

Podzakonski akti, provedba i intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) u Zagrebu, Hrvatska

Gradsko vijeće Zagreba uvelo je podzakonske akte DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zajedno s nizom intervencija kako bi pomoglo u poštivanju obaveza vlasnika, kako bi se ispunile općinske odgovornosti propisane nacionalnim zakonodavstvom o dobrobiti životinja u Hrvatskoj. [Cijelu studiju slučaja pogledajte online na: <https://www.icam-coalition.org/by-laws-enforcement-and-dpm-interventions-in-zagreb-croatia/>](https://www.icam-coalition.org/by-laws-enforcement-and-dpm-interventions-in-zagreb-croatia/)

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

gdje su mikročipiranje i registracija obavezni, provođenje zakona DPM-a (upravljanja populacijom pasa) treba da osigura da su subvencionirane usluge mikročipiranja dostupne vlasnicima s niskim prihodima ili ograničenom pokretljivošću). Manji dio sprovođenja treba potrošiti na identificiranje i kažnjavanje ljudi koji se ne pridržavaju zakona.

Resursi:

- World Animal Net model zakona o dobrobiti životinja
<http://worldanimal.net/our-programs/model-law-project>
- Evropska konvencija Vijeća Europe za zaštitu kućnih ljubimaca
<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/125>

TEMELJ 2: RADNA GRUPA

Efikasan i održiv DPM (upravljanje populacijom pasa) zahtijeva motivaciju i političku volju za poboljšanje situacije sa psima; ovo se može izgraditi kroz zagovaranje (vidi [Temelj 3: Koordinirano zagovaranje](#)). Zahtijeva učešće širokog spektra zainteresiranih strana kako bi se osiguralo da je prikladno i ciljano; ovo može doći direktno iz angažmana zajednice (vidi [Temelj 4: Angažman zajednice](#)). Također zahtijeva održivo vođstvo radne grupe kako bi se intervencija dugoročno usmjerila ka dogovorenim uticajima i upravljala tekućim ciklusima adaptivnog upravljanja. Radna grupa je također odgovorna za poštivanje principa humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa) kako je navedeno u [Poglavlju 1](#).

Radna grupa DPM-a (upravljanja populacijom pasa) bi trebala uključivati različite zainteresirane strane na različitim nivoima društva:

- Državni službenici i profesionalci, kao što su veterinari, da razvijaju i održavaju politiku i praksu da podrže DPM (upravljanje populacijom pasa) na širokom geografskom nivou.
- Zainteresirane strane na nivou zajednice da osiguraju da intervencije budu participativne, implementirane, prikladne i evaluirane. Održavanje motiviranog vodstva na nivou zajednice može biti podržano uspostavljanjem prepoznatljivog identiteta

STUDIJA SLUČAJA 3

Proces razvoja humane zajednice za osmišljavanje i upravljanje DPM-om (populacijom pasa) u Ključu, Bosna

Proces razvoja humane zajednice dao je zajednici Ključ strukturu i mentorstvo koje im je bilo potrebno da se udruže kako bi sami rješili probleme svojih pasa. Lokalne zainteresirane strane radile su zajedno kako bi analizirali vlastite podatke i uvažili probleme i dinamiku pasa. Iz ovoga su razvili realističan plan koji bi mogli da osiguraju lokalno i da ga nastave razvijati uz poboljšanu komunikaciju i vođstvo DPM-a (upravljanja populacijom pasa). **Cijelu studiju slučaja pogledajte online na:** <https://www.icam-coalition.org/designing-and-managing-dpm-in-kljuc-bosnia/>

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

grupe DPM-a (upravljanja populacijom pasa) u zajednici.

Proces Razvoja humane zajednice (Humane Community Development - HCD) uključivanja i osnaživanja zajednice da razvije vlastitu intervenciju DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zasnovanu na dokazima ([Okvir 3.1](#)) implicitno stvara liderski tim sa predstavnicima iz širokog spektra zainteresiranih strana u zajednici vezanih za DPM ([Okvir 3.2](#)) za listu

OKVIR 3.1: RAZVOJ HUMANE ZAJEDNICE (HUMANE COMMUNITY DEVELOPMENT - HCD)

Proces uključivanja i osnaživanja zajednice da razvije sopstvenu intervenciju DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zasnovanu na dokazima.

IFAW-ov Razvoj humane zajednice (Humane Community Development - HCD) pruža participativni okvir za zajednice da rade zajedno na pronalaženju humanih, održivih rješenja za probleme pasa koji imaju negativne posljedice po ljude i životinje.

Budući da sukobi čovjeka i psa potiču iz mnogo različitih uzroka, a odnosi čovjeka i psa razlikuju se od zajednice do zajednice, planiranje HCD-a (Razvoja humane zajednice) počinje uključivanjem zajednice u vezi sa njihovim problemima i pomaže im da identificiraju i preuzmu vlasništvo nad vlastitim rješenjima.

Članovi zajednice žive na istom mjestu ili imaju odgovornost za ono što se dešava u tom mjestu (npr. predstavnik lokalne vlasti). Oni zajedno rade na prikupljanju, tumačenju i upravljanju podacima kako bi obogatili kreiranje i implementaciju svojih akcionih planova za HCD (Razvoj humane zajednice).

Rezultat je program u vlasništvu zajednice koji njeguje osnažene učesnike i humane, održive promjene.

Pogledajte <https://www.icam-coalition.org/tool/humane-community-development-hcd/> za pristup modulima za e-učenje na HCD-u (Razvoju humane zajednice).

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

OKVIR 3.2: ZAINTERESIRANE STRANE DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA)

Zainteresirane strane za DPM (upravljanje populacijom pasa) su oni koji su dio bilo kojeg trenutnog sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) (npr. vladina veterinarska odjeljenja i osoblje centra za udomljavanje), utiču na procese dinamike populacije (npr. privatna veterinarska profesija) ili su pod velikim uticajem populacija pasa latalica (npr. doktori koji rade sa jedinicama za ugrize pasa i/ili sa centrima za zoonoze). Svjetska organizacija za zdravje životinja (OIE) daje listu ključnih zainteresiranih strana u svom Standardu kontrole pasa latalica ([Kodeks zdravlja kopnenih životinja \(Terrestrial Animal Health Code\) Poglavlje 7.7](#)); druge zainteresirane strane također mogu biti relevantne. Slijedi lista mogućih zainteresiranih strana; oni sa * se smatraju neophodnim.

- **Vlada** – obično lokalna, ali će i centralna također biti relevantna za politiku i statute i ključne zainteresirane strane ako je program nacionalni. Vjerovatno će biti relevantno nekoliko odjela, uključujući poljoprivrednu/veterinarnu/zdravstvo, okoliš (posebno u vezi sa sakupljanjem smeća), turizam, obrazovanje i sanitacija.**
- **Veterinarska zajednica** – nacionalno upravno tijelo, veterinarsko strukovno udruženje, privatne i državne grupe praktičara i univerzitetski odjel za veterinarstvo *
- **NVO zajednica** – lokalna, nacionalna i međunarodna u oblasti dobrobiti životinja, prava životinja, javnog zdravlja i humanog razvoja*
- **Zajednica za pružanje skloništa, hraniteljstvo i udomljavanje životinja** – one kojima upravlja vlada/općina, kao i privatne/NVO*
- **Organizacije zasnovane na zajednici (CBO)** – možda su osnovane da se pozabave drugim pitanjima kao što su zdravje porodice i životna sredina, ali mogu se proširiti i uključiti materijal relevantan za DPM (upravljanje populacijom pasa)
- **Akademiske zajednice sa relevantnim iskustvom** – npr. ponašanje životinja, veterinarska nauka, sociologija, ekologija i epidemiologija
- **Zakonodavci** – odjeljenja relevantna i za pisanje i za provođenje zakona.*
- **Edukatori** – u školama i na univerzitetima
- **Lokalni mediji** – za obrazovanje, publicitet i lokalnu podršku
- **Međunarodna tijela sa relevantnim odgovornostima** – Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), Svjetska organizacija za zdravje životinja (OIE) i veterinarska udruženja širom svijeta
- **Vođe/predstavnici lokalne zajednice***
- **Lokalna zajednica** – i vlasnici pasa i ostali

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

---

zainteresiranih strana DPM-a. Tamo gdje HCD (Razvoj humane zajednice) nije moguć, alternativa je da jedna agencija preuzeće vodeću ulogu u pokretanju DPM-a (upravljanja populacijom pasa), ali uz obavezu da se na tom putu konsultuje sa zainteresiranim stranama DPM-a, osiguravajući da su njihove perspektive uključene u planiranje i evaluaciju intervencije, a njihove akcije ugrađene kao dio sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

TEMELJ 3: ZAGOVARANJE

Zagovaranje u kontekstu DPM-a (upravljanja populacijom pasa) je koordinirani skup aktivnosti kojima se utiče na politiku i praksu vlada, nevladinih organizacija, stručnjaka (kao što su veterinari), industrije (kao što su prodajna mjesta za pse) i pojedinaca, kako bi se kreirale pozitivne i stalne promjene u upravljanju psima. Termin 'zagovaranje' u ovom kontekstu uključuje mnoge taktike koje koristimo u svakodnevnom životu, kao što su istraživanje, izgradnja saveza, komunikacija, pregovori i kompromisi da pronađemo ostvarive i obostrano korisne puteve napred. Jedna razlika između upotrebe ovih taktika u našem svakodnevnom životu i zagovaranja u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) je u tome što aktivnosti zagovaranja DPM-a (upravljanja populacijom pasa) treba da imaju jasno postavljene kratkoročne i dugoročne ciljeve (tj. koga zagovaramo, zašto ih zagovaramo i šta želimo da urade).

Zagovaranje će biti potrebno na lokalnom nivou gdje se implementira sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa), kao i na državnom, nacionalnom ili regionalnom nivou gdje se može stvoriti okruženje koje omogućava humano upravljanje populacijom pasa (vidi [Poglavlje 4](#)).

Izgradnja slučaja za DPM (upravljanje populacijom pasa)

Zagovaranje počinje izgradnjom argumenta za humano upravljanje populacijom pasa, koje će podstići političku volju potrebnu zajednici da uloži vrijeme i novac u humano upravljanje populacijom pasa uprkos drugim konkurentskim pitanjima. Ispod su postojeći okviri u različitim tematskim oblastima i na različitim geografskim nivoima koji se kombiniraju kako bi izgradili argumente za humani DPM (upravljanje populacijom pasa). Možete koristiti odabir najrelevantnijih faktora kako biste kreirali efikasnu i zanimljivu razmjenu zagovaračkih poruka koja odgovara na sljedeća pitanja za vašu lokaciju:

- Koji se uvjerljivi argumenti mogu koristiti za zagovaranje DPM-a (upravljanje populacijom pasa)?
- Zašto bi humano upravljanje populacijom pasa (DPM) trebalo biti važano za različite ciljne grupe?

Politički; Globalno

- Svjetska organizacija za zdravlje životinja (The World Organisation for Animal Health - OIE) uključila je DPM (upravljanje populacijom pasa) u Kodeks zdravlja kopnenih životinja (Terrestrial Animal Health code) (poglavlje 7.7), stvarajući međunarodni standard za humano upravljanje populacijom pasa koji bi trebalo da implementira 180 zemalja i teritorija članica OIE. Svaka država/teritorija članica ima predstavništvo u Svjetskoj organizaciji za zdravlje životinja OIE; stoga bi nacionalne veterinarske vlasti trebale biti svjesne ovog međunarodnog standarda. OIE standard dijeli principe i pristupe navedene u ovom ICAM-ovom vodiču. U nekim regijama, OIE i druge zainteresirane strane su razvili Regionalnu strategiju za dobrobit

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

životinja kako bi pomogli u implementaciji standarda koji se odnose na dobrobit životinja; gdje se spominje DPM (upravljanje populacijom pasa), može postojati prilika za dodatni politički pritisak i podršku.

- Ciljevi održivog razvoja (SDG) [Ujedinjenih naroda](#) za 2030. godinu pružaju fokus za razvojne napore. U Deklaraciji koja uvodi ciljeve održivog razvoja (SDG), navodi se da razvojni pristup koji treba koristiti treba da bude onaj „...u kojem čovječanstvo živi u skladu s prirodom i druge žive vrste su zaštićene“. Postoje i dva cilja održivog razvoja (SDG) koji se odnose na upravljanje populacijom pasa (DPM):
  - SDG3: Osigurati zdrav život i promovirati dobrobit za sve u svim dobima; uključuje cilj 3.3 'Do 2030. godine okončati epidemije AIDS-a, tuberkuloze, malarije i zanemarenih tropskih bolesti i boriti se protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i drugih zaraznih bolesti'. Bjesnilo je jedna od zanemarenih tropskih bolesti koje treba ciljati. Postizanje napretka ovog indikatora zahtjeva smanjenje/eliminaciju bjesnila u populaciji pasa kroz masovnu vakcinaciju pasa. Vjeruje se da DPM (upravljanje populacijom pasa) doprinosi obuhvatu vakcinacijom smanjujući broj osjetljivih štenaca i napuštanje pasa u populaciji koja je bez vlasništva i upravljanja, umjesto da stvara stabilnu, zdravu i dugovječnu populaciju vakcinisanih pasa. To bi također trebalo smanjiti troškove povećanjem napora vlasnika da vakcinišu svoje pse i smanjujući napore koje timovi za cijepljenje trebaju da dosegnu i postupaju s psima radi vakcinacije. U skladu sa SDG3, Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), Organizacija za hranu i poljoprivredu UN-a (FAO), OIE i Globalna alijansa za kontrolu bjesnila (GARC) pokrenuli su [globalni strateški plan](#) za okončanje umiranja ljudi od bjesnila uzrokovanim bjesnilom kod pasa do 2030. godine. Njihova teorija strategija promjena kaže da 'odgovorno vlasništvo nad psima pokreće napredak' društvenih promjena potrebnih za postizanje ovog cilja, a plan zahtjeva 'promoviranje smjernica za efikasno upravljanje populacijom pasa'.
  - SDG11: Učiniti gradove i ljudska naselja inkluzivnim, sigurnim, otpornim i održivim. Ne postoje specifični ciljevi ili indikatori koji se direktno odnose na pse. Međutim, da bi građani smatrali svoj grad sigurnim, potrebno je upravljanje psima kako bi se osiguralo da ne predstavljaju neprihvatljivo visok rizik zbog kojeg ljudi izbjegavaju ili se plaše nekih područja svoje zajednice.

Politički; Lokalno

- Populacija pasa latalica i upravljanje njom je prioritetno pitanje koje mnogi građani snažno osjećaju zbog bliskog odnosa između ljudi i pasa i visoke prevalencije pasa u vlasništvu. To je vrlo vidljiv problem koji se odvija na javnim ulicama. Lokalne vlasti često navode probleme pasa kao jednu od najčešćih tema za žalbe; ovo se može odnositi na probleme uzrokovane psima, zabrinutost zbog patnje pasa ili pritužbe na nehumanu praksu kontrole. Provođenje humanog i efikasnog pristupa upravljanju psima vjerovatno će dobiti pozitivnu podršku lokalnih građana; potencijalno predstavljanje cijenjenih birača u lokalnoj demokratiji.

Ekonomski

- Troškovi nekontrolirane populacije pasa mogu biti visoki. Oni mogu uključivati ugrize pasa, bolesti, saobraćajne nesreće, prljavštinu iz fekalija, neugodno ponašanje, pritužbe turista i predatorstvo/brigu za stoku i divlje životinje. Mogu

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

postojati i socijalni troškovi: građani mogu biti zabrinuti zbog šetnje ili vožnje biciklom na mjestima gdje lutaju psi što dovodi do smanjene „prohodnosti“ ulicama.

- Troškovi nehumane kontrole također mogu biti visoki. Nehumana kontrola uključuje ubijanje pasa na ulici, nehumano postupanje tokom sakupljanja sa ulice, smještaj u neodgovarajućim uslovima, ubijanje (nehumanim metodama) nakon perioda prihvata ili dugotrajnog odgajanja uz malo ili nimalo šanse za udomljavanje. Nehumana kontrola teži da se fokusira na simptome trenutne populacije pasa latalica i ne uspijeva da se pozabavi osnovnim uzrokom problema koji je izvor pasa latalica. Kao rezultat toga, troškovi napora nehumane kontrole se ne smanjuju tokom vremena, jer se kontrolne aktivnosti moraju održavati dok se ubijeni/ uklonjeni psi zamjenjuju iz izvora.
- Humano i efikasno upravljanje populacijom pasa (DPM) bi se trebalo fokusirati na izvor pasa latalica i stvoriti promjenu u ljudskom ponašanju, u konačnici njegujući veću odgovornost vlasnika i njegovatelja za upravljanje psima. Ovo ima potencijal da smanji troškove sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) za zajednicu tokom vremena.

Zdravlje

- Postoji nekoliko zoonotskih bolesti i parazita koje dijele psi i ljudi, uključujući lajšmanijazu, ehinokokozu i gvinejskog crva, a bjesnilo je ono čega se obično najviše plaši. Efikasno upravljanje populacijom pasa (DPM) povećava napore vlasnika/njegovatelja pasa kako bi se smanjio rizik od zoonoza koje predstavlja njihov vlastiti pas ili pas u zajednici tako što osigurava da su cijepljeni i redovno čišćeni od parazita. Također može povećati razumijevanje nužnih ponašanja traženja zdravlja, kao što je potreba za liječenjem nakon ugriza psa.
- Čak i kada nisu povezani s prijenosom bjesnila, ugrizi pasa mogu biti značajan problem za javno zdravlje. Edukacija o prevenciji ugriza može pomoći ljudima, posebno djeci, da izbjegnu situacije u kojima je veća vjerovatnoća da će psi ugristi. Povećanje ulaganja vlasnika u socijalizaciju i obuku pasa može smanjiti vjerovatnoću da će psi ugristi rješavanjem temeljnih motiva, koji su najčešće povezani sa strahom.
- Tamo gdje DPM (upravljanje populacijom pasa) smanjuje reproduktivnu aktivnost, također će podržati kontrolu bolesti smanjenjem rađanja osjetljivih štenaca i napuštanja neželjenih legla ili odraslih koji bi postali psi bez nadzora i vlasništva.
- Ljudi također mogu psihički patiti ako budu svjedoci nehumane kontrole nad psima kao što je okrutno postupanje ili ubijanje pasa. Aktivnosti humanog upravljanja populacijom pasa (DPM) trebale bi biti pozitivno iskustvo i za pse i za ljude.

Etično/društveno

- Želja za humanim DPM-om (upravljanjem populacijom pasa) može doći iz mesta altruizma; želeći zaštитiti osjetljivu životinju koja je sposobna da trpi nehumano postupanje. Ovo suosjećanje prema životnjama mora biti prepoznato, istaknuto i potvrđeno kao ključna komponenta za izgradnju moralnog argumenta za dobrobit životinja, iako će možda morati biti predstavljena zajedno s drugim argumentima koji omogućavaju.
- Citiran je Mahatma Gandhi koji je rekao 'O veličini nacije i njenom moralnom napretku može se suditi po načinu na koji se tretiraju njene životinje.' Psi se ne razlikuju od drugih vrsta u smislu njihove sposobnosti da pate i stoga podjednako zasluzuju human tretman. Ali zbog bliskog odnosa između ljudi i pasa i vidljivosti

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

populacije pasa latalica, etička pitanja u vezi sa DPM-om (upravljanjem populacijom pasa) mogu biti vrlo javno raspravljana. To čini aktivnosti koje se koriste kao dio DPM-a (upravljanja populacijom pasa) vrlo vidljivim pokazateljima moralnog napretka jedne zemlje ili grada.

- Društveni kapital je oblik ekonomске i kulturne valute u kojoj su društvene mreže centralne; radi se o tome kako se građani međusobno angažiraju u svojoj zajednici i koliko dobro zajednica funkcionira za građane. U ekonomskom smislu, to je oblik kapitala ili valute koji je u poslovanju javnog dobra. Kada uzmemu u obzir uticaj pasa na društveni kapital, možemo uočiti potencijal za pozitivne i negativne efekte. Psi mogu pomoći ljudima da stvore društvene grupe oko vlasništva i brige o psima, a tamo gdje je šetnja pasa dio kulturne norme, može doprinijeti dobrom fizičkom i mentalnom zdravlju. Međutim, psi latalice također mogu predstavljati prepreku ljudima stvarajući anksioznost prilikom šetnje javnim ulicama, ne samo kod onih ljudi koji pokušavaju da šetaju svoje pse. Humano upravljanje populacijom pasa (DPM) također može djelovati na povećanje društvenog kapitala gdje se angažman zajednice koristi kao centralno sredstvo za akcije DPM-a (upravljanja populacijom pasa), na primjer susjadi koji pomažu u identificiranju, rukovanju i pružanju postoperativne nege za pse zajednice kojima je potrebna sterilizacija.

Svaka zajednica može različito naglasiti mješavinu ovih faktora, idealno crpeći iz lokalnih primjera i dokaza.

■ Planiranje i djelovanje zagovaranja

Zagovaranje je ključno za pokretanje, održavanje i razvoj DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Na primjer, akcije zagovaranja mogu se koristiti za:

- Uspostavljanje obaveze da se ponaša humano u DPM-u (upravljanju populacijom pasa), što može biti u obliku načelne izjave u okviru vladine politike o DPM-u (upravljanju populacijom pasa).
- Dodjelu posebne odgovornosti za DPM (upravljanje populacijom pasa) pojedincu/odjelu unutar vlade; uključuju odgovornost za izgradnju međusektorskih akcija za DPM.
- Uspostavljanje i/ili povećanje budžeta dostupnog za DPM (upravljanje populacijom pasa). Paralelno sa tim, uspostavljanje budžetske komisije za praćenje troškova i koristi od DPM-a (upravljanja populacijom pasa).
- Uvođenje ili poboljšanje zakonodavstva kako bi se spriječila okrutnost i povećalo odgovorno vlasništvo i njega pasa.

Biće potrebno istraživanje javnog zagovaranja kako bi se osiguralo da su ove akcije ciljane i jasne. Ovo istraživanje će biti fokusirano na analizu zainteresiranih strana kako bi se utvrdilo:

- Ko je odgovoran, ko utiče na ili na koga utiče DPM (upravljanje populacijom pasa)?
- Ko šta troši na DPM (upravljanje populacijom pasa) i koja bi se druga sredstva mogla mobilizirati?
- Ko šta treba da uradi da olakša pristup uslugama DPM-a (upravljanja populacijom pasa) kao što je kontrola reprodukcije?

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- Koji zakon/propis je relevantan za DPM (upravljanje populacijom pasa)?

Za više informacija o zagovaranju i alatima za istraživanje prije planiranja akcija zagovaranja, pogledajte [kurs strateškog zagovaranja](#) Svjetske mreže životinja (World Animal Net) i pripadajući alat. Kampanje su vrsta zagovaranja usmjereni na postizanje određene promjene (politike ili prakse). Radnje koje se poduzimaju da bi se postigla takva promjena mogle bi se kretati od mobiliziranja javnih akcija na mreži i van mreže, do izazivanja poremećaja, do jednostavnog vođenja dijaloga sa ciljnim zainteresiranim stranama. Na primjer, zamoliti svog gradonačelnika da donese politiku koja podržava jasne principe vođene humanošću obnovljene intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) ili natjerati buduće vlasnike pasa da preispitaju kupovinu šteneta i umjesto toga posjete centar za udomljavanje kako bi istražili mogućnosti udomljavanja. Primjeri smjernica za razvoj kampanje uključuju modul 5 [kursa strateškog zagovaranja](#) Svjetske mreže za životinje (World Animal Net) ili [priručnik za kampanju](#) Amnesty International-a.

TEMELJ 4: ANGAŽMAN ZAJEDNICE

Angažman zajednice (Community Engagement - CE) u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) je proces omogućavanja razgovora i izgradnje odnosa između ljudi koji imaju ulogu ili interes u poboljšanju situacije pasa u svojoj zajednici. Zovu ih zajednica jer žive na istom mjestu ili dijele zajedničku karakteristiku, kao što je profesija (npr. veterinari) ili socio-ekonomski status (npr. seoski farmeri koji koriste radne pse). Ovi ljudi mogu sarađivati kao zajednica kako bi procijenili populaciju pasa i osmislili/implementirali lokalno pogodan i održiv sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Oni mogu mobilizirati resurse, utjecati na ljudsko ponašanje prema psima i katalizirati promjene u politici i praksi DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Angažman zajednice (CE) nije jednokratni događaj, već kontinuirani proces koji se razvija kako se ljudsko ponašanje prema psima mijenja tokom vremena, koristeći proces evaluacije i učenja kao zajednice.

Angažman zajednice (CE) se intuitivno provodi u okviru intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) dugi niz godina. U nekim slučajevima, to je bilo zato što su akcije članova zajednice bile potrebne za pružanje usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zbog ograničenih resursa; u drugim vremenima, angažman članova zajednice bio je od suštinskog značaja za efikasno upravljanje DPM-om (populacijom pasa), jer je prepoznato da su njihovi postupci osnovni uzrok mnogih problema DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Međutim, angažman zajednice (CE) se trenutno ne koristi u svim intervencijama DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i često ga treba ojačati tamo gdje postoji; stoga je eksplicitno uključen u ovaj vodič.

Kako izgleda angažman zajednice (CE)?

Angažman zajednice (CE) može koristiti mnogo različitih metoda uključivanja ljudi u DPM (upravljanje populacijom pasa). [Tabela 1](#) daje primjere strategija angažmana zajednice (CE) u DPM-u (upravljanju populacijom pasa), u rasponu od minimalnog do visokog nivoa učešća. Iako će vlada ostati u krajnjoj liniji odgovorna za DPM (upravljanje populacijom pasa), što je veći nivo učešća zajednice, to je veća njihova uključenost i akcije u intervencijama DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i veća je vjerovatnoća da će te intervencije biti primjerene i održive. Međutim, postoje prepreke za povećanje nivoa učešća, uključujući: ograničeno vrijeme, ograničeni budžeti za specifične aktivnosti bez manevarskog prostora i različiti društveni statusi među zainteresiranim stranama koji se ne

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

mogu prevazići. Kao priznanje za ove veoma stvarne prepreke, pokušaji da se omogući bilo kakav nivo učešća u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) treba pozdraviti.

Kako izgleda dobar angažman zajednice (CE)?

Angažman zajednice (CE) dolazi u mnogim oblicima i najprikladniji pristup će zavisiti od zajednice. Neke zajednice će imati priznate strukture zajednice, često zasnovane na zvaničnim ulogama i hijerarhijama lokalne uprave, dok će neke imati manje formalne mreže; neke će komunicirati lično, dok se druge uglavnom angažuju putem društvenih medija. Međutim, efikasni pristupi angažmana zajednice (CE) koji rezultiraju održivom promjenom dijele neke zajedničke karakteristike¹:

■ Inkluzivnost

- Ljudi i grupe na koje utiče DPM (upravljanje populacijom pasa) se angažuju u najranijoj prilici, uključujući ljudе koji su i 'za' i 'protiv' pasa. Vidi [Okvir 3.2](#) za listu potencijalnih zainteresiranih strana u DPM-u (upravljanju populacijom pasa).
- Poduzimaju se mjere za uključivanje ljudi koji mogu biti u nepovoljnem položaju od učešća, kao što su oni u ruralnim područjima ili sa niskim prihodima.

■ Metode

- Različite metode se koriste tokom cijelog angažmana kako bi se osiguralo da se čuje širok spektar glasova; oni mogu uključivati olakšane participativne metode, fokus grupe, polustrukturirane intervjuje i upitnike.
- Korištene metode se evaluiraju i prilagođavaju, ako je potrebno, kao odgovor na povratne informacije od učesnika.

■ Participativno planiranje

- Zajednica identificira na koje probleme vezane za pse želi da se intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) fokusira.
- Zainteresirane strane u zajednici definiraju uspjeh kao jedan ili više eksplicitnih uticaja plus merljivi indikatori; oni također navode kako će se prikupljati dokazi za

STUDIJA SLUČAJA 4

Manu Mitra: Primjer angažmana zajednice u Katmanduu, Nepal

Manu Mitra formira odbore na odjeljenjima i tim volontera za procjenu, praćenje i implementaciju DPM-a (upravljanja populacijom pasa) u okviru svakog odjeljenja. Formiranje angažiranih i informiranih zajednica koje su dio struktura lokalne uprave i stoga će vjerovatno biti održive. **Cijelu studiju slučaja pogledajte online na:** <https://www.icam-coalition.org/manu-mitra-an-example-of-community-engagement-in-kathmandu-nepal/>

¹ Ova lista karakteristika prilagođena je iz Scottish Government National Standards for Community Engagement (Nacionalni standardi Vlade Škotske za angažman zajednice) (2016.).

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

ove indikatore, uključujući ko će to učiniti i kada.

- Raspoloživi resursi i planirani vremenski okviri su dovoljni da plan DPM-a (upravljanja populacijom pasa) bude realističan.

Komunikacija

- Informacije o procesu angažovanja, planu DPM-a (upravljanja populacijom pasa), implementaciji i evaluaciji su jasne i lako dostupne.
- Uspostavljeni su sistemi kako bi se osiguralo da su stavovi šire zajednice izdvojeni i dostupni za oblikovanje intervencije, kao i povratni protok informacija kako bi zajednica bila informirana; ovo će biti posebno važno ako postoje vlasnici pasa koji nisu dobro zastupljeni na sastancima zajednice.

Uticaj

- Pružanje usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) se poboljšava i više članova zajednice je uključeno u pružanje usluga.
- Partneri su uključeni u praćenje i reviziju kvaliteta procesa angažmana i rezultirajućeg uticaja na pitanja vezana za pse.
- Učenje i evaluacija pomažu u daljem oblikovanju intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa).
- Učesnici su poboljšali vještine, samopouzdanje i sposobnost da učestvuju u angažmanu zajednice u budućnosti, izvan DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

Troškovi i koristi od angažmana zajednice

Troškovi angažmana zajednice (CE):

- **Potrebno je vrijeme.** Na početku angažmana zajednice (CE) može biti potrebno dosta vremena da se izgradi povjerenje između članova zajednice. Također je potrebno vrijeme da se razvije zajedničko razumijevanje problema pasa i korijenskih uzroka, te da se izgradi zajednička vizija uspjeha.
- **Kvalitet usluga.** Stručnjaci za pružanje usluga mogu biti zabrinuti za kvalitet usluga koje pružaju članovi zajednice, posebno u prvim danim implementacije. Stručnjaci mogu smatrati da mogu pružiti efikasniju i kvalitetniju uslugu ako to rade sami.

STUDIJA SLUČAJA 5

Abhay Sankalp: Održivo rješenje konflikta čovjeka i psa za poboljšane odnose čovjeka i psa

Kontrola rađanja kod životinja u Indiji tradicionalno nije uključivala strukturirani angažman zajednice. Međutim, Abhay Sankalp je kampanja koja uključuje lokalne stanovnike u procjenu njihove lokalne populacije pasa i osmišljavanje i implementaciju DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Ovo je implementirano u Vadodari i Dehradunu u posljednje dvije godine i pokazalo je dokaze smanjenog konflikta između čovjeka i psa. **Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:** <https://www.icam-coalition.org/abhay-sankalp-a-sustainable-solution-to-human-dog-conflict-for-improved-human-dog-relationships/>

Iako usluge koje nanose štetu životinjama nisu prihvatljive, niži kvalitet usluga pruženih uz uključivanje zajednice nakon duže faze planiranja i obuke trebao bi biti uravnotežen dugoročnim prednostima angažmana zajednice (CE).

■ Prednosti angažmana zajednice (CE).

Iako nije potpuna lista, evo nekoliko primjera prednosti koje su organizacije koje trenutno koriste angažman zajednice (CE) u svom radu DPM-a (upravljanja populacijom pasa) primjetile:

- **Održivost.** Angažman zajednice (CE) može natjerati zajednice da se osjećaju odgovornim za DPM (upravljanje populacijom pasa) i opravdanim da zahtijevaju djelovanje vlade u DPM-u (upravljanju populacijom pasa), izbjegavajući ovisnost o vanjskim agencijama i mobilizirajući resurse, kao što su lokalni veterinarski kapaciteti.
- **Otpornost.** Angažman zajednice (CE) pomaže zajednici da se uvježbava u procjeni njihovog uticaja i razvoju njihove intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) kao odgovor na učenje (takođe poznato kao 'prilagodljivo upravljanje'); ovo im može pomoći da budu otporni na promjene.
- **Uticaj.** Angažman zajednice (CE) može poboljšati percipirani i stvarni uticaj DPM-a (upravljanja populacijom pasa) tako što će osigurati fokus na probleme od najvećeg značaja za zajednicu i izgraditi njihovu motivaciju i entuzijazam da vide te probleme riješene.
- **Efikasnost.** Angažman zajednice (CE) može poboljšati efikasnost upravljanja populacijom jer zajednice bolje razumiju dinamiku lokalne populacije pasa i ljudsko ponašanje u vezi sa DPM-om (upravljanjem populacijom pasa) od ljudi izvan zajednice.
- **Finansijski.** Angažman zajednice (CE) može smanjiti troškove ohrabrujući i omogućavajući punu akciju i podršku zajednice; puna akcija zajednice će se desiti samo uz puno učešće; što je više napora uloženo da se ljudi angažiraju, više akcija će se desiti kao odgovor.

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

TABELA 1: PRIMJERI STRATEGIJA ANGAŽMANA ZAJEDNICE U DPM-U (UPRAVLJANJU POPULACIJOM PASA)

Nivo učešća: Neučestvovanje / pasivno	
Definicija	Primjeri DPM-a (upravljanja populacijom pasa)
Nijedan član zajednice nije svjestan niti uključen	<ul style="list-style-type: none"> NVO vodi intervenciju hvatanja, sterilizacije i vraćanja koristeći stručne hvatače koji su aktivni u ranim jutarnjim satima hvatajući pse lutalice i transportujući ih u kliniku na hiruršku sterilizaciju. Klinika ima objekat za pse za postoperativnu njegu. Psi se vraćaju na mjesto hvatanja kada se oporave, također u ranim jutarnjim satima. Iako neki članovi zajednice primjećuju da psi odlaze i vraćaju se, ne znaju šta se dogodilo sa psima ili šta znače njihovi usjeci/oznake. Letke koji promoviraju dobru njegu pasa NVO osoblje kreira i distribuira na pijacama, autobuskim stanicama i drugim mjestima u zajednici na kojima se ljudi okupljaju.
Nivo učešća: Koopcija	
Definicija	Primjeri DPM-a (upravljanja populacijom pasa)
Izabrani su predstavnici tokena, ali nemaju stvarni doprinos ili moć	<ul style="list-style-type: none"> Općinska veterinarska kancelarija obavještava predstavnika odjeljenja da će stići određenog dana kako bi osigurali dva sata vakcinacije protiv bjesnila za pse koje vlasnici dovedu u odjeljenje; Predstavnik odjeljenja mora objaviti da će ova usluga biti dostupna lokalnim vlasnicima pasa.
Nivo učešća: Saglasnost i informiranje	
Definicija	Primjeri DPM-a (upravljanja populacijom pasa)
Zadaci koji se dodjeljuju uz poticaje; ljudi izvan zajednice odlučuju o dnevnom redu i usmjeravaju proces	<ul style="list-style-type: none"> NVO nudi subvencioniranje sterilizacije pasa u vlasništvu kod lokalnog veterinar; oni će osigurati 70% troškova sterilizacije ženke u vlasništvu ljudi koji žive na određenoj lokaciji; ostatak će platiti vlasnici. NVO nudi sterilizaciju i vakcinaciju pasa u zajednici, ali članovi zajednice će morati da pomognu u hvatanju i postupanju s psima, kao i da obezbjede redovnu hranu, vodu i praćenje nakon operacije. Nevladina organizacija plaća ljude koji se zanimaju za pse da provode nekoliko sati svake sedmice razgovarajući oči u oči s vlasnicima pasa u njihovoj zajednici o tome kako se najbolje brinuti o psima kako bi poboljšali njihovu dobrobit i smanjili rizike po javno zdravlje.
Nivo učešća: Konsultacije	
Definicija	Primjeri DPM-a (upravljanja populacijom pasa)
Traži se mišljenje pripadnika lokalne zajednice. Ljudi koji ne pripadaju zajednici analiziraju i odlučuju o pravcu djelovanja	<ul style="list-style-type: none"> Lokalna nevladina organizacija plaća moderatora da vodi fokus grupe s lokalnim vlasnicima pasa kako bi saznali šta misle o tome zašto su neki psi napušteni. Moderator sintetizira transkripte fokus grupe, koje koristi NVO za odabir usluga koje će pružati kroz svoju intervenciju DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Općinsko odjeljenje veterinar je prepoznato kao vodeća agencija za DPM (upravljanje populacijom pasa) u svom geografskom području. Međutim, općinski zvaničnici su svjesni da su oni samo jedna od zainteresiranih strana u pitanju DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Oni dobivaju podršku od vanjske NVO da se konsultiraju sa mnogim drugim zainteresiranim stranama u općini i koriste rezultate svojih diskusija kada planiraju svoju intervenciju DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Nivo učešća: Saradnja	
Definicija	Primjeri DPM-a (upravljanja populacijom pasa)
Ljudi iz lokalne zajednice rade zajedno sa ljudima koji ne pripadaju zajednici kako bi odredili prioritete; odgovornost ostaje na ljudima koji ne pripadaju zajednici da usmjere proces	<ul style="list-style-type: none"> NVO poziva članove zajednice da prisustvuju radionicama o psima na mjestu okupljanja zajednice. Oni koriste participativne vježbe kako bi naveli članove zajednice da podijele svoje brige o psima i rangiraju ih po važnosti. Prve tri se koriste za postavljanje željenih uticaja za intervenciju DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Lokalno udruženje veterinara primjećuje porast slučajeva bjesnila kod pasa i traži od nevladine organizacije da im pomogne u osmišljavanju kampanje za odnose s javnošću kako bi se povećao broj primljenih godišnjih vakcinacija protiv bjesnila u veterinarskim klinikama.
Nivo učešća: zajedničko učenje	
Definicija	Primjeri DPM-a (upravljanja populacijom pasa)
Ljudi iz lokalne zajednice i ljudi koji ne pripadaju zajednici dijele svoje znanje kako bi stvorili novo razumijevanje i rade zajedno na formiranju akcionih planova, uz pomoći i podršku izvana	<ul style="list-style-type: none"> Tokom niza radionica, grupa ljudi iz lokalne zajednice koji predstavljaju nekoliko zainteresiranih strana iz zajednice (općina, veterinarska klinika, lokalna nevladina organizacija i vlasnici pasa) rade sa međunarodnom nevladinom organizacijom kako bi istražili probleme koji se odnose na pse i uzroke tih problema. Zajedno, oni osmišljavaju plan DPM-a (upravljanja populacijom pasa), koji 2 godine implementiraju lokalne zainteresirane strane koristeći izvorno finansiranje od NVO-a prije nego što se održi radionica za praćenje, evaluaciju i učenje kako bi se odrazila i poboljšala intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa). (Pogledajte okvir 1 za IFAW-ov proces HCD-a (Razvoja humane zajednice) kao primjer zajedničkog učenja angažmana zajednice (CE) sa potencijalom da postane Kolektivna akcija).
Ljudi iz lokalne zajednice koji predstavljaju nekoliko zainteresiranih strana postavljaju sopstvenu agendu i mobiliziraju se za njen sprovođenje, u odsustvu spoljnih inicijatora i moderatora.	<ul style="list-style-type: none"> Grupa sa više zainteresiranih strana koja je započela intervenciju DPM-a (upravljanja populacijom pasa) kroz učešće u zajedničkom učenju sa vanjskom NVO nastavlja da funkcioniра nakon što NVO izađe. Zainteresirane strane u zajednici održavaju redovne sastanke evaluacije na kojima opisuju napredak svojih aktivnosti DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i indikatore uticaja; oni uče iz ovih diskusija i kao rezultat predlažu promjene aktivnosti. Manja grupa zabrinutih građana traži podršku od novoizabranog gradonačelnika da se preduzme nova, humanija intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Oni dobivaju općinsko finansiranje i, zajedno sa službenikom za dobrobit životinja iz lokalne općinske kancelarije, iniciraju formiranje grupe zainteresiranih strana za planiranje nove intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Službenik za dobrobit životinja mentorira grupu kroz proces, što rezultira lokalnom intervencijom DPM-a (upravljanja populacijom pasa) uz podršku općine i finansiranje.

Ova tabela je prilagođena iz Pretty (1995) u Cornwall, A. 1996. Ka Participativnoj praksi: Participativna procjena ruralnih područja (PRA) i Participativni proces. U Participativnom istraživanju u zdravstvu: problemi i iskustva. de Koning, K. i M. Martin, ur. str. 96. London: Zed Books.

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- **Dobrobit.** Angažman zajednice (CE) ima priliku da pozitivno utiče na životno iskustvo i dobrobit pasa jer su zajednice prisutne na duži rok, za razliku od privremenih intervencija vanjskih agencija.
- **Influenseri.** U mnogim zajednicama postoje ljudi koji već igraju važnu, ali neformalnu ulogu u DPM-u (upravljanju populacijom pasa). Oni prirodno utiču na način na koji ljudi u zajednici komuniciraju i upravljaju svojim psima, vjerovatno zato što su ti influenseri vođe zajednice ili percipirani stručnjaci za pse. Korištenje njihovog uticaja da podrže intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) može biti veoma efikasno, dok njihovo isključivanje može dovesti do konfliktnih poruka za zajednicu.

Angažman zajednice (CE) je široko rasprostranjen i efikasno korišten pristup u zdravstvenim i razvojnim intervencijama. Može biti vrijedno istražiti koje metode angažmana zajednice (CE) se već efikasno koriste u vašoj zajednici i prilagoditi ih za DPM (upravljanje populacijom pasa).

Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) su lokalno relevantne aktivnosti koje potiču i podržavaju pozitivno ljudsko ponašanje i pružaju sigurnosnu mrežu za pse kojima se ne upravlja u zajednici. Ove usluge imaju uticaj tako što utiču na dinamiku populacije pasa u zajednici.

Usluge (Okvir 3.3) potrebne za efikasno upravljanje lokalnom populacijom pasa odabrane su u fazi osmišljavanja DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Odabir se temelji na razumijevanju dinamike populacije pasa u zajednici do koje se dolazi kroz procjenu populacije pasa i potpomognuto primjenom **principa humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa)**. Ovi principi važe i za implementaciju usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa), posebno:

Human i etično: humano implementirati usluge. Maksimizirajte mogućnosti da idete dalje od humanosti kako biste zapravo poboljšali dobrobit pasa tako što ćete njihovu interakciju s uslugama učiniti pozitivnim iskustvom.

OKVIR 3.3 USLUGE DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA)

Neće sve usluge biti potrebne za svaku lokaciju; predstavljene su kao dvije kategorije temeljnih usluga koje će biti potrebne na svakoj lokaciji (iako će se naglasak i aktivnosti razlikovati između lokacije i vremenom) i usluge zavisne od konteksta koje nisu uvijek potrebne, ali će postojati vrijeme i mjesto kada će postati važne za implementaciju. Osmišljavanje sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) treba da odabere one usluge koje odgovaraju prioritetnim problemima, ciljnim psima i ljudima identificiranim kroz procjenu i osmišljavanje.

Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) uključuju:

- **Temeljne usluge**

- Promoviranje odgovornih ponašanja
- Jačanje profesionalnih kapaciteta DPM-a (upravljanja populacijom pasa)
- Kontrola reprodukcije
- Veterinarska njega (uključujući vakcinaciju protiv bjesnila)

- **Usluge zavisne od konteksta**

- Obrazovanje djece
- Centri za prihvat i udomljavanje
- Identifikacija i registracija
- Kontrola komercijalnog uzgoja i prodaje
- Upravljanje pristupom resursima

■ **Održivo i prilagođljivo:** razvijite i provedite plan za održivost svih usluga od samog početka, znajte da će se kontekst promjeniti i odvojite vrijeme za redovitu evaluaciju i prilagođavanje.

■ **Ljudsko ponašanje:** implementacija usluga može se vršiti na različite načine, gdje je moguće odabrati pristupe koji maksimiziraju mogućnosti za modeliranje, motivaciju i održavanje odgovornog i humanog ponašanja.

Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) mogu implementirati različita tijela, ali ih treba koordinirati **radna grupa** DPM-a (upravljanja populacijom pasa) kako bi se osiguralo da sve aktivnosti rade zajedno kao sistem za postizanje sljedećih rezultata:

- Ohrabrite i podržite odgovorno ponašanje vlasnika i njegovatelja kako je opisano u ishodu odnosa čovjeka i psa (vidi odjeljak Ishod: Positivan odnos čovjeka i psa)
- Obezbjedite zaštitnu mrežu za pse kojima vlasnici ili njegovatelji ne upravljaju uspješno
- Smanjite rizike koje predstavljaju psi kako bi bili prihvaćeni kao dio zajednice

STUDIJA SLUČAJA 6

Promjena ponašanja rezanja nozdrva kod magaraca koja radi u Karačiju, Pakistan

Da, znamo da su ovo magarci a ne psi! Ali ovo je sjajan primjer promjene ljudskog ponašanja iz Brooke (www.thebrooke.org) tako što se prvo razumije motivacija koja je u osnovi ponašanja, a zatim se radi i sa vlasnicima i sa lokalnim pružaocima usluga na poboljšanju vještina i znanja o dobrobiti životinja.

Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:<https://www.icam-coalition.org/changing-the-behaviour-of-slitting-nostrils-of-donkeys-working-in-karachi-pakistan/>

STUDIJA SLUČAJA 7

Primjer Balijskih stvaranju društvenih grupa za poticanje dobre brige i zaštite pasa

Angažman sa projektom nevladine organizacije osnažio je seljane da poboljšaju zdravlje svojih pasa kroz poboljšanu njegu. Ponos na ove pse inspirirao je "klubove za pse" koji su bili u stanju da drugima prenose znanje o dobroj njezi pasa i koji su zaštitili vakcinisane pse od pogrešnih pokušaja odstrela. **Pogledajte kompletnu studiju slučaja online na:**<https://www.icam-coalition.org/creating-social-groups-to-encourage-good-dog-care-and-protection-in-bali-indonesia/URL.org>

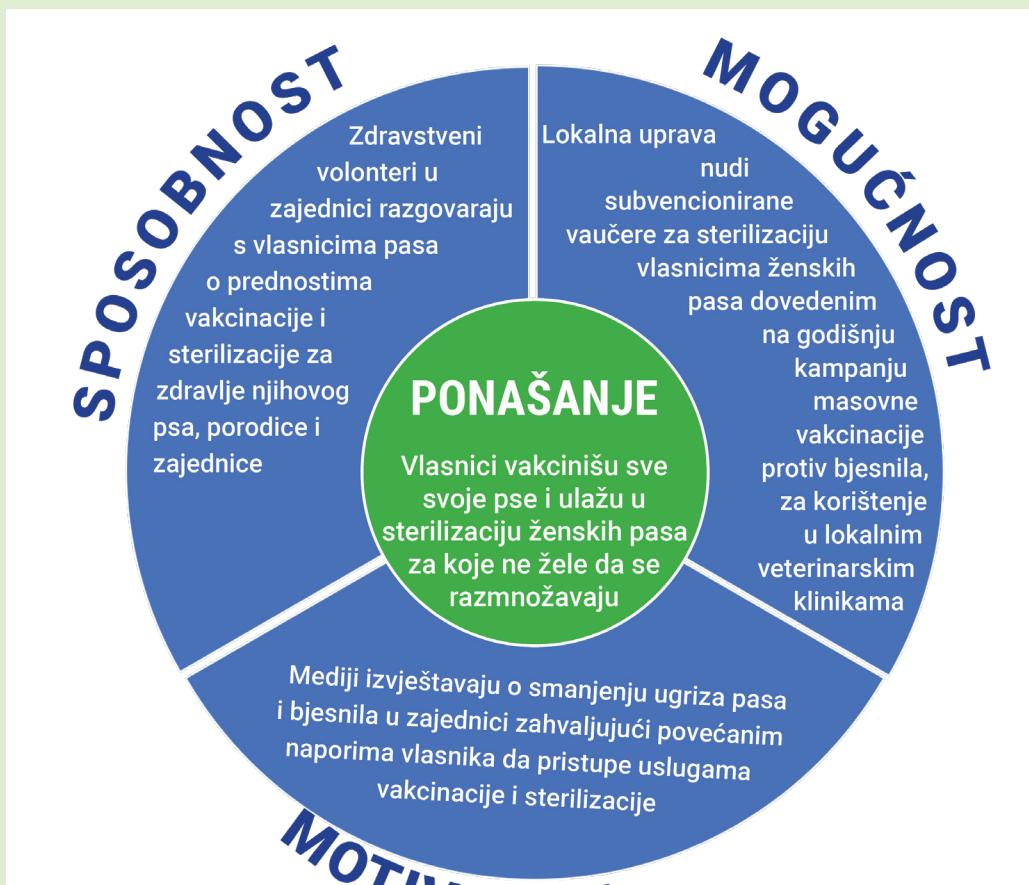
STUDIJA SLUČAJA 8

Povećano korištenje usluga kontrole reprodukcije korištenjem oslikanih murala u Lilongweu, Malavi

Oslikani murali na vanjskim zidovima trgovina kao pristupačan i dugotrajan način komunikacije s lokalnim vlasnicima o tome gdje pristupiti kontroli reprodukcije i vakcinaciji protiv bjesnila za njihove pse. **Cijelu studiju slučaja pogledajte online na:**<https://www.icam-coalition.org/increasing-use-of-reproduction-control-services-using-painted-murals-in-lilongwe-malawi/>

SLIKA 5: COM-B MODEL PONAŠANJA

Adaptirano prema originalnoj slici u Michie S, Atkins L, West R. (2014) The Behaviour Change Wheel: A Guide to Designing Interventions (Točak promjene ponašanja: Vodič za dizajniranje intervencija) www.behaviourchangewheel.com

OSNOVNE USLUGE DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA)

Ovo su usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koje se smatraju bitnim u svim efikasnim sistemima DPM-a (upravljanja populacijom pasa), bez obzira na lokaciju. Međutim, fokus strategije i aktivnosti uključene u ove usluge će se razlikovati između lokacija i vremenom će se razvijati kao odgovor na lokalne uslove i potrebe.

1. Promoviranje odgovornog ponašanja

Već smo uveli centralnu ulogu ljudskog ponašanja kao princip efektivnog DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Prije nego što provedete akciju u zajednici, morate saznati šta lokalni ljudi već rade (ili ne rade) i identificirati šta bi trebalo da urade drugaćije kako bi sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) bio efikasniji i humaniji. 'Ljudi' na koje se ovdje fokusiramo su prvenstveno vlasnici pasa, njegovatelji i oni koji žive u zajednici uz pse; ljudi s direktnim i svakodnevnim uticajem na dobrobit i dinamiku pasa. Međutim, ovi pristupi promoviranju odgovornog ponašanja također se proširuju na one ljudе koji predstavljaju relevantne zainteresirane strane u DPM-u (upravljanju populacijom pasa), kao

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

što su: veterinari, agencije za provođenje i političari. Ne možete pretpostaviti da poznajete jedinstvene ili percipirane motive i prepreke za svaku zainteresiranu stranu koja pokazuje ponašanje usmjereno na promjenu. Morate odvojiti vrijeme za interakciju s ljudima kako biste razumjeli njihovu stvarnost i raditi s njima kako biste osigurali da su sposobni i voljni prakticirati ispravna ponašanja DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

Postoje mnoge teorije o tome kako promjeniti i održati ponašanje. Jedan alat koji sintetizira nekoliko od ovih teorija je Kotač promjene ponašanja (Behaviour Change Wheel) ili model COM-B. Ovaj model ocrtava tri komponente koje pokreću promjenu ponašanja i održavanje: sposobnost, priliku i motivaciju. Temelji i usluge sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) treba da rade zajedno na rješavanju ovih komponenti (**Slika 5** daje primjer DPM-a (upravljanja populacijom pasa) modela COM-B).

Način na koji su usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) implementirane može uticati na ponašanje ljudi. Na primjer, uključivanjem članova zajednice u aktivno praćenje populacije pasa u zajednici ili pomaganjem u postupanju s psima radi kontrole reprodukcije i veterinarske njege. Međutim, ostatak ovog odjeljka posebno se bavi kako se ciljane komunikacije mogu koristiti za promjenu ponašanja.

Komunikacije o promjeni ponašanja (Behaviour Change Communications - BCC) imaju za cilj promjenu ili jačanje specifičnog ponašanja kod ciljanih pojedinaca ili grupa ljudi (uključujući djecu). To može uključivati povećanje znanja, promjenu stavova, izgradnju motivacije i stvaranje društvenih normi. (Vidi [Okvir 3.4](#) za kratak pregled BCC procesa.)

NAPOMENA: Koristili smo izraz Komunikacije promjene ponašanja kao sve aktivnosti promjene ponašanja. Alternativni izrazi uključuju Kampanje za promjenu ponašanja, Informatičko obrazovanje i komunikaciju (IEC), Komunikaciju za razvoj (C4D) i Komunikaciju o društvenim promjenama i promjeni ponašanja (SBCC). Društveni aspekt Komunikacije o društvenim promjenama i promjeni ponašanja (SBCC) prepoznaće da ono što ljudi rade je pod uticajem društvenih odnosa i normi i struktura zajednice. Dakle, Komunikacija o društvenim promjenama i promjeni ponašanja (SBCC) ne samo da se obraća pojedincu, već i pokušava eksplicitno ciljati društvene promjene, inspirirajući dijalog i djelovanje kao zajednice.

Ishodi:

- Povećana je sposobnost i motivacija ljudi za ciljano odgovorno, sigurno i saosećajno ponašanje prema psima
- Povećan je društveni pritisak i podrška za ciljano odgovorno i saosećajno ponašanje
- Ljudi prepoznaju i cijene ulogu usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i profesionalaca koji ih isporučuju

Razmatranja:

- Djeca su valjani cilj za komunikaciju o promjeni ponašanja. Često to uključuje povećanje znanja u vezi sa sigurnim ponašanjem oko pasa kako bi se izbjegli ugrizi ili kako se brinuti o psima. Usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) Obrazovanje djece uključuje relevantne smjernice pored onoga što je ovdje navedeno.
- Komunikacije za promjenu ponašanja se intenzivno koriste u oblastima javnog zdravlja i razvoja. Preporučujemo da istražite koje metode izgledaju najbolje za ova polja lokalno i razmislite o prilagođavanju tih metoda za komunikaciju o psima.
- Uključivanje društvenih naučnika i profesionalnih komunikatora koristit će razvoju, implementaciji i evaluaciji komunikacija o promjeni ponašanja.

OKVIR 3.4

Komunikacija za promjenu ponašanja: korak po korak

Slijedi pregled osnovnih koraka razvoja komunikacije o promjeni ponašanja:

1. Odredite koja ponašanja želite promijeniti. Komunikacija će najvjeroatnije biti efikasna ako je fokusirana na specifična ponašanja, a ne na grupu ponašanja kao što je 'briga za vašeg psa'; primjeri specifičnog ponašanja su zadržavanje psa do kraja života ili odgovorno udomljavanje umjesto napuštanja, ili ulaganje u sterilizaciju ženki kada štenci nisu poželjni. Nemojte se fokusirati samo na ponašanja koja želite da zaustavite, već identificirajte pozitivno suprotstavljeni ponašanje koje želite da ljudi rade – ohrabrite ga.
2. Identificirajte svoju publiku. Čije ponašanje želite promijeniti? Doći do svih vlasnika pasa jednom komunikacijskom strategijom može biti nerealno; postoji li određeni tip vlasnika psa koji je prioritet? Na primjer, kada se gleda napuštenost, prioritetna meta mogu biti radni psi u vlasništvu farmera ili lovaca u ruralnim područjima; za sterilizaciju ženskih pasa, to mogu biti vlasnici s niskim prihodima u urbanim područjima velike gustoće s ograničenim prostorom za smještaj neželjenih legla.
3. Identificirajte sposobnost, priliku i motivaciju za ova ponašanja. Ovo može zahtijevati radnje koje ne predstavljaju samo komunikaciju. Na primjer, povećanje prilika može zahtijevati podršku drugih usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa), kao što su pristupačna sterilizacija, veterinarsko liječenje i humana eutanazija kada liječenje nije praktično.
4. Kreirajte svoje ključne poruke o ponašanju. Kakvo ponašanje želite da ljudi prakticiraju i koja je potencijalna korist za njih od takvog ponašanja?
5. Komunikacijski kanali. Vratite se svojoj prioritetnoj publici i istražite kako oni preuzimaju informacije, na koje komunikacijske kanale bi se prirodno oslanjali da uče o svojim psima? Na primjer radio, društveni mediji, vođa zajednice, drugi vlasnici pasa, lokalni veterinar ili zdravstveni radnik.
6. Osmislite komunikacijske materijale za različite kanale i testirajte ih. Imajte na umu da je malo vjerovatno da ćete biti član ciljne publike i stoga će vaša perspektiva biti drugačija. Imajte na umu da to ne moraju biti fizički štampani materijali, to mogu biti tačke razgovora ili fraze koje se koriste tokom angažmana u zajednici. Testirajte i doradite s članovima ciljne publike:
  - a. Razumijevanje: Da li su poruke jasne i koncizne? Da li publika razumije ključnu poruku materijala i koju radnju može poduzeti da slijedi? Koliko su korištene riječi prikladne?
  - b. Privlačnost: Kakva osećanja stvara materijal? Da li angažira, da li šokira na snažan, ali pozitivan način, ili izaziva odvratnost ili iritira ljudi? Da li motivira, poziva li se na vrijednosti, emocije ili ponos?
  - c. Prihvatljivost: Da li je materijal kompatibilan s lokalnom kulturom ili bi na bilo koji način uvrijedio ili odvratio ciljnu publiku? Jesu li neki prikazi realistični i prikazuju li ljudi koji su prikladni za publiku? Koja je njegova lična relevantnost? Da li publika vidi sebe kako sprovode akcije koje se traže u materijalima?
7. Održavanje ponašanja. Jednom kada ljudi naprave promjenu, potrebno im je pojačanje i motivacija da to nastave raditi. Ovo je mjesto gdje društvena promjena koja je ugradila ponašanje u zajednicu može zaista pomoći pojedincu, jer ova pozitivna ponašanja mogu biti modelirana i nagrađena od strane drugih u zajednici. Stvaranje društvenih grupa vezanih za pse može pružiti društvenu podršku i društvene nagrade vlasnicima koji ulažu u dobru njegu pasa, na primjer vidi [Studija slučaja 7](#) na projektu angažmana zajednice na Baliju koji je podstakao stvaranje neformalnih seoskih klubova pasa. Osigurati da svi drugi aspekti usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) također osnažuju i modeliraju ova ponašanja; na primjer, osoblje koje radi u uslugama DPM-a (upravljanja populacijom pasa) treba da modelira humano i saosjećajno postupanje sa psima kako bi podstaklo saosjećajno ponašanje vlasnika i staratelja.

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

█ Resursi:

- Behaviour Change Wheel (Kotač promjene ponašanja) ili model COM-B ocrtava tri komponente koje pokreću promjenu ponašanja; sposobnost, priliku i motivaciju. www.behaviourchangewheel.com
- Human Behavior Change for Animals (Promjena ljudskog ponašanja u korist životinja) pruža linkove do nekoliko dodatnih resursa i mogućnosti obuke za učenje o promjeni ponašanja u kontekstu dobrobiti životinja. www.hbcforanimals.com
- Canine rabies blueprint (Plan za sprječavanje bjesnila kod pasa) pruža smjernice za razvoj i evaluaciju komunikacijskog plana za rad sa zajednicama kako bi se povećalo razumijevanje kako spriječiti bjesnilo. <https://caninerabiesblueprint.org/Communications-plan?lang=en>
- Health communication capacity collaborative (Saradnja o zdravstvenim

STUDIJA SLUČAJA 9

Kreiranje pristupačnih, dugotrajnih i kvalitetno vođenih programa sterilizacije/kastracije za pse i mačke u vlasništvu u Boliviji

Obuka za veterinare i tehničare za visokokvalitetnu, efikasnu i minimalno invazivnu hirurgiju smanjila je vrijeme operacije i smanjila troškove uz očuvanje sigurnosti i njege. Ove uštede su prebačene na vlasnike pasa i mačaka, povećavajući dostupnost usluga kontrole reprodukcije.

Pogledajte kompletну studiju slučaja online na: <https://www.icam-coalition.org/creating-affordable-spay-neuter-programs-for-owned-dogs-and-cats-in-bolivia/>

STUDIJA SLUČAJA 10

Stvaranje okruženja kroz obuku stručnjaka i izgradnju lokalnih kapaciteta u Butanu

Vlada Butana podržala je međunarodnu nevladinu organizaciju da pruži obuku vladinim veterinarima o visokokvalitetnoj i minimalno invazivnoj operaciji sterilizacije. Ovo je omogućilo vladama okruga da efikasno i humano implementiraju DPM (upravljanje populacijom pasa) širom Butana. **Cijelu studiju slučaja pogledajte online na:** <https://www.icam-coalition.org/enabling-environment-through-training-professionals-and-building-local-capacity-in-bhutan/>

komunikacijskim kapacitetima) pruža alat za implementaciju o tome kako razviti komunikacijsku strategiju za Komunikaciju o društvenim promjenama i promjeni ponašanja (SBCC). <https://sbccimplementationkits.org/courses/designing-a-social-and-behavior-change-communication-strategy/>

- Impact by design (Uticaj dizajnom) je kompanija za konsultantske usluge i pružanje obuke i izgradnje kapaciteta, uključujući promjenu ponašanja. <http://www.impactbydesigninc.org>

2. Jačanje profesionalnih kapaciteta DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Pružanje usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zahtijeva niz stručnih profesionalaca: veterinare, veterinarske medicinske sestre/tehničare, službenike za dobrobit životinja, službenike javnog zdravstva, edukatore i osoblje centra za udomljavanje. Na mnogim lokacijama, ovim profesionalcima nedostaje obuka, mentorstvo i podrška koja im je potrebna da bi bili djelotvoran dio intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa), tako da će često biti potrebna dodatna obuka i podrška. Organizacije/professionalci mogu putovati sa drugih lokacija kako bi pružili usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) kao što su sterilizacija, vakcinacija i edukacija. Iako ovaj dodatni vanjski kapacitet pruža podršku u kratkoročnom periodu, oni također moraju pomoći u izgradnji lokalnih profesionalnih kapaciteta kako bi imali trajni uticaj. Ovo osigurava da DPM (upravljanje populacijom pasa) postane trajna društvena usluga potrebna za održavanje zdrave, bezbedne i željene populacije pasa.

Ishodi:

- Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) su pristupačne, kvalitetne i zadovoljavaju zahtjeve.
- Profesionalci DPM-a (upravljanja populacijom pasa) smatraju da su opremljeni i sposobni da ispune očekivanja i motivirani su da budu dio intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa).
- Profesionalci DPM-a (upravljanja populacijom pasa) su poštovani u javnosti i cijenjeni zbog njihovog doprinosa DPM-u (upravljanju populacijom pasa)

STUDIJA SLUČAJA 11

Primjer angažmana zajednice i veterinarske stručne podrške u istočnoj Evropi

Obuka i mentorstvo ključnog veterinarskog stručnjaka omogućili su da intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koju vodi zajednica napreduje i procvjeta. **Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:** <https://www.icam-coalition.org/example-of-community-engagement-and-veterinary-professional-support-in-eastern-europe/>

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Razmatranja:

- Istraživanje mogućnosti za integraciju vještina i znanja potrebnih za efikasan DPM (upravljanje populacijom pasa) u dodiplomske/osnovne kurseve potrebne za diplomiranje za profesionalce.
- Prihvatanje i uspjeh obuke zavise od interesa profesionalaca da se uključe u usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa); zagovaranje može biti potrebno da bi se izgradila motivacija i vjera u važnu ulogu koju profesionalci moraju imati. Možda će biti potrebni i poticaji, kao što su garancije da će njihove novoobučene vještine biti uključene u rad DPM-a (upravljanja populacijom pasa), ukoliko uspješno završe obuku. Njihova uloga nije samo hvatanje u koštač sa trenutnom populacijom pasa bez vlasništva, već i pružanje pristupačnih usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) na duži rok za pse u vlasništvu, koji djeluju kao glavni izvor budućih pasa bez vlasništva.
- Obuka se može odvijati na eksternoj lokaciji gdje je intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) već uspostavljena i usluge dobro funkcioniraju. Ovo može pružiti obuku u specifičnim profesionalnim vještinama, kao i izlaganje cijelom procesu koji je uključen u isporuku kvalitetnog sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i inspiraciju za ono što se može postići. Alternativno, trener može obezbijediti obuku na licu mjesta gdje se profesionalac nalazi. Ovo omogućava treneru da uoči sva ograničenja u stvarnom životu i mogućnosti za pružanje usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i stvara iskustvo obuke po mjeri. U idealnom slučaju, profesionalci bi trebali iskusiti i jedno i drugo.
- Razmotrite opciju pristupa obučavanja instruktora tako što ćete uključiti odabrane pojedince sa potrebnim kapacitetima i vještinama za pružanje obuke i mentorstva drugima na njihovoj lokaciji. Obezbijediti strukturu/nastavni plan i alate za obuku, kao i podršku za stalne mogućnosti obuke.
- Treneri moraju biti dobro pripremljeni i spremni da se prilagode stvarnosti radnog mjeseta svojih polaznika. Na primjer, kada se obučavaju veterinarji u različitim zemljama, potrebno je dobro istražiti dostupnost lijekova za operaciju i prilagoditi protokole prije početka obuke kako bi veterinarji mogli primijeniti ono što su naučili.
- Treba uzeti u obzir međuzavisnost stručnjaka. U idealnom slučaju, obuka se pruža svim relevantnim stručnjacima. Na primjer, pružanje usluga kontrole reprodukcije će zahtijevati ne samo veterinara već i veterinarskog tehničara/medicinsku sestru, koji također može zahtijevati obuku. Ako se obučava u saradnji sa veterinarom, postoji potencijal za stvaranje efikasnog i kolaborativnog tima. Osim toga, možda će biti potreban još jedan stručnjak za provođenje aktivnosti u zajednici i angažmana kako bi vlasnici pasa i njegovatelji bili spremni i mogli pristupiti uslugama kontrole reprodukcije.
- Razmislite o naplati naknade za obuku kako biste osigurali da polaznici cijene iskustvo obuke. Osigurajte da postoji alternativna/subvencionirana ruta za motivirane pripravnike koji ne mogu priuštiti platiti naknade.
- Kada obučavate veterinarje za operaciju sterilizacije, uključite cijeli proces od pristanka vlasnika/ angažmana i pristanka zajednice, preko početnog kliničkog pregleda psa, pripreme za operaciju, anestezije i analgezije, hirurške aseptičke tehnike, postoperativne njege, rješavanja komplikacija i vođenja evidencije u cijelosti. Potaknite važnost postoperativne njege, praćenja i vođenja evidencije kako bi se omogućilo veterinarima da evaluiraju svoje hirurške performanse na osnovu toga koliko dobro se psi oporavljaju od operacije.

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- U nekim zemljama, kontinuirani profesionalni razvoj (Continuing Professional Development - CPD) je priznati dio karijere profesionalca i od njih se može zahtijevati da završe minimalni broj sati ili da dobiju poticaje za plaćanje za završetak kontinuiranog profesionalnog razvoja (CPD). Međutim, da bi se obuka koja se pruža o uslugama DPM-a (upravljanja populacijom pasa) smatrala dijelom ovog procesa kontinuiranog profesionalnog razvoja (CPD), može se zahtijevati priznavanje/odobrenje kursa obuke od strane službenog tijela u toj zemlji.
- Polaznici obuke će vjerovatno cijeniti certifikate koji pokazuju da su učestvovali na kursu obuke. Tekst koji se koristi na sertifikatima mora biti tačan; da li je ovo „potvrda o završetku“ ili je polaznik ispunio set transparentnih kriterijuma koji vode do „preporuke“ ili „akreditacije“?
- Postoji uloga unutar DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koja često dobija minimalnu obuku i podršku, ali može biti ključna za uspjeh; to su ljudi koji postupaju s psima, uključujući i pse bez vlasništva, kako na javnim površinama, tako i u klinikama i centrima za prihvatanje/udomljavanje. Oni mogu imati dubok uticaj na iskustvo pasa s uslugama DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i vrlo su vidljivi javnosti. U nekim zemljama njihova uloga se naziva 'hvatači pasa', ali oni mogu imati uloge i veće od hvatanja, uključujući provođenje zakona i angažman zajednice. U ovom vodiču ih nazivamo službenicima za dobrobit životinja (Animal Welfare Officers - AWO). Budući da imaju direktni kontakt sa psima, moraju biti vješti ne samo u humanom ophođenju, već i nastojati postići pozitivno postupanje tamo gdje pas osjeća da se interakcija nagrađuje (vidi [Aneks D: Humano postupanje](#)). Osim toga, budući da su vidljivi i komuniciraju s javnošću, njihovo ponašanje sa psima može se smatrati modeliranjem želenog ponašanja, dajući dodatni naglasak na potrebu za humanim postupanjem. Ovisno o njihovoj ulozi i odgovornostima, obuka za službenike za dobrobit životinja (AWO) će možda morati da pokrije niz vještina i znanja, uključujući humano postupanje, potrebe i dobrobit pasa, brigu o psima, komunikacijske vještine, relevantno zakonodavstvo i javno zdravlje vezano za pse. Pristup takvoj obuci može pomoći poslodavcima da učine posao službenika za dobrobit životinja (AWO) privlačnim za više ljudi i povećaju zadržavanje zaposlenih na tom poslu.

Resursi:

- Jeanne Marchig International Centre for Animal Welfare Education (Međunarodni centar za obrazovanje o dobrobiti životinja Jeanne Marchig) razvio je resurse za podršku profesionalcima koji se bave postupkom "Uhvati-steriliziraj-vrati" (Catch

STUDIJA SLUČAJA 12

Intervencija "Uhvati-steriliziraj-vakciniši-vrati"
- CNVR u Dehradunu, Indija: Intervencija "Uhvati-steriliziraj-vakciniši-vrati" - CNVR fokusirana na ženke, implementirana uz angažman zajednice

Intervencija "Uhvati-steriliziraj-vakciniši-vrati" - CNVR pasa latalica u Dehradunu s fokusom na ženke pasa, implementirana je u lokalnim zajednicama koristeći pristup Abhay Sankalp. Postignuta je visoka pokrivenost sterilizacijom ženki praćena smanjenjem gustine pasa latalica u roku od 2,5 godine. **Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:**<https://www.icam-coalition.org/cnvr-in-dehradun-female-dog-focused-cnvr-implemented-with-community-engagement/>

STUDIJA SLUČAJA 13

Obuka domaćih veterinara u Latinskoj Americi za stvaranje održivih programa sterilizacije/kastracije

Obuka veterinara i tehničara za visokokvalitetne i velike operacije sterilizacije/kastracije omogućava im smanjenje troškova. Učiniti kontrolu reprodukcije dostupnjom vlasnicima pasa i poboljšati iskustvo operacije i oporavka za pse.

Cijelu studiju slučaja pogledajte online na: <https://www.icam-coalition.org/strengthening-veterinary-capacity-to-create-sustainable-spay-neuter-programmes-in-latin-america/>

Neuter and Return - CNR) (postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" detaljnije je opisan u odjeljku Kontrola reprodukcije): <https://edin.ac/dog-welfare>

- IFAW-ov terenski priručnik veterinarskih standarda <https://www.icam-coalition.org/download/ifaw-field-manual-of-veterinary-standards/>
- GARC obrazovna platforma je skup besplatnih online kurseva razvijenih za poboljšanje vještina i znanja ljudi koji rade na svijesti o bjesnilu i prevenciji, uključujući kurseve o koordinaciji zajednice, postupanju s životinjama i njihovoj vakcinaciji i o njezi pacijenata: <https://rabiesalliance.org/capacity-building/gep>.
- ASPCA Pro materijali za obuku i video zapisi o vođenju usluge hirurške sterilizacije i operacije sterilizacije; potražite 'Sterilizacija/Kastracija (Spay/Neuter)' u Alatima i Savjetima (Tools and Tips) na ovoj web stranici: <https://www.aspapro.org/resource-library>
- Smjernice za veterinarsku medicinsku njegu Udruženja veterinara skloništa za 2016. za programe sterilizacije-kastracije (The Association of Shelter Veterinarians' 2016 Veterinary Medical Care Guidelines for Spay-Neuter Programs). <https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.249.2.165>
- Knjiga: Terenski priručnik za liječenje sitnih životinja (2018) Eds Polak i Kommedal (Field Manual for Small Animal Medicine (2018) Eds Polak and Kommedal)

3. Kontrola reprodukcije

Populacije životinja ograničene su preživljavanjem, reprodukcijom i imigracijom/emigracijom. Stoga je smanjenje reprodukcije human način ograničavanja rasta populacije pasa.

Međutim, djelotvoran i human DPM (upravljanje populacijom pasa) se ne fokusira samo na ograničavanje ukupne veličine populacije pasa i tretiranje svih pasa kao jednakih meta za kontrolu reprodukcije, već radije na upravljanju reprodukcijom kako je prikladno za pojedinačne pse. Neke štence cijene vlasnici i zajednica, dok su drugi nepoželjni; stoga je primarna uloga DPM usluga kontrole reprodukcije da budu dobro poznate, od povjerenja i pristupačne kako bi vlasnici i zajednice koristili ove usluge za prave pse u pravo vrijeme kako bi spriječili neželjena legla.

Ishodi:

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- Usluge kontrole reprodukcije koriste se na ciljani način kako bi se spriječila neželjena legla, što dovodi do ravnoteže 'ponude i potražnje' gdje broj i vrsta proizvedenih pasa odgovara broju i vrsti koju zajednica želi.
- Tamo gdje postoji populacija pasa koja je u vlasništvu zajednice ili nije u vlasništvu zajednice, kontrola reprodukcije se koristi za stabilizaciju ili smanjenje njihovog broja na prihvatljiv nivo.

Razmatranja:

- Hirurška sterilizacija uključuje uklanjanje reproduktivnih organa pod općom anestezijom. Osigurava trajnu sterilizaciju i može smanjiti seksualno ponašanje (posebno ako se izvodi u ranoj fazi seksualnog razvoja životinje). Hirurške tehnike moraju se pravilno izvoditi. Dobar standard asepse (praksa smanjenja ili eliminacije rizika od kontaminacije) i proaktivnog, multimodalnog upravljanja bolom mora se održavati tokom cijelog perioda i prilagoditi pojedinačnoj životinji po potrebi, što zahtijeva praćenje i tokom i nakon operacije tokom cijelog perioda oporavka. Za to su potrebni obučeni veterinari, tehničari za životinje, odgovarajući lijekovi i odgovarajuća infrastruktura/oprema.
- Iako je ovo aktivno područje istraživanja, trenutne opcije za nehiruršku kontrolu plodnosti imaju neke izazove koji ograničavaju njihovu prikladnost za DPM (upravljanje populacijom pasa). Ovi izazovi se razlikuju u zavisnosti od nehirurškog proizvoda, ali uključuju visoku cijenu, privremene efekte i potencijalne štetne događaje koji zahtijevaju budnost vlasnika i brzu akciju, što ih čini neprikladnim za pse bez vlasništva ili pse u vlasništvu bez ograničenja i strogog nadzora. Pogledajte Alliance for the Contraception of Cats and Dogs (Savez za kontracepciju kod mačaka i pasa) (<http://www.acc-d.org/>) za trenutne informacije o nehirurškim opcijama kontrole plodnosti.
- Zbog visokih troškova, savjetuje se ciljanje pasa za sterilizaciju. Ovaj cilj treba odabrati na osnovu procjene populacije pasa (vidi [Poglavlje 2](#)), kako bi se fokusiralo na izvor problema koji psi imaju ili su povezani s njima. Sljedeći će vjerovatno biti **mete** (ali će se razlikovati od jedne do druge lokacije):
  - a. Štenci pasa iz zajednice ili pasa koji nisu u vlasništvu vjerovatno će imati loš opstanak i ograničen potencijal za udobavljanje; stoga psi iz zajednice i psi bez vlasništva mogu biti prioritet za sterilizaciju, bilo da nakon toga slijedi puštanje ili udobavljanje (vidi Okvir 3.5.).
  - b. Vlasnički psi čije će potomstvo najvjerovaljnije biti napušteno ili će im biti dozvoljeno da lutaju. Ovo može biti povezano sa ulogom psa u domaćinstvu (npr. štenci pasa čuvara mogu biti manje poželjni nego štenci pasa kućnih ljubimaca) ili sa socio-ekonomskim faktorom vlasnika koji može ograničiti njihov kapacitet da brinu o štencima.
  - c. Ženke su ograničavajući faktor u reproduktivnom kapacitetu ukupne populacije pasa, a vlasnici ženki pasa moraju se nositi sa neželjenim leglima. Stoga će pristup uslugama za sterilizaciju ženki pasa vjerovatno imati najveći uticaj na neželjena legla, u poređenju sa kastracijom mužjaka.
  - d. Međutim, seksualno ponašanje svih mužjaka pasa može biti problematično, posebno kada su ženke u estrusu. Ova ponašanja mogu uključivati lutanje, grupisanje oko ženke u estrusu, tuču između mužjaka, jahanje i parenje. Uticaj sterilizacije na ponašanje odraslih mužjaka je teško predvidjeti i ovisit će o ulozi testosterona u pokretanju/održavanju ponašanja kod pojedinačnih pasa. Odrasli mužjaci možda neće tako značajno promijeniti svoje seksualno

STUDIJA SLUČAJA 14

Nacionalni projekat upravljanja populacijom pasa i kontrole bjesnila, Butan

Butan je implementirao nacionalnu intervenciju "Uhvati-steriliziraj-vakciniši-vrati" - CNVR, kako bi zamijenio nehumane metode kontrole pasa. Ovo je uključivalo razvoj kapaciteta za sterilizaciju u svim okruzima (vidi studiju slučaja Omogućavanje okruženja kroz obuku stručnjaka i izgradnju lokalnih kapaciteta u Butanu). Pokrivenost sterilizacijom pasa latalica je sada velika, sljedeća faza DPM-a (upravljanja populacijom pasa) ima za cilj rješavanje napuštanja pasa u vlasništvu. **Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:** <https://www.icam-coalition.org/national-dpm-and-rabies-control-bhutan/>

ponašanje nakon kastracije kao mladi mužjaci koji još nisu razvili svoje seksualno ponašanje, iako je to relativno neprovjereno. Stoga se mladi mužjaci mogu smatrati sljedećom prioritetnom grupom za sterilizaciju.

- Upravljanje populacijom pasa je stalni izazov, pa je od vitalnog značaja da se uzme u obzir održivost usluga kontrole reprodukcije. Pružanje besplatnih ili jeftinih usluga bez objašnjenja potpunih troškova može vlasnicima pasa dati nerealnu percepciju stvarne cijene.
- Lokalna veterinarska infrastruktura je zahtjev za opće zdravlje i dobrobit životinja (vidi osnovne usluge veterinarske njegе). Izgradnja i inkorporacija lokalnih veterinarskih kapaciteta za pružanje usluga sterilizacije i opće veterinarske njegе je poželjna, a ne oslanjanje na posjete veterinarskim kapacitetima.
- Kontrola reprodukcije pruža zdravstvene koristi. I za mužjake i za ženke, ovo uključuje izbjegavanje psećih prenosivih veneričnih tumora (TVT), koji su tumori formirani od živih ćelija raka koje se prenose između pasa, obično tokom parenja. Za ženke, dodatne prednosti sterilizacije uključuju izbjegavanje piometre (potencijalno po život opasna infekcija maternice) i potencijalno manji rizik od tumora dojke. Mogu postojati i beneficije u ponašanju, kao što su smanjeno označavanje teritorije mokraćom, smanjeno lutanje i izbjegavanje hormonskih promjena u ponašanju kod ženki koje dolaze u estrus („vrućina“). Međutim, većina ponašanja rezultat je kombinacije genetike i učenja, tako da sterilizacija možda neće imati veliki uticaj.
- Pedijatrijska (rana) sterilizacija uključuje hiruršku sterilizaciju štenaca od osam sedmica starosti, minimalne tjelesne težine od 1 kg. Studije pokazuju da je postupak medicinski ispravan i nudi mnoge prednosti i za pacijente i za hirurge. Međutim, kao i kod svih medicinskih procedura, veterinari bi trebali imati slobodu odlučivanja u pogledu odabira pacijenata. Treba postojati jasan protokol za odabir štenaca za pedijatrijsku sterilizaciju uključujući kriterije koji se odnose na zdravlje šteneta, neophodnost (malo je vjerovatno da će se moći pristupiti štenetu kada bude starije), dostupnost iskusnog osoblja i postoperativnu njegu u udobnom okruženju bez ekstremnih temperatura.

OKVIR 3.5: RAZMATRANJA SPECIFIČNA ZA POSTUPAK "UHVATI-STERILIZIRAJ-VRATI" (CNR)

Postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) je pogrešno shvaćen kao samostalno rješenje pogodno za nacionalni sveobuhvatni pristup DPM-u (upravljanju populacijom pasa). Međutim, postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) je jedan pristup za pružanje kontrole reprodukcije i, kao i kod svake druge usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa), mora se koristiti u kombinaciji sa drugim uslugama kako bi se formirao sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koji adekvatno funkcioniра.

- Postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) nije prikladan na svim lokacijama; zahtijeva tolerantnu zajednicu koja prihvata pse latalice i pogodno okruženje za održavanje razumnog nivoa dobrobiti. Također je od suštinskog značaja da postoji puno odobrenje organa vlasti za postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) i da je integriran u širi sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Postoje značajni rizici za pse tamo gdje se to ne postiže; ekstremni primjer je gdje su pristup 'uhvati i ubij' i postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) implementirani na istoj lokaciji, što je dovelo do ubijanja steriliziranih i vakcinisanih pasa.
- Postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) nije pogodan za sve pse; treba ga primjenjivati na individualnoj osnovi. Na primjer, udomljavanje može biti prikladnije za neke pse, kao što su dobro socijalizirani štenci, dok psi koji izazivaju konflikte agresivnim ponašanjem prema članovima zajednice također možda nisu prikladni za povratak.
- Postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) smanjiće broj rođenih štenaca što je korisno jer je smrtnost štenaca koji pripadaju zajednici/nisu u vlasništvu obično visoka i praćena je značajnom patnjom štenaca prije nego što uginu i povezana je sa tugom za zajednicu. Tamo gdje je smrtnost štenaca visoka, populacija koja pripada zajednici/nije u vlasništvu ne održava se uzgojem, već napuštanjem i migracijom; postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) se ne bavi napuštanjem i migracijom, tako da ga treba kombinirati sa drugim uslugama DPM-a (upravljanja populacijom pasa) da bi imao uticaj na veličinu odrasle populacije.
- Tamo gdje postoji uspešan uzgoj od strane pasa koji pripadaju zajednici/nevlasnicičkih pasa, ponekad se prepostavlja da 70% ženki treba biti sterilizirano. Logistički je logično težiti 70% ako je to i cilj pokrivenosti vakcinacijom protiv bjesnila (a sterilizacija i vakcinacija se mogu obaviti kod istih pasa). U suprotnom, u toj cifri nema ništa posebno. Procenat ženki koje je potrebno sterilizirati godišnje ovisi o potencijalnoj stopi rasta populacije (broj pasa koji će biti u populaciji nakon godinu dana u odnosu na prvobitni broj pasa). [Aneks E](#) daje više detalja o faktorima koji utiču na stopu rasta populacije pasa, uključujući promjene u gustoći pasa i šta to znači za ciljeve sterilizacije.
- Što se više pasa sterilizira godišnje, to je brža stopa opadanja i manja gustoća. Većina klinika za postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) osmišljena je za sterilizaciju konzistentnog broja pasa. Međutim, ako je logistički moguće, sterilizacija većeg broja pasa kroz intervenciju postupka "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) u ranim mjesecima/godinama (može se nazvati 'prednjim punjenjem'), a zatim smanjenje na nivo održavanja sterilizacije kako se populacija stabilizira na novom nižem nivou, pomoći će bržem dostizanju niže stabilne veličine populacije.
- Za održavanje populacije smanjene gustoće uklanjanjem, potrebno je ubiti mnogo više pasa nego što bi ih bilo potrebno sterilizirati da bi se održala ista smanjena gustoća. Da bi se sprječio rast populacije, isti postotak ženki sposobnih da rode štence treba biti ubijen ili steriliziran; ali u populaciji koja se održava uklanjanjem to je postotak *svih* ženki. Sa sterilizacijom to je samo postotak *preostalih nesteriliziranih* ženki. Otuda je uklanjanje manje efikasno od sterilizacije i nehumano je.
- Psi se moraju vratiti tamo gdje su uhvaćeni, a ne puštani na druge lokacije. Održavanje pasa na njihovim izvornim teritorijama osigurava im pristup istim resursima koje su imali prije hvatanja, izbjegava se rizik od agresije psa prema drugim psima koja je rezultat puštanja na nepoznate teritorije i posebno je važno kada postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) uključuje pedijatrijsku sterilizaciju, jer štenci moraju biti враћeni njihovoj majci.
- Pogrešno hvatanje i sterilizacija pasa u vlasništvu bez pristanka vlasnika predstavlja rizik postupka "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR); stoga ga treba provoditi uz pun angažman zajednice kako bi se identificirali odgovarajući psi. Ovo također pruža priliku članovima zajednice da se u potpunosti uključe u intervenciju, na primjer pomažući u postpanju s psima (nakon osnovne obuke i nadzora) i pružanjem postoperativnog nadzora.
- Kroz ovaj proces mora se naglasiti humano postupanje kako bi se održala snažna dobrobit pasa i model pozitivnih interakcija između čovjeka i psa za zajednicu ([vidi Aneks D humano postupanje](#)).

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- Humano postupanje je veoma važno kada se pružaju usluge kontrole reprodukcije; vidi [Aneks D.](#)

■ Potencijalne aktivnosti:

- Šeme vaučera koji pružaju pristup uslugama sterilizacije po subvencioniranoj cijeni i za pse u zajednici i za pse u vlasništvu. Vaučeri se mogu dati određenim vlasnicima u zavisnosti od njihovog socio-ekonomskog statusa.
- Gdje su statične klinike ograničene, mobilne klinike ili privremene klinike mogu se koristiti za pružanje usluga kontrole reprodukcije tamo gdje su trenutno nedostupne. Međutim, potrebno je osigurati aseptične uslove tokom operacije i sisteme/motivaciju za potpuno postoperativno praćenje i prijavljivanje bilo kakvih problema od strane vlasnika i zajednice.
- Zbog ekonomije obima, događaji sterilizacije velikog obima mogu ponuditi usluge sterilizacije po smanjenoj cijeni. Oni mogu koristiti mobilne ili privremene klinike postavljene posebno za ove događaje. Imajte na umu da ovo zahtijeva specijalističku obuku za uključene veterinare jer veliki obim ne smije dovesti do smanjenih standarda; ovo je moguća ulazna tačka za odgovarajuće kvalificirane i dobro pripremljene veterinare volontere da doprinesu DPM-u (upravljanju populacijom pasa) u saradnji sa lokalnim veterinarskim službama.
- Tamo gdje uslovi dozvoljavaju nekim psima bez vlasništva da prežive, populacija pasa latalica sastojat će se od pasa koji pripadaju zajednici, pasa bez vlasništva i pasa u vlasništvu koji lutaju izvan svog domaćinstva. Za ove pse koji pripadaju zajednici i pse koji nisu u vlasništvu, odgovarajući pristup bi mogao biti postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (Catch Neuter and Return - CNR) (takođe poznat kao Kontrola rađanja kod životinja - Animal Birth Control ABC, "Uhvati-steriliziraj-vakciniši-vrati" - Catch Neuter Vaccinate and Return CNVR ili "Uhvati-steriliziraj-pusti" - Trap Neuter Release TNR). Ovo je sterilizacija plus vakcinacija protiv bjesnila (može uključivati i vakcinaciju za druge bolesti i lijeчењe parazita) za populaciju pasa koji pripadaju zajednici ili za pse bez vlasništva. Zahtijeva hvatanje ovih pasa, transport u kliničku ustanovu radi sterilizacije (i trajno obilježavanje/identifikaciju koja pokazuje da je sterilizacija obavljena), period oporavka i zatim puštanje na mjestu hvatanja. Stoga postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) pruža način upravljanja trenutnom populacijom pasa latalica na licu mjesta. (Vidi [Okvir 3.5](#) za važna razmatranja specifična za postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" - CNR.)

■ Resursi:

- Mobilna aplikacija Međunarodnog humanog društva (Humane Society International - HSI) za upravljanje projektima "Uhvati-steriliziraj-vakciniši-vrati" - CNVR <https://www.hsi.org/issues/dog-cat-welfare/>
- Jeanne Marchig International Centre for Animal Welfare Education (Međunarodni centar za obrazovanje o dobrobiti životinja Jeanne Marchig) razvio je resurse za podršku profesionalcima koji se bave postupkom "Uhvati-steriliziraj-vrati" (Catch Neuter and Return - CNR) <https://edin.ac/dog-welfare>
- IFAW-ov terenski priručnik veterinarskih standarda <https://www.icam-coalition.org/download/ifaw-field-manual-of-veterinary-standards/>
- ASPCA Pro materijali za obuku i video zapisi o vođenju usluge hirurške sterilizacije i operacije sterilizacije; potražite 'Sterilizacija/Kastracija (Spay/Neuter)' u Alatima i Savjetima (Tools and Tips) na ovoj web stranici <https://www.aspcapro.org/resource-library>

- Smjernice za veterinarsku medicinsku njegu Udruženja veterinara skloništa za 2016. za programe sterilizacije-kastracije (The Association of Shelter Veterinarians' 2016 Veterinary Medical Care Guidelines for Spay-Neuter Programs). <https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.249.2.165>
- Knjiga: Terenski priručnik za liječenje sitnih životinja (2018) Eds Polak i Kommedal (Field Manual for Small Animal Medicine (2018) Eds Polak and Kommedal)

4. Veterinarska njega

Osnovna zdravstvena njega za pse trebala bi uključivati preventivnu njegu, kao što je vakcinacija i dehelmintizacija (čišćenje od unutrašnjih parazita) kako bi se promoviralo dobro zdravlje psa i smanjio rizik od zoonoza. Vakcinacija protiv bjesnila je prioritet u većini zemalja.

Veterinarska njega treba da se proširi i na liječenje zdravstvenih problema. Tamo gdje je bolest ili ozljeda neizlječiva, ili liječenje nije održivo zbog troškova ili drugih ograničenja, eutanaziju treba odmah koristiti za okončanje patnje.

Ishodi:

- Rizik od prenošenja zoonotskih infekcija sa pasa je kontrolisan
- Psi se održavaju u razumnom zdravstvenom stanju i dobrobiti
- Patnja se završava kada liječenje nije moguće

Razmatranja:

- Kao i kod kontrole reprodukcije, veterinarska njega je potrebna dugoročno za efikasan DPM (upravljanje populacijom pasa) i svakom psu će biti potreban pristup ovoj njezi na redovnoj osnovi tokom svog života kako bi se zaštitilo zdravlje i dobrobit. Stoga bi lokalna veterinarska infrastruktura trebala pružati usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa) na održiv način, omogućavajući vlasnicima pristup pristupačnoj preventivnoj njezi i liječenju za pse.
- Pružanje besplatne veterinarske njege treba biti obavljeno pažljivo i u skladu sa lokalnom ekonomskom situacijom i hitnošću za kontrolu bolesti. Postoji rizik od obezvrijedivanja općih veterinarskih usluga i izazivanja sukoba s privatnim veterinarima ako se liječenje pruža bez troškova ili razumijevanja obima subvencija troškova. Vlasnici i njegovatelji moraju razumjeti važnost veterinarske njege i njene stvarne troškove kako bi osigurali da se angažiraju i održavaju ovu uslugu na dugi rok.
- Masovna vakcinacija za kontrolu bjesnila; Canine rabies blueprint (Plan za sprječavanje bjesnila kod pasa) (<https://caninerabiesblueprint.org/>) daje smjernice za planiranje i provedbu kampanja vakcinacije pasa protiv bjesnila u cilju kontrole bolesti i konačne eliminacije ovog virusa iz populacije pasa, čime se također štiti ljudsko zdravlje.
- Osim pružanja veterinarske njege kroz uspostavljene klinike, vakcinacije, kontrola parazita i drugi tretmani mogu se pružiti putem 'kampova' (privremenih mesta za liječenje velikog obima), što može biti vrlo efikasno u privlačenju pažnje vlasnika na važnost preventivnih tretmana i drugih alata za upravljanje populacijom. Međutim, rizik od agresivnih interakcija i prijenosa bolesti između pasa treba ublažiti pažljivim organiziranjem pristupa i izlaza, korištenjem sterilne igle za svakog psa i stavljanjem u karantin bolesnih životinja. Takvi kampovi će zahtijevati adekvatno oglašavanje kroz angažman zajednice. Također postoji ograničenje

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

udaljenosti koju će šira javnost prijeći za takvu uslugu, tako da mora postojati dovoljan broj pažljivo raspoređenih kampova da bi se postigla željena pokrivenost. Ovo je posebno relevantno za pokrivenost vakcinacijom protiv bjesnila jer džepovi nevakcinisanih pasa mogu biti rezervoar za virus.

- Alternativa korištenju kampova za pomoć veterinarima je korištenje metode od vrata do vrata. Ovo može zahtijevati više vremena, ali ima potencijal za postizanje visoke pokrivenosti. Ovo također povećava doseg do zajednica i pasa bez vlasništva koji možda neće svi biti dovedeni u kampove.
- Tamo gdje veterinarska njega za pse koji pripadaju zajednici uključuje liječenje, morate sarađivati s članovima lokalne zajednice, hirurškom ustanovom za postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR), mrežom hranitelja ili objektom za prihvati/udomljavanje, kako bi se pružila privremena njega životinjama koje se ne mogu odmah vratiti na ulicu. Takav tretman treba kombinirati sa postupkom "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR).
- Humano postupanje je veoma važno kada se pružaju usluge veterinarske nege (vidi Aneks D).

■ Resursi:

- GARC Data Logger za praćenje kampanja masovne vakcinacije <https://rabiesalliance.org/capacity-building/gdl>
- Aplikacija Međunarodnog humanog društva (Humane Society International - HSI) za upravljanje vakcinacijom protiv bjesnila <https://www.hsi.org/issues/dog-cat-welfare/>

USLUGE DPM-A (UPRAVLJANJA POPULACIJOM PASA) ZAVISNE OD KONTEKSTA

Usluge zavisne od konteksta nisu uvijek bitne za efikasne sisteme DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Ovisno o lokalnom kontekstu, može postojati vrijeme i mjesto kada dinamika lokalne populacije pasa zahtijeva implementaciju ovih usluga kako bi uticala na dinamičke procese.

1. Formalno obrazovanje djece

Edukacija djece imala ulogu u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) gdje su znanje, stavovi i/ili ponašanje djece identificirani kao važno pitanje vezano za pse u zajednici. Umjesto podučavanja djece o općim konceptima DPM-a (upravljanja populacijom pasa), obrazovanje je obično usmjereno na povećanje razumijevanja o ponašanju i potrebama pasa, sigurnosti oko pasa i brizi za pse. Ovo su prioritetna ponašanja koja djeca mogu izvesti i koja utiču na uticaje DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Uspostavljanje teorije promjene za obrazovni program će dati informaciju o njegovom dizajnu i povećati šanse da efektivno promijeni ciljana ponašanja. Počnite sa željenom promjenom u ponašanju djece i idite unazad kroz jasne korake do lekcije. Zabilježite korake koji zahtijevaju izgradnju znanja, promjenu stavova, motivaciju za promjenu ponašanja i vještine koje bi djeci mogli biti potrebne, kao što je kritičko razmišljanje za rješavanje sukoba između onoga što su naučili i onoga što vide ili čuju u svom domu ili zajednici o psima. Ovo može naglasiti gdje obrazovni program treba da radi u saradnji s drugim službama, kao što je Komunikacija o promjeni ponašanja usmjerena na roditelje, edukatore ili pružanje usluga veterinarske njegi, da bi se omogućilo poboljšano znanje, stavovi i vještine izgrađeni kroz lekcije kako bi se prenijelo na promjenu ponašanja s psima.

STUDIJA SLUČAJA 15

Uvođenje lekcija o bjesnilu i prevenciji ujeda pasa u nacionalni nastavni plan i program na Filipinima

Vlada Filipina je integrisala prevenciju bjesnila u nacionalni nastavni plan i program za sve javne škole širom zemlje. Ova inicijativa će obuhvatiti više od 24 miliona djece u dobi od 4 do 15 godina. Djeca će naučiti kako da se bezbjedno ponašaju u blizini pasa, šta da rade ako ih ugrizu i kako da budu odgovorni i brižni vlasnici pasa. Pogledajte kompletну studiju slučaja online na: <https://www.icam-coalition.org/introducing-rabies-and-dog-bite-prevention-lessons-into-the-national-curriculum-in-the-philippines/>

Ishodi:

- Djeca se ponašaju bezbjedno sa psima što dovodi do smanjenja incidencije ugriza – u endemskim područjima bjesnila oni također znaju kako treba reagirati nakon ugriza, uključujući trenutno pranje rana sapunom i tekućom vodom i brz pristup medicinskoj pomoći.
- Djeca razumiju prioritetne zdravstvene rizike vezane za pse i kako dobra preventivna njega poput vakcinacije i dehelmintizacije (čišćenja od unutrašnjih parazita) kod pasa može smanjiti rizike.
- Djeca razumiju kako psi komuniciraju svojim tijelima i glasom kako bi mogli prepoznati kada je bezbjedno komunicirati sa psom, a kada se treba držati podalje.
- Djeca razumiju potrebe pasa i da ako se te potrebe ne zadovolje, psi će patiti, čime se razvijaju temelji empatije prema životinjama.
- Djeca razumiju šta je dobra briga o psima i kako ona odgovara potrebama pasa.

Opća razmatranja:

- Razmotriti pogodne mogućnosti da stupite u interakciju s djecom tokom/oko aktivnosti DPM-a (upravljanja populacijom pasa), kao na primjer kada prisustvuju kampanjama vakcinacije protiv bjesnila i drugim veterinarskim događajima; stupanje u interakciju s djecom kroz škole zahtijeva značajnu pripremu i administraciju, a mogu postojati i druge mogućnosti sa manje intenzivnim resursima da se dođe do ove ciljne publike.
- Obrazovni resursi bi trebali izbjegavati bilo kakve šokantne slike, čak i kada se bave pitanjima kao što su bjesnilo i ugrizi pasa; stvaranje anksioznosti slabi učenje učenika i malo je vjerovatno da će nastavnici pozdraviti kontroverzne materijale.
- Djeca između osam i dvanaest godina su razvojno sposobnija da razviju empatiju i razmotre posljedice ponašanja, kao što je to kako vakcinacija pasa može zaštititi zdravlje porodice i zajednice. Međutim, ako su ugrizi pasa zabrinjavajući, mlađe starosne grupe također mogu biti valjane mete za edukaciju o tome kako ostati bezbjedan sa psima; ovo bi se moglo najbolje fokusirati na 'pravila' o tome kako se ponašati u blizini pasa, a ne na učenje ponašanja psa koje je vjerovatno previše složeno za mlađu djecu. U idealnom slučaju, djeca imaju koristi od edukacije o psima na redovnoj, ali rijetkoj osnovi tokom svojih školskih godina, koristeći materijale prilagođene uzrastu.

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- Djeca mogu imati priliku da edukuju druge članove porodice i podstiču dobru brigu o psima kod kuće. Međutim, postoji mnogo faktora koji utiču na korake između djetetovog učenja novih informacija u školi i promjene ponašanja roditelja. Stoga su rezultati obrazovanja najbolje fokusirani na djecu, a ishodi 'prelijevanja' na ponašanje roditelja smatraju se dodatnim bonusom.
- Razgovor s djecom o psima i drugim kućnim ljubimcima može biti dobra polazna tačka za učenje empatije prema svim životinjama i uvod u koncept dobrobiti životinja.

Razmatranja koja se posebno odnose na školsko obrazovanje:

- Šta je bolje: posjeta školi implementatora DPM-a (upravljanja populacijom pasa) ili podrška školskim nastavnicima pružanjem lekcija o psima? Kada implementator DPM-a (upravljanja populacijom pasa) sam drži lekciju tokom posjete školi, oni imaju veću kontrolu nad sadržajem i imaju priliku da procijene usvajanje informacija. To također ne povećava opterećenje nastavnika, pa bi moglo biti dobrodošlo. Alternativno, ako nastavnici dobiju nastavne materijale vezane za pse koji im se dopadaju i koje redovno koriste, više djece će imati koristi od ponovnog izlaganja ključnim tačkama učenja, čineći ovaj pristup efikasnijim i održivijim. Međutim, troškovi razvoja nastavnih materijala koji su efikasni za uticaj na ponašanje DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i koji su povezani sa školskim programom su visoki; nakon čega slijedi zagovaranje, distribucija i oglašavanje nastavnog materijala. Obuka o tome kako se reprezentira sadržaji lekcija vezanih za pse također može biti potrebna na početku i u toku, kako bi se osvježilo pamćenje i spriječilo opterećenje nastavnika. Stoga resursi mogu diktirati koji pristup se koristi za izvođenje lekcija. Geografska skala takođe može biti relevantna; Intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) lokalnog opsega mogu se odlučiti za izvođenje lekcija kroz posjete osoblja DPM-a (upravljanja populacijom pasa) školama, dok DPM (upravljanje populacijom pasa) sa regionalnim ili nacionalnim opsegom može biti prikladniji za ulaganje u nastavne materijale/obuke. Obrazovni sistem u zemlji će takođe uticati na to koji pristup je najpogodniji, a preferencije se takođe mogu razlikovati između škola/okruga.
- Nastavne materijale moraju izraditi ljudi sa stručnošću u obrazovanju i poznavanjem nastavnog plana i programa u toj regiji ili zemlji. Materijali ne samo da treba da predstavljaju ključne tačke učenja za DPM, već i da se uklapaju u školski kurikulum i da se uključe u ciljeve učenja za razred. Materijali koji se odnose na pse mogu biti osmišljeni da isporuče ciljeve učenja u okviru različitih predmeta kao što su pismenost, nauka, zdravlje ili društvene nauke.
- Uspostavljanje podrške i odobrenja od strane zvaničnih obrazovnih tijela vjerovatno će povećati prihvatljivost obrazovnih resursa i/ili posjeta školama. Razmislite o korištenju službenih vladinih obrazovnih kanala za uvođenje edukacije o psima. Na nivou pojedinačne škole, razmislite o uspostavljanju podrške školskih administratora/službenika kako bi oni podržali nastavnike da isporuče materijale/ posete dobrodošlice.
- Nevladine organizacije ili općinski službenici (policija, vatrogasci, službenici javnog zdravstva, itd.) možda već vrše posjete školama oko pitanja kao što su okoliš, sigurnost i zdravlje. Istražite je li prikladno kombinirati ove posjete sa edukacijom o psima.

■ Resursi:

- IFAW-ovi edukativni materijali 'Mačke, psi i mi' su osmišljeni za nekoliko različitih zemalja, koristeći lokalne jezike i uklapajući se u zahtjeve nastavnog plana i programa za različite uzraste. Edukativni video pogledajte na:
<https://www.youtube.com/watch?v=BaEcK09XY2U>
- Globalna alijansa za kontrolu bjesnila (Global Alliance for Rabies Control - GARC) održava biblioteku resursa edukativnih materijala o bjesnilu i prevenciji ujeda pasa <https://rabiesalliance.org/resources/search?type=55>.
- World Animal Protection, GARC i WHO razvili su set edukativnih materijala o prevenciji ujeda pasa <https://www.globalanimalnetwork.org/five-tips-prevent-dog-bites>

2. Objekti za prihvati i udomljavanje

Skloništa za trajni smještaj za pse latalice nisu osnovna usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Dobrobit pasa u takvim objektima može biti veoma loša, a finansijski troškovi izuzetno visoki, uključujući velike kapitalne izdatke, visoke tekuće finansijske troškove i izazove upravljanja/obuke osoblja. Nadalje, skloništa se odnose samo na **simptom** trenutne populacije pasa latalica u zajednici, a ne na **izvor** ovih pasa. Skloništa se brzo popune do punog kapaciteta, dok se psi na ulici zamjenjuju migracijom i napuštanjem, stvarajući tako neefikasnu uslugu DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Stoga se skloništa ne smiju koristiti tamo gdje postoji veliki broj pasa latalica i minimalno udomljavanje. Nažalost, netačna pretpostavka da skloništa ili 'utočišta' mogu pomoći u 'čišćenju ulica' od pasa je uobičajena i može biti posebno privlačna političarima koji traže brze pobjede; ovo će morati biti snažno osporeno kroz zagovaranje (vidi Temelj 3: Zagovaranje).

Međutim, prihvatni centri i centri za udomljavanje koji pružaju *privremen* smještaj mogu igrati ulogu u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) ako se koriste zajedno sa drugim uslugama koje se bave napuštanjem, i gdje postoji realan potencijal za ponovno spajanje i usvajanje.

Za razliku od stalnog skloništa, prihvatni centri se koriste za smještaj pasa tokom kratkog perioda radi ponovnog spajanja s vlasnicima i za karantin tokom praćenja i kontrole bolesti. Ako se zdrav pas ne spoji sa svojim vlasnikom u zakonskom roku, može biti prikidan za ponovno udomljavanje. Prihvat i udomljavanje mogu se odigravati na jednoj lokaciji, ili mogu biti na različitim lokacijama.

■ Ishodi:

- Ponovno spajanje izgubljenih pasa sa njihovim vlasnicima je efikasno i pouzdano
- Udomljavanje pasa u odgovarajuće domove što je efikasnije moguće kako bi se smanjili finansijski i socijalni troškovi dugotrajnog čuvanja u skloništima za pse

■ Alternative za izgradnju novih objekata:

- Mreže hranitelja koje koriste domove ljudi za smještaj pasa dok čekaju na udomljavanje mogu biti povoljnije za dobrobit psa i isplativije za zajednicu.
- Poboljšanje funkcioniranja već postojećih centara može biti isplativiji pristup od izgradnje novih objekata.
- Uspostavljanje saradnje između centara može podržati premještanje pasa na lokacije gdje imaju veće šanse da budu udomljeni.

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- Stope usvajanja mogu se povećati kroz događaje usvajanja u zajednici, saradnju sa lokacijama na kojima se okupljuju potencijalni udomitelji (npr. veterinarske klinike i prodavnice hrane za kućne ljubimce) i oglašavanje pasa dostupnih za udomljavanje na društvenim mrežama.

Razmatranja u okviru centra:

- Finansije za centre za udomljavanje su izuzetno važne, jer je centre teško zatvoriti jednom kada psi stignu. Budžeti potrebni i za kapitalne troškove i za tekuće troškove treba da se utvrde prije nego što se preuzme obaveza izgradnje centra. Veterinarske usluge će biti od suštinske važnosti i zahtijevaju veliki dio tekućih troškova, tako da uspostavljanje dovoljnih internih kapaciteta i/ili efikasnih odnosa sa vanjskim veterinarskim službama mora biti dio finansijskog planiranja.
- Politike su potrebne za nekoliko pitanja, uključujući sterilizaciju, procjenu zdravlja i ponašanja psa, udomljavanje, kapacitet (koliko životinja po odgajivačnici i ukupno i šta će se učiniti kada se kapacitet popuni) i eutanaziju. Ove politike treba da daju prioritet dobrobiti pojedinačnih životinja, ali i da uzmu u obzir implikacije troškova i ulogu/e i odgovornosti ustanove/centra prema sistemu DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Ove politike treba da budu jasne i da se s njima složi svoj osoblje i da se razvijaju/pregledaju uz učešće osoblja.
- Politika eutanazije je od posebnog značaja jer ima direktni uticaj na dobrobit životinja i emotivno je pitanje za osoblje i javnost. [ICAM-ov vodič za razvoj politike eutanazije](#) sa osnovom dobrobiti životinja pruža podršku participativnom i objektivnom razvoju politike sa dobrobiti životinja kao prioritetsnim razmatranjem, uzimajući u obzir potencijal udomljavanja i resurse potrebne za održavanje dobrobiti. U nekim zemljama, politika će također morati slijediti zakone koji se odnose na to kada eutanaziju treba ili ne treba provoditi. Cilj je da se eutanazija koristi samo za one pse koji pate od neizlječive bolesti, ozljeda ili problema u ponašanju koji se ne može kontrolirati koji sprječava da budu udomljeni, ili se ne nose sa objektima za održavanje razumnog nivoa dobrobiti. Za zajednice s ograničenim potencijalom zaudomljavanje i ograničenim resursima, ova usko definirana upotreba eutanazije možda neće biti postignuta odmah, ali je cilj na kojem treba raditi.
- Protokoli treba da budu osmišljeni za svaku fazu procesa; od karantina po dolasku i vakcinacije protiv bjesnila i drugih bolesti, preko dnevnih rutina kao što su čišćenje, hranjenje i vježbanje, do vođenja evidencije i udomljavanja.
- Detaljna procjena zdravlja i ponašanja svakog psa, praćena obukom/socijalizacijom, maksimizira šanse za uspješno udomljavanje.
- Da bi bio funkcionalan dio sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa), centar mora svakog psa smjestiti samo privremeno. Ovo naglašava vitalnu ulogu udomljavanja. Efikasno udomljavanje zahtijevat će kontakt sa zajednicom, potencijalno se oslanjajući na podršku drugih agencija za oglašavanje pasa i promoviranje koncepta udomljavanja (pogledajte Komunikacije o promjeni ponašanja).
- Osmišljavanje centra treba uzeti u obzir potrebe za dobrobiti pasa (vidi [Aneks A: Pet potreba za dobrobiti pasa](#)). Centri za udomljavanje također moraju razmotriti potencijalne usvojitelje stvaranjem područja pogodnih za usvajanje gdje bi posjetitelji mogli upoznati pse. Prilikom odabira lokacije treba uzeti u obzir javni pristup, fizičku infrastrukturu i usluge (kao što su drenaža i izvori vode), potencijalno ometanje od buke, dozvolu za planiranje i buduće proširenje.

STUDIJA SLUČAJA 16

Identifikacija sa alfanumeričkom tetovažom La Paz, Bolivija

Sve dok mikročipiranje ne postane šire dostupno, veterinarske klinike u La Pazu, Bolivija, koriste alfanumeričke tetovaže uha za identifikaciju pasa i zapisivanje kontakt podataka njihovog vlasnika u vrijeme hirurške sterilizacije. To je dovelo do ponovnog spajanja nekoliko pasa sa njihovim vlasnicima, na primjer nakon odvajanja porodica od njihovih pasa tokom klizišta 2019. godine. **Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:** <https://www.icam-coalition.org/identification-with-alphanumeric-tattoo-la-paz-bolivia/>

- Treba razmotriti licenciranje i inspekciju centara za udomljavanje kako bi se zaštitala dobrobit pasa u ovim objektima. Kontrola unosa u centre za udomljavanje može biti teška; prenaseljenost i s tim povezan pad standarda predstavlja značajan rizik. Tamo gdje već postoje propisi za uzgojne objekte, proširenje i potencijalna izmjena ovih kriterija za centre za udomljavanje može biti efikasan put za reguliranje ovih objekata. 'Gomilanje' životinja je nesretna stvarnost; osobe koje "gomilaju" životinje mogu tvrditi da se bave udomljavanjem ili spasavanjem, ali zapravo ne vrše udomljavanje ili ga vrše u veoma ograničenoj mjeri. Licenciranje i inspekcija mogu pomoći u kontroli i reagiranju na prostore u kojima se čini da se "gomilanje" događa, ali može biti potrebna psihološka intervencija kako bi se zaustavilo ponašanje "gomilanja".
- Humano postupanje sa psima je ključno za svakodnevno vođenje prihvatnih objekata i centara za udomljavanje; Vidi Aneks D.

Dodatni resursi:

- 'Guidelines for the design and management of animal shelters' (2006) (Smjernice za osmišljavanje i upravljanje skloništima za životinje) RSPCA International https://www.rspca.org.uk/whatwedo/endcruelty/international/reports/details/-/articleName/INT_ReportsAndResourcesCompanionAnimals
- 'Minimum Welfare and Operating Standards' (2015) (Minimalni standardi dobrobiti i operativni standardi) i 'Standard Operating Procedures' (Standardi operativnih postupaka) od Association of Dog and Cats Homes - ADCH (Udruženja domova za pse i mačke), u Ujedinjenom Kraljevstvu <http://www.adch.org.uk/about-adch/minimum-welfare-operational-standards/>
- 'Guidelines for Standards of Care in Animal Shelters' (2007) (Smjernice za standarde njegе u skloništima za životinje) od Association of Shelter Veterinarians (Udruženja veterinara skloništa), SAD <https://www.sheltervet.org/guidelines-for-standards-of-care-in-animal-shelters>

3. Identifikacija i registracija

Identifikacija psa i registracija tog psa kod vlasnika u nacionalnoj bazi podataka predstavlja važan alat za ponovno spajanje izgubljenih životinja s vlasnicima. To može biti osnova za provođenje zakona, uključujući zakone o napuštanju i obaveznu redovnu vakcinaciju protiv bjesnila (iako treba napomenuti da vlasnici koji ne registruju svoje životinje vjerovatno neće poštovati druge zakone koji se odnose na pse). Ovo bi također trebalo potaknuti osjećaj odgovornosti kod vlasnika jer životinja postaje prepoznatljiva kao njegova/njena. Sistemi registracije se također mogu koristiti za komunikaciju s vlasnicima, na primjer za slanje podsjetnika o vakcinaciji.

Ishodi:

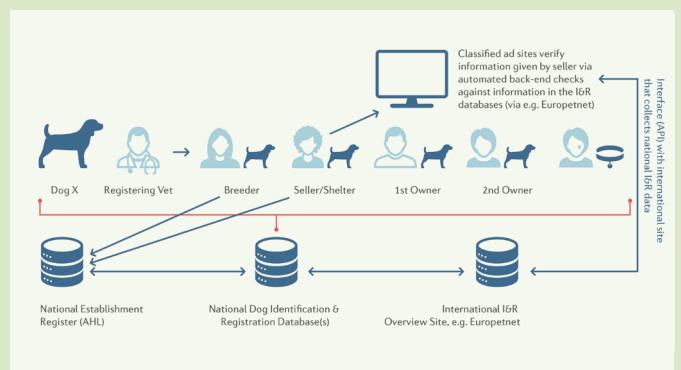
- Ponovno spajanje izgubljenih pasa sa njihovim vlasnicima je efikasno i pouzdano
- Registrirani vlasnici pasa mogu se povezati s identificiranim psom, stvarajući osjećaj odgovornosti nad psom i dokaz o vlasništvu
- Transparentnost vakcinalnog statusa za pojedinačne pse koji se mogu identificirati (gdje su zdravstveni kartoni povezani s registracijom)

Razmatranja:

- Dostupno je nekoliko metoda identifikacije životinja koje se mogu koristiti odvojeno ili u kombinaciji. Razlikuju se na tri bitna načina: trajnost; vidljivost; i primjena (da li se životinja mora anestezirati kada se primjenjuje identifikacija). Mikročipovi, tetovaže i ogrlice/oznake su tri najčešće metode; najpogodniji će zavisiti dijelom od lokalnih uslova, a dijelom od razloga za identifikaciju. Bez obzira na odabranu metodu, primjena i nošenje identifikatora moraju biti humani.
- Ako je potrebna trajna identifikacija velike populacije pasa, mikročip trenutno nudi najbolju opciju jer je broj kombinacija cifara u kodu dovoljan za identifikaciju svih pasa, dok su ljudske greške (transponiranje brojeva i pogrešno čitanje brojeva) manje vjerovatne jer se za čitanje čipa koristi digitalni skener. Mikročipiranje ima potencijal da bude globalni sistem, tako da se očitavanje mikročipova životinja koje se kreću iz jednog područja (ili zemlje) u drugo može nastaviti, međutim opoziv podataka o vlasniku zahtijeva pristup bazi podataka koja pokriva oba područja. U Evropi, Europetnet (www.europetnet.com) je baza podataka koja se povezuje s nacionalnim bazama podataka, omogućavajući brojevima mikročipova da vrste podatke o vlasniku bez obzira na to koja je nacionalna baza podataka korištena za registraciju životinje. Prije uvođenja mikročip sistema, preporučljivo je provjeriti da li su čipovi i čitači koji se koriste u skladu sa ISO standardima i da li postoji dovoljan kapacitet za obuku, jer primjenu treba da uradi obučena osoba.
- Važno je da informacije o registraciji i identifikaciji pohranjene u centralnoj bazi podataka (ili da su odvojene baze podataka povezane na neki način) budu dostupne svim relevantnim osobama (npr. veterinarskoj struci, policiji, službenicima lokalne samouprave, službenicima za dobrobit životinja/kontrole i objektima za prihvat). Možda će biti potrebna podrška centralne vlade kako bi se osiguralo da se koristi jedinstveni sistem.
- Pse treba registrirati od prvog vlasnika pa nadalje, počevši od osobe koja je posjedovala psa kada je rođen, uključujući i ako je riječ o komercijalnom uzgajivaču. Nastavljajući sa ažuriranjem podataka o registraciji u bazi podataka sa svim prijenosima vlasništva. Vidi Kontrola komercijalnih uzgajivača.

STUDIJA SLUČAJA 17

Praćenje trgovine: Model rješenja za potpunu mogućnost praćenja u online trgovini štencima u EU

FOUR PAWS je predložio rješenje za borbu protiv ilegalne trgovine štenadima i postizanje potpune mogućnosti praćenja kućnih ljubimaca i prodavača povezivanjem malih oglasa s registracijskim brojevima uzgajivača/ustanova prodavača i pojedinačnim identifikacijskim i registracijskim brojevima kućnih ljubimaca. **Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:**<https://www.icam-coalition.org/tracing-the-trade-model-solution-for-full-traceability-across-the-eu-online-puppy-trade/>

- Obavezna identifikacija i registracija mogu pomoći funkciranju objekata za prihvat. Kada pas koji je identificiran i registriran bude doveden u objekat, može se bez odlaganja vratiti vlasniku (izbjegavajući kompromis u dobrobiti psa i smanjujući stres za vlasnika). Ako nije identificiran, po definiciji je 'nevlasnički', tako da sklonište može implementirati svoje politike bez odlaganja čekajući da se javi vlasnik. Oba scenarija će oslobođiti vrijedan prostor uzgajivačnice, što će potencijalno povećati kapacitet.
- Ponovno spajanje psa s vlasnikom potencijalno može uključivati naplatu od vlasnika naknade za hvatanje/smještanje psa. Međutim, ako je naknada previsoka, postoji rizik da će se vlasnici odreći psa kako bi izbjegli plaćanje.
- Naknade za registraciju se mogu naplatiti (obično jedna taksa za registraciju) kako bi se obezbijedila sredstva za druga područja programa upravljanja. Treba voditi računa o balansiranju potencijalnog prihoda i izvršenja; ako su naknade previsoke, vlasnici mogu pokušati izbjegći registraciju. Diferencijalne skale naknada mogu se koristiti kao poticaj za sterilizaciju, ohrabrujući vlasnike da drže samo mali broj životinja i obeshrabrujući uzgoj pasa.
- Licenciranje se može koristiti uz registraciju; licenciranje se može primjenjivati godišnje, dok se registracija obično događa samo jednom za svakog psa (osim ako se ne preseli na lokaciju s drugom bazom podataka). Licenciranje također može uključivati naknadu za podršku troškova DPM-a (upravljanja populacijom pasa); kao i kod taksi za registraciju, postoje rizici kada je naknada previsoka. Licenciranje također može zahtijevati od vlasnika da ispune određene kriterije, kao što su oni koji žele uzgajati pse ili posjedovati regulirane rase pasa. Također bi se moglo koristiti za podsticanje odgovornog vlasništva tako što će se zahtijevati da ljudi završe obuku kako bi stekli svoj 'sertifikat o posjedovanju psa' prije nego što im se dodijeli licenca za posjedovanje psa.
- Za pokretanje registracije i održavanje korištenja sistema bit će potrebni zajednički napori kako bi se postigla saglasnost većine vlasnika (pogledajte Komunikaciju o promjeni ponašanja). Ovo će morati naglasiti prednosti za vlasnike i njihove pse. Na lokacijama s nedavnom istorijom odstrela, saglasnost vlasnika može biti niska zbog nedostatka povjerenja u vlasti; da bi se izgradilo povjerenje bit će potreban određeni period humanog upravljanja.

- U teoriji, identifikacija i registracija mogu pružiti osnovu za provođenje mnogih aspekata zakona jer obezbeđuju dokaz o vlasništvu. Međutim, ovo zahtijeva obaveznu primjenu za sve pse, a tipovi vlasnika koji će vjerovatno zanemariti ili izbjegći zahtjev za identifikaciju i registraciju svojih pasa također mogu biti isti ljudi koji se ne pridržavaju drugih zakona. Stoga, njegova efikasnost za izvršenje može biti smanjena.

4. Kontrola komercijalnog uzgoja i prodaje

Loši standardi uzgoja i prodaje mogu uzrokovati značajne probleme za dobrobit, zdravlje i ponašanje pasa. Iako je ovo jasno pitanje dobrobiti životinja, to je i pitanje zaštite potrošača i potencijalni uzrok problema sa DPM-om (upravljanjem populacijom pasa). Štenci proizvedeni prema lošim standardima uzgoja mogu imati zdravstvene probleme i probleme u ponašanju koji dovode do povećanog rizika od napuštanja na ulici ili prepuštanja u centre za udobjavanje.

Kontrola uzgajivača i prodavaca može se vršiti kroz zakone i provođenje, kao i kroz edukaciju, podršku i pritisak na društvo od strane veterinara, uzgajivačkih udruženja, klubova pasmina i nevladinih organizacija. Na uzgoj i prodaju se također može uticati putem edukacije potrošača i kampanja kako bi se osiguralo da vlasnici znaju na šta treba obratiti pažnju kada kupuju psa i šta učiniti ako postoje problemi s njihovim novim psom.

Mnoge od strategija navedenih u nastavku imaju potencijal da ih izbjegnu beskrupulozni uzgajivači ili prodavači. Korištenje niza strategija u kombinaciji čini izbjegavanje težim, a visoke kazne čine izbjegavanje manje atraktivnim. Međutim, veliki dio uticaja ovih strategija je u povećanju standarda uzgoja i prodaje od strane ljudi koji žele dobro obaviti posao proizvodnje štenaca.

■ Ishodi:

- Štenci su u najboljem mogućem zdravlju i dobrobiti, te su prikladno socijalizirani i naviknuti da se nose sa životnim stilom i okruženjem koje im pružaju njihovi novi vlasnici.
- Manje je vjerovatno da će novi vlasnici doživjeti neočekivane ili skupe račune za veterinarske usluge ili obuku pasa/konsultacije o ponašanju u periodu neposredno nakon kupovine.
- Uzgajivači, prodavci i potrošači znaju šta je dobra uzgojna i prodajna praksa i nastoje ih postići.
- Identificiraju se i kažnjavaju uzgajivači ili prodavači ispod standarda koji proizvode ili prodaju pse lošeg zdravlja, dobrobiti ili ponašanja.

■ Razmatranja:

- Uzgajivači su definirani na različite načine u nacionalnom zakonodavstvu. Jedna od definicija je: neko ko uzgaja pse za prodaju kao posao; uzgajaju i prodaju najmanje tri legla godišnje ili imaju pet ili više legala rođenih u jednoj godini (koja se ne prodaju nužno u toj godini). Međutim, uzgajivači se mogu šire definirati kao svi koji uzgajaju i prodaju pse. Za različite nivoje uzgoja i prodaje mogu se primjenjivati različiti propisi. Na primjer, zahtjev da se oni koji prodaju samo jednog psa registruju kod nadležnih organa, dok neko ko prodaje tri ili više legla mora biti u evidenciji i licenciran od strane nadležnih organa kao komercijalni uzgajivač. Ovo osigurava transparentnost u svim prodajama pasa, dok se broj mjesta za licenciranje, a samim tim i inspekcija, održava pod kontrolom.

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- Od aprila 2021. godine, uvođenje Zakona o zdravlju životinja EU zahtijevat će od svih uzgajivača, prodavaca, sabirnih centara i prijevoznika pasa, mačaka i tvorova u EU da registriraju svoje objekte kod svoje nacionalne vlade. Pogledajte Studiju slučaja 17: [Praćenje trgovine: Model rješenja za potpunu mogućnost praćenja u online trgovini štencima u EU](#)
- **Kontrole u fazi uzgoja:**
  - a. Licenciranje uzgajivača omogućava sprovođenje propisa. Imajte na umu da lokalne vlasti moraju imati adekvatnu podršku i resurse od strane nacionalnih vlada kako bi izvršile ovu provedbu. U najmanju ruku, ovi propisi bi trebali pokrivati sljedeće:
    5. Ograničenja u uzgoju, uključujući zabranu parenja prije navršenih godinu dana, ne više od jednog legla svakih 12 mjeseci i najviše šest legla u životu. Osim toga, zahtjev da kuja bude funkcionalno, klinički i zdrava u ponašanju prije parenja. Na primjer, funkcionalno zdravo uključuje da nema ekstremnih fizičkih osobina koje ometaju normalnu funkciju, kao što je lice toliko ravno da je disanje otežano; klinički zdrav uključuje da nema zarazne bolesti; i zdravo ponašanje uključuje da nema nekontrolirane agresije prema drugim psima ili ljudima.
    6. Zahtjevi za fizičko okruženje i njegu, uključujući vakcinacije i zdravstvene kartone kako bi se osiguralo da i odrasli i štenci iskuse snažnu dobrobit ispunjavanjem pet potreba za dobrobiti (vidi Aneks A za pet potreba za dobrobit).
    7. Zahtjevi za socijalizaciju i navikavanje za pripremu štenaca za život u novom domu.
    8. Izbjegavanje selektivnih uzgojnih praksi koje dovode do nasljednih bolesti, smanjene genetske raznolikosti i ekstremnih fizičkih osobina koje mogu uzrokovati patnju (npr. ispušcene oči, naborana koža, vrlo ravna lica).
    9. Obuka osoblja kako bi se osiguralo da ima znanja i vještine za ispunjavanje svih zahtjeva.
    10. Mikročipiranje i registracija štenaca prije prodaje, plus dodatni zahtjevi za vođenje evidencije, kako bi se omogućilo praćenje štenaca i istraživanje roditeljstva i historije bilo kakvih zdravstvenih problema.
  - b. Zahtjev za licencu uzgajivača trebao bi biti praćen inspekcijom prije izdavanja dozvole. Ovu licencu treba obnavljati svake godine (pogledajte primjer Engleske koji slijedi) i trebala bi sadržavati naknadu za pokrivanje troškova inspekcije uzgojnog objekta.
  - c. Nadležni organ koji vrši inspekciju uzgojnih objekata takođe treba da ima ovlaštenje da vrši inspekciju objekata koji nisu licencirani, ali za koje se sumnja da nezakonito uzgajaju pse.
  - d. Vidi http://www.cfsg.org.uk/_layouts/15/start.aspx#/SitePages/Legislation%20and%20Guidance.aspx za propise o dobrobiti životinja (licenciranje aktivnosti koje uključuju životinje) iz 2018. koje se koriste u Engleskoj i Proceduralne smjernice za lokalne vlasti na istoj web stranici o tome kako se to provodi. Ovi propisi uključuju 'ocjenu zvjezdama' gdje se uzgajivači ohrabruju da pređu tražene kriterije i postignu opcione više standarde kako bi bili nagrađeni višom zvjezdicom; oni sa višim rejtingom ne moraju biti pregledani tako često

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

(samo jednom u 3 godine za najvišu ocjenu), tako da troškovi licenciranja za uzgajivača postaju niži kako njihovi standardi postaju viši.

- **Kontrole u vrijeme reklamiranja i prodaje:**

- a. U nekim zemljama (npr. Belgija), uzgajivači su zakonski obavezni da istaknu svoj registarski broj na svim oglasima za prodaju štenaca (i drugih kućnih ljubimaca). Ovo ohrabruje uzgajivače da se pridržavaju standarda registracije, a time i licenciranja (ako ispunjavaju kriterije 'uzgajivača'), povećava transparentnost i podržava provođenje. U Francuskoj, svako ko prodaje bilo koji broj pasa mora to prijaviti Poreznoj službi kako bi dobio jedinstveni porezni broj; ovaj broj tada mora biti prikazan u svim oglasima. Platforme za oglašavanje moraju imati uspostavljen sistem za validaciju poreskih brojeva i kupci mogu potražiti porezni broj kako bi pristupili detaljima o prodavcu.
- b. Platforme za oglašavanje (online ili offline) mogu se potaknuti da slijede minimalne standarde za oglašavanje prodaje kućnih ljubimaca. To može uključivati minimalnu dob u vrijeme prodaje, nedavne fotografije baš onog psa koji se prodaje i provjeru prodaju li se zabranjene pasmine i jesu li oglasi obmanjujući; vidi paag.org.uk/about-paag/minimum-standards/ za preporučene dobrovoljne standarde koji se koriste u Ujedinjenoj Kraljevini.
- c. 'Ugovori o štencima' su alat za poticanje odgovornog uzgoja i kupovine štenaca. Ovo je pisani dokument koji pruža detalje o štenetu i njegovim roditeljima, uključujući zdravlje, iskustvo u socijalizaciji i informacije o svim relevantnim naslednjim stanjima. Ovo formira pravni dokument između uzgajivača i kupca i, što je možda još važnije, djeluje kao edukativni alat koji ističe aspekte dobrog uzgoja i standarda kupovine svim uključenim stranama. Može se koristiti u svakoj prodaji pasa, ne samo za licencirane uzgajivače. Vidi puppycontract.org.uk/ za ugovor koji se koristi u Ujedinjenoj Kraljevini.
- d. Prodavci trećih strana (npr. pojedinačni prodavci, prodavnice kućnih ljubimaca i pijace) također treba da budu obavezni da se registriraju kod nadležnih organa, da se pridržavaju propisa i da imaju licencu nakon prolaska inspekcije. Propisi za prodavce trećih strana su slični onima za uzgajivače, sa funkcijom zaštite zdravlja i dobrobiti pasa i ljudi koji se o njima brinu. Prodaja bi trebala biti dozvoljena samo u prostorijama uzgajivača ili u prostorijama licenciranih prodavaca trećih strana; prodaju sa izložbi ili na ulici treba zabraniti.
- e. Vlada Ujedinjenog Kraljevstva predložila je zabranu prodaje štenaca i mačića preko trećih prodavača u Engleskoj, zahtijevajući da svu prodaju obavljaju direktno uzgajivači ili centar za udobjivanje. Ovo će povećati svijest novog vlasnika o uslovima u kojima je odgajano njegovo potencijalno štene i pružiti priliku da upozna roditelje psa. Ovo vrši dodatni pritisak na uzgajivača da se pridržava propisa i ograničava rizike za dobrobit povezane s dodatnim transportom do i smještajem na prodajnim mjestima.
- f. U mnogim zemljama kupovina psa se smatra trgovinom 'robom' i stoga potпадa pod zakone o zaštiti potrošača, koji uključuju propise o jasnoći i poštenju reklamiranja i pravu na obeštećenje ako nešto pođe po zlu. Ovo također ističe organizacije za zaštitu potrošača (npr. lokalna uprava za trgovinske standarde) kao potencijalni izvor podrške ako kupac ima zabrinutost u vezi sa kupljenim štenetom.
- g. Prekogranična trgovina psima može dovesti do problema u kontroli bolesti i različitih standarda uzgoja i prodaje među zemljama. Svaka država treba

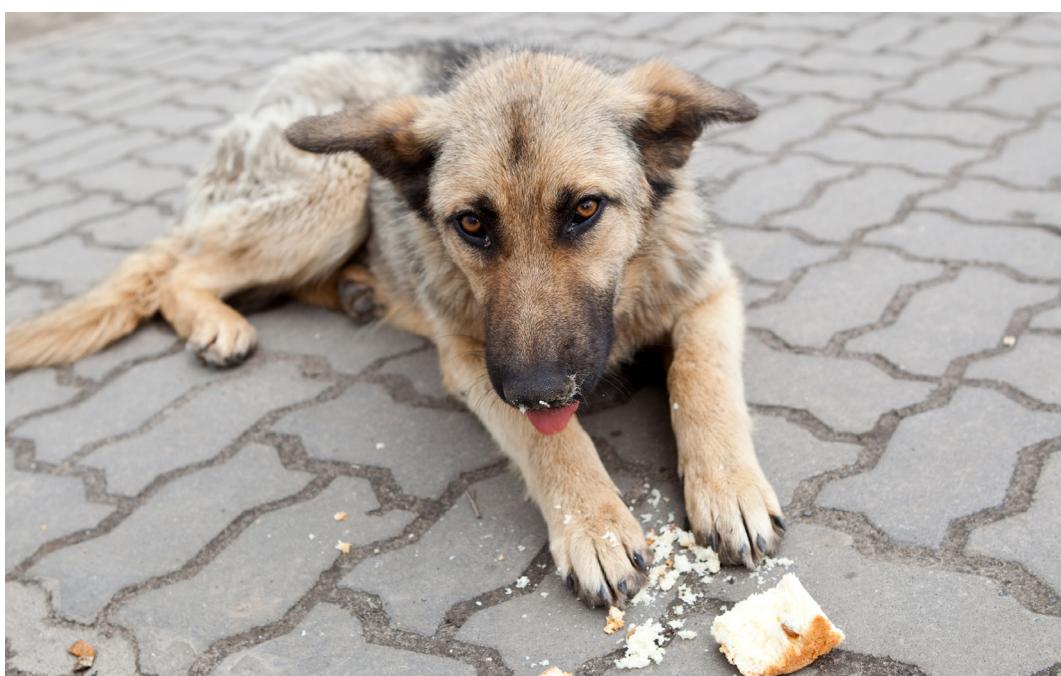
Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

navesti zahtjeve za psa koji prelazi granicu, uključujući mikročipiranje, vakcinaciju i kontrolu parazita, što bi trebalo biti detaljno navedeno u jedinstvenom individualnom 'pasošu'. U slučajevima kada je prekogranično kretanje u svrhu prodaje ili udomljavanja, mogu biti potrebni dodatni zahtjevi jer se to smatra komercijalnom djelatnošću. Ovi dodatni zahtjevi mogu uključivati registraciju broja mikročipa psa kod nadležnog tijela radi praćenja njegovog kretanja i propise koji se odnose na transport. Međutim, ove kontrole prekograničnog kretanja biće neefikasne bez provođenja; akcije u izlaznim i ulaznim lukama su ključne za smanjenje ilegalnog uvoza.

- Provođenje kontrole uzgoja i prodaje podržano je obaveznom trajnom identifikacijom i registracijom kod nadležnih organa prije uzrasta u kojem se psi mogu prodati (minimalno osam sedmica kako bi se omogućilo odgovarajuće odvikavanje i razvoj ponašanja).
- Uzgoj pasa sa pedigreeom može uzrokovati značajne probleme sa zdravljem i dobrobiti gdje su željene fizičke osobine funkcionalno nezdrave, na primjer lice toliko ravno da je disanje otežano. Izmjena standarda pasmine i rad sa sucima na izložbama pasa kako bi se označile pretjerane fizičke osobine mogu pomoći u smanjenju problema u zajednici uzgoja pedigreea. Međutim, takve mjere manje će uticati na uzgoj određenih rasa pasa za tržište kućnih ljubimaca, za razliku od izložbenog ringa. Za ove užgajivače, pritisak će možda morati doći iz drugih izvora, uključujući: propise za licenciranje kao užgajivača koji jasno navode potrebu da rasplodni psi budu funkcionalno zdravi, jak savjet veterinara protiv uzgoja za takve ekstremne osobine i pritisak upućenih potrošača koji su zabrinuti za dobrobit svog budućeg šteneta.

■ Resursi:

- Propisi o dobrobiti životinja (licenciranje aktivnosti koje uključuju životinje) iz 2018. koji se koriste u Engleskoj i Proceduralne smjernice za lokalne vlasti koje objašnjavaju kako se propisi trebaju provoditi http://www.cfs.org.uk/_layouts/15/start.aspx#/SitePages/Legislation%20and%20Guidance.aspx

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

- Minimalni standardi za oglašavanje prodaje kućnih ljubimaca; Savjetodavna grupa za oglašavanje kućnih ljubimaca, Ujedinjeno Kraljevstvo paag.org.uk/about-paag/minimum-standards/
- Ugovor o štenadima za kupce i prodavce štenaca, Ujedinjeno Kraljevstvo puppycontract.org.uk/
- Izvještaj EU Dog and Cat Alliance 'Dobrobit pasa i mačaka uključenih u komercijalne prakse' za pregled zakonodavstva u zemljama EU i preporuke za kontrolu uzgoja i prodaje pasa i mačaka. <https://www.dogandcatwelfare.eu/publications/>
- Model rješenja Four Paws za punu sljedivost životnog vijeka pasa širom Evrope <https://www.four-paws.org/campaigns-topics/topics/companion-animals/model-solution-traceability>

5. Upravljanje pristupom resursima

Smanjenje resursa hrane, kao što je jestivo smeće, dostupno psima latalicama, ponekad se navodi kao odgovarajuća mjeru za DPM (upravljanje populacijom pasa); međutim, ona ima značajne negativne izazove za dobrobit. Tamo gdje se psi latalice oslanjaju na ove izvore hrane za svoju prehranu, svako smanjenje će dovesti do pothranjenosti i potencijalno gladovanja. Ovo može biti povezano s povećanom konkurenčijom i agresijom između pasa zbog ograničenih resursa, s potencijalom za negativne interakcije s ljudima zbog hrane. Kontrola populacije pasa kroz smanjenje resursa hrane je stoga neetička i nehumana, kao i rizik po javnu bezbjednost.

Umjesto *smanjenja* prehrabnenih resursa, intervencije bi trebale težiti *upravljanju pristupom* kako bi se smanjili konflikti s ljudima i drugim životinjama; ograničavanje pristupa hrani u područjima u kojima se ne toleriraju psi latalice, dok se povećava pristup u prihvatljivim područjima. Na primjer, ako ishrana pasa latalica stvara konflikt na određenoj lokaciji, kao što je javni park, razmislite o postavljanju kanti koje su zaštićene od pasa u području konflikta, dok istovremeno osiguravate prepoznate lokacije za hranjenje jestivim otpadom na drugim obližnjim lokacijama. Ova strategija bi trebala uključivati prijelazni period kada se psi podstiču na hranu na novim lokacijama; na taj način održavajući resurse hrane za trenutnu populaciju pasa, ali ih fizički premještajući u nisko konfliktna područja. Tamo gdje su većina pasa latalica psi u vlasništvu, najbolja alternativa je poboljšani pristup resursima u vlastitom domu.

Ishod: Smanjen konflikt sa psima latalicama, uz održavanje resursa neophodnih za zdravlje.

Razmatranja:

- Psi koji nisu u vlasništvu i psi koji pripadaju zajednici će se za svoju prehranu oslanjati na jestivi otpad i hranu koju dobijaju od ljudi. Sve promjene u prehrabnenim resursima moraju biti obavljene pažljivo, osiguravajući da svako smanjenje bude uravnoteženo povećanjem drugih prehrabnenih resursa, ili u korak sa smanjenjem veličine populacije.
- Psi u vlasništvu kojima je dozvoljeno da lutaju oportunistički će se hraniti jestivim otpadom, čak i kada su resursi hrane koje su im pružili vlasnici dovoljni; zabrinutost oko smanjenja pristupa resursima neće biti relevantna za ove pse. Međutim, neki psi u vlasništvu mogu se oslanjati na jestivi otpad kako bi dopunili svoju ishranu. Intervencije koje smanjuju pristup, kao što su kante za kućni otpad koje su zaštićene od pasa, trebale bi se kombinirati s komunikacijom o promjeni

ponašanja usmjerenom na vlasnike da hrane svoje pse hranjivom prehranom.

- Hranjenje pasa latalica je priznati dio nekih kultura. Međutim, nisu svi raspoloženi za pse latalice; tako da treba poticati odgovorno hranjenje, koristeći sličan princip premještanja hranjenja na lokacije gdje je potencijalni konflikt minimiziran.
- Pružanje hrane na samo jednoj lokaciji može izazvati nadmetanje i agresiju među psima. Pružanje hrane na više lokacija nego što je broj pasa može smanjiti konkureniju.
- Otpad od klanja i prerade mesa (bilo u komercijalnim objektima ili kod kuće) zahtijevat će pažljivo upravljanje. Takav otpad može dovesti do infekcije cistama Echinococcus granulosus (hidatida) za pse, a nakon toga, njihov izmet predstavlja rizik od prijenosa na ljudi, potencijalno dovodeći do bolesti cistične ehinokokoze kod ljudi. Potencijalno zaražene iznutrice se mogu zakopati kako bi se sprječilo da ih psi jedu, ili se psi mogu hranići njima nakon dovoljnog tretiranja da se unište sve hidatidne ciste (dovoljno tretiranje uključuje kuhanje do srednje temperature od 100 stepeni Celzijusa najmanje jednu minutu ili zamrzavanje u čvrstom do srednje temperature od minus 20 stepeni Celzijusa u trajanju od najmanje 48 sati).

Ishod: Pozitivan odnos čovjeka i psa

Psi su domaća vrsta koja se gotovo potpuno oslanja na ljudi za svoju dobrobit, uzgoj i opstanak. Način na koji ljudi tretiraju pse ima najveći uticaj na dinamiku populacija pasa; stoga je ljudsko ponašanje suština DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Divlji psi koji žive neovisno o ljudima rijetki su i njihov opstanak i uspjeh u uzgoju je nizak, umjesto toga se oslanjaju na imigraciju kako bi održali broj populacije.

Odhos između ljudi i pasa razlikuje se između lokacija, uključujući ulogu koju psi u vlasništvu imaju u domaćinstvu (na primjer, kao kućni ljubimci u odnosu na uloge radnog psa) i koncept što znači 'vlasništvo' nad psom. U nekim zemljama vlasništvo je jasno: psi su ili u vlasništvu jednog domaćinstva ili nisu u vlasništvu (obično privremeno nakon napuštanja prije nego što vlasništvo pređe na organizaciju odgovornu za ponovno spajanje/udomljavanje). Međutim, u drugim zemljama, percepcija vlasništva može postojati na kliznoj skali, uključujući labavi oblik starateljstva mnogih domaćinstava nad psima zajednice koji slobodno lutaju.

Poglavlje 3: Usluge DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Unutar sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa), temelji i usluge DPM-a treba da rade zajedno kako bi postigli sljedeće ishode pozitivnih odnosa između čovjeka i psa:

■ Vlasnici pasa bi trebali...

- nabaviti pse odgovorno; kada su prepoznaju sposobnost da pruže dugoročnu njegu i izbjegavajući uzgajivače/prodavače koji ne štite dobrobit pasa
- brinuti se o svojim psima kako bi održali dobro blagostanje u skladu s pet potreba za dobrobit (okolina, prehrana, društvene interakcije, ponašanje i zdravlje)
- upravljati uzgojem kako bi osigurali da su svi proizvedeni štenci željeni i da ih je moguće udomiti
- upravljati psima kako biste ograničili rizike, što može zahtijevati humano zatvaranje u zemljama u kojima je nekontrolirano lutanje na javnim mjestima nezakonito ili se ne tolerira od strane lokalne zajednice
- zadržati pse doživotno ili ih odgovorno udomiti

■ Staratelji pasa u zajednici bi trebali...

- hraniti pse odgovorno, izbjegavajući potencijalne konfliktne lokacije i vrijeme
- pristupati uslugama koje kontroliraju reprodukciju i pružaju osnovne veterinarske usluge (uglavnom sterilizacija, vakcinacija i kontrola parazita)
- odmah djelovati radi pristupa veterinarskoj njezi u slučaju bolesti ili ozljede, uključujući eutanaziju kada liječenje nije praktično moguće

■ Zajednica (vlasnici pasa, njegovatelji i drugi) bi trebala...

- osjećati se sigurno sa psima u svojoj zajednici
- znati kome da se obrati kada su zabrinuti za pse u svojoj zajednici

Uticaj

Većina sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) će identificirati jedan ili više od sljedećih osam željenih uticaja:

1. **Poboljšanje dobrobit pasa (indikatori zasnovani na životnjama)**
2. **Poboljšanje njege koja se pruža psima (indikatori zasnovani na resursima)**
3. **Smanjenje gustine pasa/stabiliziranje prometa**
4. **Smanjenje rizika po javno zdravlje**
5. **Poboljšanje percepcije javnosti**
6. **Poboljšanje učinka centra za udomljavanje**
7. **Smanjenje negativnog uticaja pasa na divlje životinje**
8. **Smanjenje negativnog uticaja pasa na stoku.**

Ovi uticaji će se realizirati djelovanjem sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa). ICAM'-ov (2015)

['Da li pravimo razliku? Vodič za praćenje i evaluaciju intervencija upravljanja populacijom pasa'](#) pruža praktične smjernice za praćenje napretka ovih uticaja korištenjem mjerljivih indikatora.

Poglavlje 4: Omogućavanje humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

Komponente okruženja koje omogućava

Iako se implementacija sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) odvija na lokalnom nivou, za njegov uspjeh je potrebno okruženje koje podržava i pruža mogućnosti, a stvaraju ga nadležne/odgovorne vlasti na državnom, nacionalnom i/ili regionalnom nivou. U ovom poglavlju opisane su komponente ovog okruženja koje omogućava, kategorizirane na: upravljanje; politiku; zakonodavstvo i provođenje; finansiranje; obuku i podršku; i kontrolu/eliminaciju bjesnila.

UPRAVLJANJE

- **Jasna odgovornost za DPM (upravljanje populacijom pasa).** DPM (upravljanje populacijom pasa) bi trebalo da bude jasna odgovornost u okviru vladinog odjela koji se može identificirati (iako će primjena zakona i usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zahtijevati akciju drugih odjela), uključujući jasne uloge i lanac komande; to su najčešće Veterinarske usluge. U ovom poglavlju ovo se naziva 'nadležnim organom'.
- **Principijelno vodstvo.** [Poglavlje 1](#) ističe šest principa DPM-a (upravljanja populacijom pasa): djelovati humano i etično; prilagoditi DPM (upravljanje populacijom pasa) lokalnim uslovima; prepoznati da DPM (upravljanje populacijom pasa) mora biti održiv i prilagodljiv, da bazira osmišljavanje, praćenje i evaluaciju na dokazima; fokusirati se na osnovne uzroke; i fokusirati se na centralnu ulogu koju ljudsko ponašanje igra u DPM-u (upravljanju populacijom pasa). Nadležni organi moraju slijediti ove principe u svojim akcijama DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i pozivati lokalne implementatore na odgovornost da također slijede ove principe u svojim akcijama DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Nadležni organi se također moraju zalagati naviše za političku podršku ovim istim principima u implementaciji DPM-a (upravljanja populacijom pasa) .

- **Vodstvo više zainteresiranih strana.** Problemi koji se odnose na pse i intervencije koje su potrebne za njihovo rješavanje trebat će djelovanje i upravljanje os strane brojnih vladinih odjela. Stoga je potrebno uspostavljanje savjetodavne grupe DPM-a (upravljanja populacijom pasa) sa više zainteresiranih strana na nivou nadležnih organa; ovo može uključivati veterinarske službe, javno zdravstvo, lokalnu upravu i obrazovanje, između ostalih vladinih odjela, kao i predstavnike nevladinih organizacija, kao što su NVO, privatni veterinari i akademski zajednici. Nacionalni predstavnici ovih zainteresiranih strana trebali bi podržati replikaciju ovog pristupa sa više zainteresiranih strana u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) tako što će ohrabriti uključivanje u bilo koju radnu grupu DPM-a (upravljanja populacijom pasa) ([Poglavlje 3 Temelj 2: Radna grupa](#)) od strane lokalnih kolega.

Procjena, praćenje i evaluacija. Najefikasniji sistemi DPM-a (upravljanja populacijom pasa) su izgrađeni na poznavanju dinamike lokalne populacije pasa i redovnoj evaluaciji i učenju zasnovanim na dokazima. Iako se implementiranje procjene, praćenja i evaluacije vrši na lokalnom nivou, nadležni organi treba da pruže podršku na sledeće načine: izgradnjom kapaciteta s obukom za relevantne metode; finansijskom podrškom troškova prikupljanja podataka; gdje je to prikladno, osmišljavanjem osnovnog skupa indikatora koji su uobičajeni u cijeloj zemlji/regiji, istovremeno podstičući dodatne lokalizirane indikatore; inspiriranjem korištenja podataka podržavanjem lokalnih evaluacija i događaja učenja; poređenjem procjena i rezultirajućih osmišljavanja DPM-a (upravljanja populacijom pasa); i poređenjem evaluacije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) kako bi se izvjestilo o postignućima i učenjima DPM-a (upravljanja populacijom pasa) u cijeloj zemlji/regiji.

POLITIKA

Politička podrška humanom DPM-u (upravljanju populacijom pasa). Nadležni organ treba da izgradi argumente za ulaganje u humani DPM (upravljanje populacijom pasa). Ovo uključuje utvrđivanje troškova koji su vezani za probleme sa psima, potencijalne koristi od efikasnog DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i srodne politike koja odražava važnost DPM-a (upravljanja populacijom pasa). To zahtijeva usklađeno zagovaranje nadležnih organa i drugih zainteresiranih strana na koje psi utiču da uspostave investiranje u DPM (upravljanje populacijom pasa) i posvećenost principima humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa) (vidi [Poglavlje 3 Temelj 3: Zagovaranje](#)).

Multisektorska podrška. U prepoznavanju važnosti DPM-a (upravljanja populacijom pasa) za mnoga vladina odjeljenja i potreba za vođstvom više zainteresiranih strana, politička podrška DPM-u (upravljanju populacijom pasa) mora biti uspostavljena u svim sektorima. Koncept objedinjene zdravstvene zaštite može podržati takve multisektorske pristupe.

ZAKONODAVSTVO I PROVOĐENJE

Pravni okviri. Implementacija humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa) mora biti podržana odgovarajućim centralnim/federalnim/nacionalnim zakonodavstvom koje se odnosi na kontrolu pasa i zoonoza. Ovaj centralni/federalni/nacionalni okvir trebao bi osigurati da se DPM (upravljanje populacijom pasa) može donijeti u skladu sa principima humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa), dok istovremeno omogućava prilagođavanje sekundarnog/podzakonskog/lokальног zakonodavstva prema kontekstu lokalne populacije pasa (vidi [Poglavlje 3 Temelj 1: Zakonodavstvo i njegovo provođenje](#)). Nadležni organi treba da uspostave ovo odgovarajuće centralno/federalno/nacionalno zakonodavstvo i dovoljan kapacitet za provođenje; ovo može zahtijevati reviziju, konsultacije, prepravku i usvajanje ažuriranog zakonodavstva, a sve se oslanja na političku podršku uspostavljenu kroz zagovaranje.

Provođenje zakona. Nadležni organi mogu podržati provođenje i centralnog i sekundarnog zakonodavstva kroz finansiranje i obuku agencija za provođenje. Ovo može uključivati objavljivanje pisanih proceduralnih smjernica za agencije za provođenje.

Registracija psa. Gdje su identifikacija i registracija primjereni i ostvarivi za zajednicu vlasnika pasa (vidi [Poglavlje 3 Identifikacija i registracija](#)), nadležni organ bi trebao uspostaviti centraliziranu bazu podataka za registraciju pasa kako bi se osiguralo da se ponovno spajanje identificiranih pasa s registriranim vlasnicima može dogoditi preko

STUDIJA SLUČAJA 18

Stvaranje povoljnog okruženja za DPM (upravljanje populacijom pasa) u Kostariki

Vlada Kostarike je imenovala nacionalnog koordinatora za dobrobit životinja i finansirala nacionalni pilot projekat za pružanje obuke općinama u vezi sa veštinama i znanjima vezanim za DPM (upravljanje populacijom pasa). Mreže i kapaciteti izgrađeni kroz pilot projekat inspirirali su različite akcije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koje su općine prilagodile svojim lokalnim zajednicama, koje su se nastavile i nakon završetka pilot-projekta. **Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:** <https://www.icam-coalition.org/creating-an-enabling-environment-for-dpm-in-costa-rica/>

granica lokalne vlasti. U idealnom slučaju, ova centralizirana baza podataka je povezana s drugim nacionalnim bazama podataka korištenjem regionalnih alata za baze podataka (npr. Europetnet je baza podataka koja povezuje informacije baze podataka iz nekoliko nacionalnih i lokalnih udruženja širom Evrope, olakšavajući povratak pasa njihovim vlasnicima uprkos preseljenju preko granica).

FINANSIRANJE

Utvrđivanje troškova koji se odnose na DPM (upravljanje populacijom pasa). Državna potrošnja na pse javlja se kako u rješavanju problema vezanih za pse (npr. zoonoze i ugrizi pasa) tako i u provođenju intervencija kao dijela sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa). Ovi troškovi se rijetko prijavljuju ili upoređuju, što znači da stvarni troškovi često ostaju prikriveni. Nadležni organ može utvrditi gdje se ti troškovi nalaze u svim vladinim odjelima i započeti projekt za upoređivanje i praćenje ovih troškova tokom vremena. Rezultati takvog praćenja troškova mogu podržati i uspostavljanje političke volje za DPM (upravljanje populacijom pasa) i procjenu uticaja DPM-a (upravljanja populacijom pasa) tokom vremena.

Finansijska podrška za DPM (upravljanje populacijom pasa). Utvrđivanje dovoljnog budžeta za sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) na nacionalnom i lokalnom nivou zahtijeva i političku podršku i, za mnoge zemlje, zakonodavnu osnovu za opravdanje vladinog budžeta za DPM (upravljanje populacijom pasa). Nadležni organ bi trebao utvrditi budžet potreban kako za omogućavanje rada na nacionalnom nivou, tako i za implementaciju na lokalnom nivou, uz određenu budžetsku fleksibilnost kako bi se podržale sve intervencije koje najbolje odgovaraju dinamici lokalne populacije pasa. Nadležni organi mogu imati priliku da smanje troškove kupovinom zaliha (npr. vakcina protiv bjesnila) u velikim razmjerima za pružanje nekoliko lokalnih intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

OBUKA I PODRŠKA

Pristup veterinarskim lijekovima. Dobra veterinarska njega zahtijeva pristup odgovarajućim lijekovima za anesteziju, analgeziju, liječenje i eutanaziju. U nekim zemljama, pristup ovim veterinarskim lijekovima je izuzetno težak što uzrokuje

Poglavlje 4: Omogućavanje humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

nepotrebne prepreke djelotvornom DPM-u (upravljanju populacijom pasa). Nadležni organi imaju ulogu u identificiranju ovih nedostataka u dostupnosti lijekova i povećanju pristupačnosti gdje je to potrebno.

- **Osnovna veterinarska obuka.** Nadležni organi bi trebali osigurati da jezgro veterinarskog kurikuluma sadrži dovoljno odredbi da diplomirani veterinari budu spremni i sposobni da implementiraju DPM (upravljanje populacijom pasa).
- **Obrazovni sistem.** Tamo gdje je potrebna edukacija djece o prevenciji ujeda pasa i/ ili njezi pasa (i drugih kućnih ljubimaca) u cijeloj zemlji/regiji, ovi predmeti mogu biti uključeni u nastavni plan i program. Ovo mora biti uporedno sa obezbjeđivanjem obuke za nastavnike/nastavnog materijala iz ovih predmeta (vidi [Poglavlje 3 Formalno obrazovanje djece](#)).
- **Stručno usavršavanje.** Implementacija humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa) zahtijeva uključivanje nekoliko profesija; uključujući veterinare, veterinarske medicinske sestre/tehničare, službenike za dobrobit životinja, službenike javnog zdravlja, nastavnike i osoblje centra za udjmljavanje. Ove profesije nemaju uvijek kompetencije potrebne za efikasan DPM (upravljanje populacijom pasa). Obuka se može održati na lokalnom nivou, međutim nadležni organi treba da traže prilike za podršku pružanjem obuke na nacionalnom ili regionalnom nivou (vidi [Poglavlje 3 Jačanje profesionalnih kapaciteta DPM-a \(upravljanja populacijom pasa\)](#)).
- **Profesionalni razvoj.** Pored osnovne obuke, nadležni organi mogu tražiti mogućnosti za podršku razvoju karijere u DPM-u (upravljanju populacijom pasa) kroz program kontinuiranog profesionalnog razvoja (CPD), koji bi potencijalno mogao uključivati niz obuka, relevantno iskustvo i mentorstvo.
- **Uzajamno učenje.** Implementacija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) na lokalnom nivou treba da odražava lokalne uslove; međutim, postojaće sličnosti u intervencijama u različitim zemljama. Nadležni organ može podržati uzajamno učenje između sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koristeći radionice i posjete radi uzajamnog učenja.
- **Komunikacijske strategije.** Iako mogu biti potrebne specifične promjene ponašanja na lokalnom nivou, postoje osnovna ljudska ponašanja uobičajena u cijeloj zemlji/regiji koja mogu podržati humani DPM (upravljanje populacijom pasa). Nadležni organi imaju priliku da stvore efikasnost razvijanjem komunikacija za promjenu ponašanja koje se mogu koristiti na različitim lokacijama. Biće potreban proces konsultacija kako bi se osiguralo da ova komunikacija podržava, i da nije u konfliktu sa lokalnim porukama. Inicijative, kao što su Svjetski dan borbe protiv bjesnila i Svjetski dan životinja, mogu se iskoristiti za specifične komunikacijske kampanje.

KONTROLA I ELIMINACIJA BJESNILA

- Kontrola i eventualna eliminacija bjesnila koje prenose psi je snažan motivator za DPM (upravljanje populacijom pasa). Iako potencijalno nije neophodan na svim lokacijama, efikasan DPM (upravljanje populacijom pasa) bi trebao doprinijeti kontroli bjesnila povećanjem pokrivenosti vakcinacijom, uglavnom kroz dva mehanizma: smanjenjem fluktuacije populacije smanjenjem broja neželjenih legala uz povećanje životnog vijeka zbog poboljšane dobrobiti; i povećanje pristupa pasa vakcinaciji povećanjem udjela pasa koji uživaju odgovoran nadzor vlasnika/njegovatelja. Iako bi efikasan DPM (upravljanje populacijom pasa) trebao doprinijeti kontroli bjesnila, on nije dovoljan kao izolirana intervencija jer kontrola i eliminacija bjesnila zahtijevaju holistički pristup vođen multisektorskim vođstvom.

■ Postepeni pristup eliminaciji bjesnila (Stepwise Approach towards Rabies Elimination - SARE)

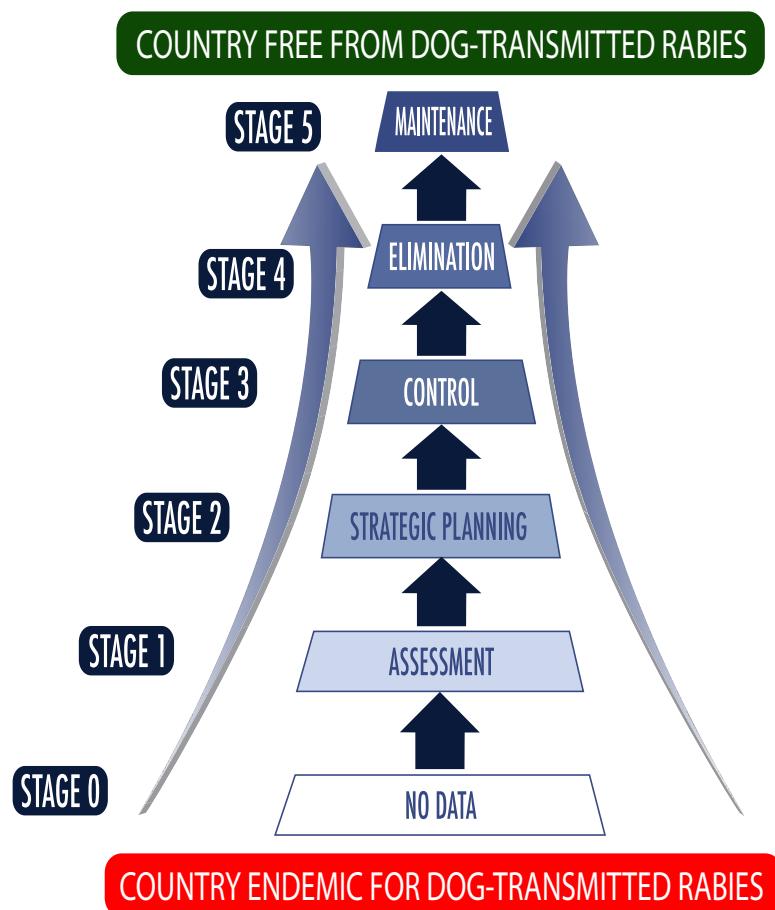
je alat za samoprocjenu koji se sastoji od dvije komponente: komponente procjene SARE i komponente Praktičnog radnog plana za postizanje eliminacije bjesnila (Practical Workplan towards Achieving Rabies Elimination - PWARE). SARE komponenta je razvijena kao način procjene napretka kontrole bjesnila od stadijuma 0 (nema informacija o pojavi bjesnila) do faze 5 (odsustvo bjesnila koje prenose psi).

- U tu svrhu, SARE komponenta definira aktivnosti, raspoređene u logičnoj progresiji od općih aktivnosti (Faza 0) do visoko specifičnih aktivnosti za eliminaciju bjesnila kod pasa (Faza 5), u okviru sedam širih komponenti:
  1. Prevencija i kontrola
  2. Prikupljanje i analiza podataka
  3. Laboratorijska dijagnostika
  4. DPM (upravljanje populacijom pasa)
  5. Informiranje, obrazovanje i komunikacija
  6. Zakonodavstvo
  7. Međusektorska pitanja
- Tokom SARE procjene, zainteresirane strane u vezi sa bjesnilom pregledaju svaku aktivnost unutar svake komponente, označavajući aktivnosti kao završene ili na čekanju. Rezultati SARE procjene su lista aktivnosti na čekanju i objektivna 'SARE ocjena' koja se odnosi na fazu vladinih npora ka postizanju eliminacije bjesnila kod pasa.
- Druga komponenta alata za Postepeni pristup eliminaciji bjesnila (SARE) je komponenta Praktičnog radnog plana za postizanje eliminacije bjesnila (PWARE). Ova komponenta omogućava vladama da daju prioritet aktivnostima koje su na čekanju i razviju kratkoročni, srednjoročni ili dugoročni plan rada za rješavanje ovih aktivnosti na čekanju na logičan, efikasan način. PWARE pruža zainteresiranim stranama standardni šablon plana rada koji se može u potpunosti prilagoditi

Poglavlje 4: Omogućavanje humanog DPM-a (upravljanja populacijom pasa)

situaciji u određenoj zemlji. Ovo omogućava vladama da razviju sveobuhvatan, detaljan plan rada u roku od nekoliko dana, a ne nekoliko sedmica.

- SARE alat je implementiran u više od 40 zemalja širom svijeta i može se implementirati na regionalnom, nacionalnom ili lokalnom nivou. Kao takvi, nadležni organi mogu koristiti ovaj alat i za nacionalno planiranje kontrole bjesnila i/ili za podržavanje njegovog korištenja na lokalnom nivou.
- Tamo gdje je kontrola/eliminacija bjesnila glavni motivirajući faktor, vlade se ohrabruju da koriste SARE alat kako bi osigurale da su njihove akcije dovoljne za napredak kroz faze povećanja kontrole do konačne eliminacije. SARE alat ima cijelu komponentu posvećenu pomaganju vladama u rješavanju specifičnih izazova DPM-a (upravljanja populacijom pasa) u kontekstu kontrole i eliminacije bjesnila.
- SARE-PWARE alat i sveobuhvatni SARE-PWARE komplet alata koji sadrži informacije o planiranju i implementiranju radionica, može se zatražiti na web stranici Canine Rabies Blueprint <https://caninerabiesblueprint.org/A-stepwise-approach-to-planning>.
- Osnovne faze SARE-a su navedene u nastavku¹:

¹ Izvor dijagrama SARE faza: Globalna alijansa za kontrolu bjesnila

Aneksi

Ovaj odjeljak uključuje pet aneksa s pratećim materijalom i resursima:

- [Aneks A: Pet potreba za dobrobit pasa](#)
- [Aneks B: Metode istraživanja dinamike populacije pasa](#)
- [Aneks C: Stabla problema i ciljeva](#)
- [Aneks D: Humano postupanje](#)
- [Aneks E: Ciljevi sterilizacije u CNR-u \(postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati"\)](#)

Aneks A: Pet potreba za dobrobit pasa

Da bi iskusili dobru dobrobit, psi moraju imati priliku da zadovolje sve svoje potrebe i nekoga (vlasnika ili njegovatelja) koji će osigurati da te prilike opstaju.

Pet potreba za dobrobit su okvir za razmatranje potreba bilo koje životinje i koriste se u zakonodavstvu koje ima za cilj zaštitu dobrobiti životinja (npr. Zakon o dobrobiti životinja (Animal Welfare Act) iz 2006. godine, Ujedinjena Kraljevina).

Navodi da je životinjama potrebno sljedeće:

1. **Pogodno okruženje**
2. **Odgovarajuća ishrana**
3. **Da budu smješteni sa ili odvojeno od drugih životinja**
4. **Da mogu pokazati normalne obrasce ponašanja**
5. **Da budu zaštićene od bola, patnje, povreda i bolesti.**

Za pse, ove potrebe dobrobiti mogu se dalje definirati u smislu njihovih specifičnih potreba (prilagođeno iz Kodeksa prakse za dobrobit pasa (Code of practice for the welfare of dogs), Defra, Ujedinjena Kraljevina):

Aneks A: Pet potreba za dobrobit pasa

---

1. Pogodno okruženje

- Bezbjedno okruženje sa adekvatnom zaštitom od opasnosti, uključujući brzi saobraćaj.
- Pristup udobnom, suhom, tihom mjestu za odmor bez propuha.
- Pristup mirnom dijelu u kojem se izbjegavaju stvari koje ih plaše.
- Pristup odgovarajućem prostoru za toalet, udaljen od njihovog odmorišta.
- Ako se pas nalazi u kućici ili je vezan, da to bude samo dio dana ili privremeno.
- Dovoljno veliko područje sa adekvatnim hladom i zaklonom da bi se pas mogao kretati kako mu ne bi postalo previše vruće ili previše hladno.

2. Odgovarajuća ishrana

- U svakom trenutku pristup vodi bez patogena.
- Uravnotežena prehrana koja odgovara starosti psa, aktivnosti, zdravstvenom stanju, polu i rasi; što rezultira stabilnom zdravom težinom. Ovo će varirati u zavisnosti od pasa i tokom njihovog života.
- Pristup hrani najmanje dva puta dnevno.

3. Da budu smješteni sa ili odvojeno od drugih životinja

- Za pse su društvene interakcije s ljudima također važne. Ove interakcije trebaju biti dosljedne, ljubazne i nježne i ne smiju uzrokovati stres ili opasnost. Niti bi ove interakcije trebale poticati agresivno ili antisocijalno ponašanje.
- Psima je potrebno nekoliko prilika svaki dan da se druže sa prijateljski nastrojenim psima i ljudima kako im ne bi bilo dosadno ili kako ne bi postali usamljeni ili uznemireni (može se izraziti lajanjem, zavijanjem, bescilnjim ubrzanim hodanjem i pretjeranim uzbuđenjem kada se događaju društveni događaji).
- Kada psi žive zajedno, trebalo bi da ima dovoljno svakog vrijednog resursa (npr. kreveta, činije za hranu, vode) kako bi se spriječili nadmetanje i konflikti. Također bi trebalo da imaju priliku skloniti se jedni od drugih kada to žele.
- Štenci moraju imati redovne prilike da nauče kako da komuniciraju sa objektima u svom okruženju, kao i sa drugim psima, životnjama i ljudima.
- Neki psi su uplašeni ili agresivni prema drugim psima ili ljudima. Izbjegavajte situacije koje dovode do toga i potražite savjet od odgovarajuće obučene osobe o tome kako koristiti metode obuke zasnovane na nagrađivanju kako biste umjesto toga podstakli odgovarajuće ponašanje.

4. Da mogu pokazati normalne obrasce ponašanja

- Ovo je dodatak normalnom društvenom ponašanju opisanom iznad.
- Prilika za redovno vježbanje i igru.
- Prilika za neometani odmor.
- Pristup igračkama, prikladnim predmetima za žvakanje i mjestima za istraživanje, mirisanje i kopanje.

- Koristite obuku zasnovanu na nagrađivanju – koristeći hranu, igru i pohvale – kako biste potaknuli prihvatljivo/poželjno ponašanje koje su psi spremni da izvode.
- Ponašanje signalizira emocionalno i fizičko stanje psa; pokazaće da li su uplašeni, lјuti, sretni, uzbudjeni itd. Ova ponašanja su normalna, iako mogu biti izražena u neprikladnom vremenu/mjestu iz perspektive ljudi. Koliko god je to moguće, dajte im priliku da izraze ova normalna ponašanja.
- Neka normalna ponašanja će se morati izbjegavati, uključujući predatorstvo i razmnožavanje (kada su legla neželjena). Prioritet je smanjiti motivaciju za izvođenje ovih ponašanja, kroz hranjenje odgovarajućom i zanimljivom ishranom kako bi se izbjeglo predatorsko ponašanje i sterilizacija kako bi se izbjeglo razmnožavanje. Također je važno smanjiti prilike za izvođenje ovih ponašanja, međutim korištenje samo izbjegavanja prilike za izvođenje visoko motiviranog ponašanja će dovesti do frustracije.

5. Da budu zaštićene od bola, patnje, povreda i bolesti.

- Razumne mjere opreza za izbjegavanje opasnosti kao što su brzi saobraćaj i pristup otrovnoj hrani, životinjama i hemikalijama.
- Rutinska preventivna zdravstvena njega, uključujući vakcinaciju i kontrolu parazita.
- Kada se sterilizacija koristi za kontrolu reprodukcije, treba je obaviti odgovarajuće kvalificirani veterinar prema dobrim standardima. Izbjegavanje neželjenih legla nije dovoljna prednost da bi nadmašila postoperativne komplikacije koje se mogu izbjegići i koje uzrokuju bol i patnju, zasnovano na veterinarskom principu „prvo ne naškodi“.
- Praćenje na dnevnoj bazi bilo kakvih znakova ozljede ili bolesti praćeno brzim djelovanjem za liječenje bilo kakvih problema prema savjetu veterinara.
- Podstaknite eutanaziju humanim metodama kako biste okončali patnju kada liječenje nije moguće.
- Psi mogu lutati/izgubiti se, što može dovesti do potencijalnih ozljeda i patnje. Tamo gdje postoje sistemi registracije i identifikacije, pse treba identificirati i registrirati kako bi se omogućilo brzo ponovno spajanje s vlasnicima.

■ Resursi:

Kodeks prakse za dobrobit pasa, Defra, Ujedinjena Kraljevina <http://www.cfsg.org.uk/The%20Welfare%20Codes%202018/Code%20of%20Practice%20for%20the%20Welfare%20of%20Dogs.pdf>

Aneks B: Metode istraživanja dinamike populacije pasa

Uvid u dinamiku populacije pasa može se istražiti kroz pitanja, analizu i tumačenje informacija dobijenih iz različitih metoda, uključujući upitnike, ulične ankete, fokus grupe i participativno istraživanje, sekundarne izvore informacija i posmatranje pasa latalica.

Upitnici za domaćinstvo

Upitnici vam mogu pomoći da istražite veličinu, demografiju, dobrobit i dinamičke procese populacije pasa u vlasništvu. (Pogledajte stranice 54-62 ICAM-ovog vodiča [Da li pravimo razliku?](#) za više informacija o tome kako implementirati upitnik za domaćinstvo.)

Predložena pitanja, analize i tumačenja koji vam mogu pomoći da saznate više o psima u vlasništvu iz upitnika uključuju:

Istraživanje podpopulacija pasa u vlasništvu koji su zatvoreni (ograničeno im je kretanje) i pasa u vlasništvu koji lutaju

Kategoriziranje pasa u njihovu podpopulaciju

- Pitajte vlasnike o kako provode prosječni dan sa svojim psom: je li njihovom psu dopušteno slobodno lutanje bez njihovog nadzora? Ako ne (npr. navedeno je kako je pas zatvoren sve vrijeme ili se šeta pod nadzorom), onda se ovaj pas definira kao pas u vlasništvu koji je zatvoren. Ako je psu obično (tokom uobičajenog dana) dozvoljeno da luta izvan vlasničke kuće/dvorišta (čak i samo dio dana), onda se definira kao pas u vlasništvu koji luta.

Procjena veličine populacije

- Procijenjeni ukupan broj pasa u vlasništvu = $n/h \times H$. Gdje je n = broj pasa u vlasništvu u uzorku upitnika, h = broj anketiranih domaćinstava i H = ukupan broj domaćinstava. Primijenite udio pasa za koje je prijavljeno da im je dozvoljeno da lutaju na ukupnu procjenu broja pasa u vlasništvu da biste dobili procijenjeni ukupan broj onih pasa u vlasništvu koji lutaju; ostali su psi u vlasništvu koji su zatvoreni.

Demografija

- Pitajte vlasnike za pol, starost i status sterilizacije njihovih pasa. Ekstremna rodna zakriviljenost ukazuje na preferenciju jednog pola (obično muškog pola) i zanemarivanje, ubijanje ili napuštanje drugog (obično ženki zbog neželjenog rađanja).
- Nacrt raspodjele starosti dobi; koliki udio doživi stariju dob (7+ godina)?

Dobrobit

- Ako je pas/i vidljiv, ocijenite stanje tijela i stanje kože.
- Pitajte vlasnika o veterinarskoj njezi, uključujući status vakcinacije i kako je njihov pas zatvoren. Ako je privezan ili u kućici, pitajte na koliko dugo je svaki dan privezan ili u kućici; ako to traje više od nekoliko sati, onda će vjerovatno ugroziti dobrobit psa.

Istraživanje dinamičkih procesa

Nabavka pasa u vlasništvu (uključujući udomljavanje):

- Pitajte vlasnike kako su nabavili svoje pse, odakle i u koju svrhu? Da li je ovo bio 'lokalni' izvor, iz područja koje je ciljano vašom intervencijom DPM-a (upravljanja populacijom pasa), ili 'uvezeni' pas, izvan vašeg područja?
- Ako je pas udomljen, pitajte da li je to bilo u posljednjih 12 mjeseci (da biste procijenili broj udomljenih pasa godišnje)? Direktno sa ulice ili iz centra za udomljavanje?
- Razlikuju li se psi iz različitih izvora u svojoj dobrobiti ili zatvorenosti?

Napuštanje

- Pitajte ljudi da li znaju za štence rođene u njihovom susjedstvu/zajednici u posljednjih 12 mjeseci, kakva je bila sudbina ovih štenaca? Ovo neće dati broj napuštenih štenaca, ali će dati naznaku da li je napuštanje značajan proces na vašoj lokaciji. Ovo također možete koristiti kao osnovu za praćenje i evaluaciju tako što ćete kasnije ponovo postaviti isto pitanje.
- Pitajte konkretno o sudbini legla rođenih u domaćinstvu u posljednjih 12 mjeseci i odraslih pasa koji su napustili domaćinstvo u posljednjih 12 mjeseci. Ovo ima potencijal za procjenu broja napuštenih pasa godišnje, ali će vrlo vjerovatno biti potcijenjeno jer vlasnici mogu lagati o napuštanju i ostavljanju pasa na ulici.
- Koliki je omjer ženki i mužjaka kod pasa u vlasništvu? Zakrivljeni omjer sugerira da je jedan pol napušten ili ubijen. Kako se ovo može porebiti sa omjerom ženki i mužjaka na ulici?

Lutanje

- Pitajte vlasnike da li njihov pas smije slobodno lutati bez njihovog nadzora tokom prosječnog dana. Ovo se može kategorizirati na dozvoljeno lutanje manje od 2 sata, 2-12 sati, više od 12 sati ili cijelo vrijeme/nikad nije zatvoren. Da li procjena broja vlasničkih pasa koji lutaju sugerira da ovi psi čine značajan izvor/udio u ukupnoj populaciji pasa latalica?

Reprodukacija

- Pitajte vlasnike da li im je pas steriliziran; ako ne, pitajte zašto ne? Ako da, pitajte zašto su odabrali sterilizaciju?
- Ako je pas ženka, da li doji? Također pitajte vlasnika da li je trenutno trudna ili je imala štence u posljednjih 12 mjeseci? Kakva je bila sudbina štenaca rođenih u posljednjih 12 mjeseci?
- Da li se psi latalice u vlasništvu češće razmnožavaju od pasa u zatvorenom?

Briga u zajednici

- Pitajte ljudi da li brinu o uličnim psima redovno (barem jednom sedmično)?
- Kakvu brigu pružaju? Hrana, voda, sklonište, veterinarska njega ili drugo?

Smrt

- Pitajte vlasnike za godine njihovih pasa. Starosna struktura (može se prikazati kao histogram sa jednogodišnjim rasponima starosti za svaku traku) će ukazati na stope mortaliteta.

Aneks B: Metode istraživanja dinamike populacije pasa

Upitnici za domaćinstva također pružaju priliku da pitate ljudi o njihovoj percepciji pasa. Na primjer, da li imaju problema sa psima i, ako da, kakve? Jesu li im psi koji lutaju pravili probleme u posljednjih mjesec dana? Da li se broj pasa povećao, smanjio ili ostao isti u protekloj godini?

Ulične ankete

Ulične ankete mogu vam pomoći da istražite gustoću, dobrobit, uzgoj i geografsku rasprostranjenost pasa latalica. Ovo uključuje podpopulacije pasa u vlasništvu koji lutaju, pasa koji pripadaju zajednici i pasa bez vlasništva. Sljedeća pitanja, analize i tumačenja pomoći će vam da saznate više o psima latalicama iz uličnih anketa. (Pogledajte stranice 70-72 ICAM-ovog vodiča [Da li pravimo razliku?](#) za više informacija o tome kako implementirati uličnu anketu.)

Istraživanje podpopulacije pasa u vlasništvu koji lutaju, pasa koji pripadaju zajednici i pasa bez vlasništva.

Kategoriziranje pasa u njihovu podpopulaciju.

Imajte na umu da sljedeći opisi svake podpopulacije nisu konačni, oni samo daju indikaciju.

- Psi u vlasništvu koji lutaju mogu nositi ogrlicu. Mogu se ponašati samouvjereno i ostati locirani unutar, te potencijalno pokazivati odbranu određene teritorije oko svog domaćinstva.
- Psi koji pripadaju zajednici su oni koji dobivaju neki oblik redovne brige (hrana, voda, sklonište, itd.) od jednog (ili više) članova zajednice. Često psi iz zajednice imaju jedno ili više imena koje su im dali članovi zajednice, ali nikо ne izjavljuje 'to je moj pas'. Mogu se ponašati prijateljski prema ljudima, ali također mogu braniti svoju teritoriju s drugim psima.
- Psi bez vlasnika ne dobivaju redovnu brigu od članova zajednice. Ovi psi će vjerovatno imati loše tjelesno stanje, osim ako ne postoji redovna opskrba kvalitetnom hranom, kao što je otpad iz klaonice. Mogu izgledati nervozno ili 'nestabilno'.

Gustoća populacije

- Gustoća pasa latalica mjeri se kao broj pasa po kilometru anketirane ulice. Ponovljene ulične ankete pružaju pokazatelj kako se psi latalice mijenjaju tokom vremena i kao odgovor na DPM (upravljanje populacijom pasa).
- Iako ponašanje, stanje ili prisustvo ogrlice mogu sugerirati kojoj podpopulaciji pripada pas koji luta, u mnogim slučajevima to neće biti očito, pa se lutajuća populacija tretira kao jedna populacija tokom istraživanja.
- Postoje dodatne metode (koje zahtijevaju više resursa) za procjenu veličine populacije pasa latalica u Aneksu D (stranica 112) ICAM-ovog vodiča [Da li pravimo razliku?](#)

■ Demografija

- Psi koji se vide na uličnoj anketi evidentiraju se prema polu, dobi (ograničeno na podelu na odrasle pse i štence) i statusu vakcinacije i sterilizacije na lokacijama gdje su vakcinisani ili sterilizirani psi označeni na neki način (npr. sprej za farbanje ili ogrlice za vakcinaciju i usjeci ili oznake za uši za sterilizaciju).

■ Dobrobit

- Psi koji se vide prilikom anketiranja evidentiraju se po vidljivom stanju tijela (skala od 5 bodova) i prisutnosti vidljivih kožnih problema.

Istraživanje dinamičkih procesa

■ Napuštanje

- Kakav je omjer ženki i mužjaka na ulici? Zakrivljeni omjer sugerira da se jedan pol napušta ili se preferencijalno udomljava sa ulice. Kako se ovo može usporediti sa omjerom polova pasa u vlasništvu koji je dobijen putem upitnika za domaćinstvo?
- Ako postoji zakrivljenost prema mužjacima i u domaćinstvu i u populaciji na ulici, to sugerira da su ženke zanemarene ili napuštene, a populacija pasa latalica je uglavnom populacija u vlasništvu koja luta. Ako je populacija u vlasništvu zakrivljena prema mužjacima, ali je ulična populacija jednaka ili zakrivljena prema ženkama, to sugerira da su ženke napuštene, ali preživljavaju na ulici, stoga su značajan dio pasa latalica bez vlasništva (ovo je još uvijek manjina u usporedbi s psima u vlasništvu koji lutaju).

■ Lutanje

- Uporedite rodni sastav i dobrobit pasa u vlasništvu koji lutaju izmјeren tokom upitnika za domaćinstva sa sastavom i dobrobiti pasa latalica izmјerenim uličnom anketom; da li se oni znatno razlikuju? Ako je tako, to sugerira da pored pasa u vlasništvu koji lutaju, postoje i podpopulacije latalica koje pripadaju zajednici i koje nisu u vlasništvu.

■ Reprodukcija

- Za svaku ženu vidjenu prilikom ulične ankete, posmatrajte i evidentirajte da li trenutno doji. Također evidentirajte prisustvo štenaca vidjenih prilikom ankete. Međutim, štence je teško vidjeti i pojavljuju se u skupinama sa štencima iz svojeg legla, pa su tako nepouzdan pokazatelj uzgojne aktivnosti – vjerovatno je da će udio ženki koje vidljivo laktiraju biti pouzdaniji.
- Ako su psi označeni kao sterilizirani na neki vidljiv način (npr. usjek u uhu), evidentirajte je li svaki promatrani pas steriliziran ili ne. Kako se to mijenja sa pružanjem usluga sterilizacije DPM-a (upravljanja populacijom pasa)? Da li sterilišete prave pse? Ili populacija pasa latalica još uvijek pokazuje uzgojne aktivnosti?

■ Smrt

- Zabilježite tjelesno stanje svakog promatranog psa. Psi čije tijelo je u stanju mršavosti pate i pod velikim su rizikom od smrtnosti.

Fokus grupe

Fokus grupe i participativno istraživanje su odličan način za istraživanje dinamičkih procesa i motivacije i barijera iza njih. Predlažemo sljedeća pitanja, analize i tumačenja kako bismo vam pomogli da saznate više o dinamičkim procesima iz fokus grupe i participativnih istraživanja. (Pogledajte stranice 63-66 ICAM-ovog vodiča [Da li pravimo razliku?](#) za više informacija o tome kako implementirati fokus grupe i participativno istraživanje.)

Istraživanje dinamičkih procesa

Nabavka pasa u vlasništvu (uključujući udomljavanje)

- Zamolite grupe da prodiskutuju i rangiraju motivacije i prepreke udomljavanju pasa (odvojeno za udomljavanje iz centara za udomljavanje i sa ulice). Ponovite za kupovinu pasa kako biste otkrili prilike da se kupovina zamjeni usvajanjem.

Napuštanje

- Zamolite grupe da diskutuju i rangiraju motive i faktore odvraćanja od napuštanja pasa na ulicu; može se podijeliti na različite vrste pasa ako sumnjate da postoje različite motivacije u igri.

Reproducija

- Zamolite grupe da diskutuju i rangiraju motivacije i prepreke sterilizaciji pasa.

Evidencije prihvatnog centra /centra za udomljavanje

Ove evidencije se mogu koristiti za istraživanje podpopulaciju pasa koji su smješteni u ovim objektima i procese koji ih dovode do dolaska i odlaska iz objekata.

Istraživanje pasa koji se drže u fizičkom centru ili hraničarskom domu radi udomljavanja u novi dom

Procjena veličine populacije

- Na veličinu populacije će utjecati fizički kapacitet i propusnost, jer jedna odgajivačnica može biti dom za više od jednog psa godišnje. Odredite i kapacitet i prosječan unos godišnje.

Demografija

- Zabilježiti pol, dob, vrstu rase i status sterilizacije pasa pri unosu; i ako je dostupno, izvor i razlog za odbacivanje. Ako postoji lista čekanja, pogledajte i demografiju pasa ovdje. Ove informacije mogu ukazivati na motivaciju izvora/vlasnika za neželjene pse.

Istraživanje dinamičkih procesa

Odbacivanje i uklanjanje sa ulice

- Koliki je udio/broj pasa koje vlasnici odbace svake godine? Koje razloge navode za odbacivanje? Postoji li određena vrsta/dob pasa koja češće bude odbačena?
- Koliko pasa uhvati centar ili ih vlasti/javnost dovedu sa ulice?

Lutanje i napuštanje

- Ako su psi uhvaćeni/dovedeni sa ulice, koji udio je u vlasništvu (na neki način su označeni)? Koji se udio/broj pasa ponovo spaja sa svojim vlasnicima i kojim putem (npr. provjera podataka o vlasniku u registru mikročipova)?

■ Briga u zajednici

- Da li su građani ikada pse za koje žele da budu vraćeni u zajednicu 'proglašili' psima zajednice? Da li je centar u kontaktu sa građanima koji brinu o psima koji pripadaju zajednici? Da li traže pomoći?

■ Reprodukcija

- Koji je udio/broj pasa koji dolaze u centar već sterilizirani? Koliki je udio trudnica/dojenja/štenaca?

■ Usvajanje

- Koliki se udio/broj pasa udomjava svake godine? Koji udio/broj se vraća? Postoje li određene vrste pasa koje je lakše/teže udomiti? Postoje li određene demografije vlasnika koji su dobri usvojitelji (tj. čine visok udio u usvajanju i imaju nisku stopu vraćanja)?

■ Smrt

- Koliki udio/broj pasa ugine u centru svake godine i koji je uzrok ove smrtnosti? Ako je eutanazija, koji je razlog?

Sekundarni izvori informacija

Sekundarni izvori su svi izvori informacija kod kojih se ne morate posebno truditi da sami prikupite podatke, to je već učinio neko drugi. Vi samo trebate biti u mogućnosti pristupiti ovim informacijama. Za procjenu populacije pasa ovo bi moglo uključivati bazu podataka registracije identificiranih pasa, evidenciju aktivnosti kontrole pasa od strane lokalnih vlasti, broj licenciranih uzbajivača ili prodajnih mjeseta, veterinarske evidencije i općinske evidencije pritužbi/zabrinutosti u vezi sa psima. Smjernice za korištenje sekundarnih izvora informacija nalaze se na stranicama 73-74 ICAM-ovog vodiča [Da li pravimo razliku?](#)

Istraživanje podpopulacija

- Registracijske baze podataka i veterinarska evidencija (koju drže privatni ili državni veterinar) mogu se koristiti za istraživanje demografija pasa u vlasništvu
- Evidencija aktivnosti kontrole pasa i pritužbi/zabrinutosti u vezi sa psima uglavnom će se odnositi na pse latalice.
- Evidencije koje se odnose na licencirane uzbajivače i prodajna mjeseta izvještavaju o psima u vlasništvu uzbajivača.

Istraživanje dinamičkih procesa

■ Akvizicija

- Ako postoje propisi za uzbajivače/prodajna mjeseta, pitajte nadležne organe za ove propise koliko ih postoji i s kojim brojem pasa rade? Da li se ovaj broj mijenja tokom vremena?

Aneks B: Metode istraživanja dinamike populacije pasa

■ Reprodukcija

- Veterinarske vlasti ili udruženja veterinarskih klinika mogu voditi evidenciju o broju izvršenih sterilizacija ili reproduktivnom statusu svojih klijenata životinja. Možda postoje dostupna istraživanja o kućnim ljubimcima; koja sprovode farmacija, nevladine organizacije ili akademska zajednica.

■ Uklanjanje sa ulica

- Koliko pasa vlasti uhvate sa ulice? Šta pokreće napore u hvatanju? Žalbe ili se to radi po planu?

■ Lutanje

- Ako su psi uhvaćeni sa ulice, koji udio je u vlasništvu (na neki način su označeni)? Koji se udio/ broj pasa ponovo spaja sa svojim vlasnicima i kojim putem (npr. provjera podataka o vlasniku u registru mikročipova)?

■ Smrt

- Ako se psi ubijaju izvan objekta, koliko pasa to uključuje i kojom metodom? Imajte na umu da može biti teško dobiti pouzdane procjene o ovoj cifri jer vlasti možda nerado dijele takve podatke.

■ Posmatranje pasa latalica

Posmatranje pasa latalica može vam pomoći da shvatite njihovu dinamiku i istražite podpopulacije pasa latalica u vlasništvu, pasa koji pripadaju zajednici i pasa koji nisu u vlasništvu. Ovo je metoda koja zahtjeva mnogo vremena, ali ima potencijal da pruži duboko razumijevanje pasa latalica. ICAM-ov vodič [Da li pravimo razliku?](#) (stranice 80-83) daje neke smjernice o korištenju metode posmatranja ponašanja za mjerjenje interakcija između pasa i ljudi; ovo vam može dati neke ideje. Međutim, inovacije su ovdje dobrodošle, ne samo ako to može uključiti članove zajednice da primjećuju i dijele svoje uvide o psima koje promatralju u svom lokalnom području.

Istraživanje podpopulacije pasa latalica

- Posmatrajte ponašanje pasa latalica kao odgovor na vas – da li izgledaju nervozno i izmiču se ili su sigurni i zaštitnički nastrojeni prema svom području, kao da je to njihova domaća teritorija? Ulaze li ikada u privatni posjed, kao da idu 'kući'?
- Kako se psi latalice ponašaju u blizini ljudi u svojoj zajednici? Da li izgledaju kao da im je ugodno (npr. opušteno se odmaraju u prometnim područjima) i očekuju li hranu/maženje? Ili izbjegavaju ljudе?
- Pitajte lokalno stanovništvo o psima latalicama koje posmatrate (u vrijeme posmatranja ili slikanja); da li znaju imaju li vlasnika ili staratelja?

Istraživanje dinamičkih procesa

- Pitajte ljudе o psima latalicama koje posmatrate (ne dok provodite ulične ankete, jer bi se ona trebala provoditi stalnom brzinom), znaju li oni odakle su došli i zašto?
- Posmatrajte legla koja se rađaju od pasa latalica. Pratite ženke koje doje do jazbine (pažljivo!). Jesu li to jazbine u domaćinstvima ili na javnim mjestima? Vratite se u legla nakon nekog vremena, provjerite da li ovi štenci dožive odraslu dob?

Aneks C: Stabla problema i ciljeva

Ovaj alat iz dva dijela može se koristiti za određivanje prioriteta problema vezanih za pse, identificiranje dinamičkih procesa i prepoznavanje njihovih pokretača, kao i odabir aktivnosti DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koje će uticati na korijenske uzroke.

Stablo problema

Informacije prikupljene procjenom mogu se vizualizirati korištenjem alata koji pomažu u konceptualizaciji populacije pasa i otkrivaju prilika za ciljane intervencije na procese koji bi mogli smanjiti probleme. Na [Slici 6](#) (vidi sljedeću stranicu), problemi, podpopulacije i procesi iz procjene populacije pasa na hipotetičkoj lokaciji korišteni su za kreiranje „stabla problema“. Ovo bi trebala provoditi grupa više zainteresiranih strana koja može koristiti svoje različite perspektive, uz dokaze prikupljene kroz procjenu populacije pasa, kako bi prikazala svoj koncept dinamike populacije pasa s eksplisitnom logikom zasnovanom na dokazima. (Možete raditi zajedno kako biste razvili stablo problema koristeći čist prostor na zidu ili veliku ploču i pisanje na ljepljivim papirićima koji se mogu pomicati po potrebi):

Deblo = sistem koji želite promijeniti.

- Počnite sa debлом vašeg stabla; ono može biti široko kao i trenutna intervencija upravljanja populacijom pasa koju želite poboljšati. Alternativno, ovo se može suziti na specifično pitanje, kao što je upravljanje psima u vlasništvu zajednice ili funkcioniranje centra za udomljavanje.

Grane = problemi.

- Grane stabla su problemi: ako ste već postavili prioritete problema, uključite samo njih ili prikažite sve probleme i prođite kroz proces određivanja prioriteta kada se stablo problema završi. Možda ćete otkriti da su ovi problemi međusobno povezani. U ovoj fazi, problemi mogu biti jednostavne izjave; kasnije će oni biti kvantificirani mjerljivim indikatorima.

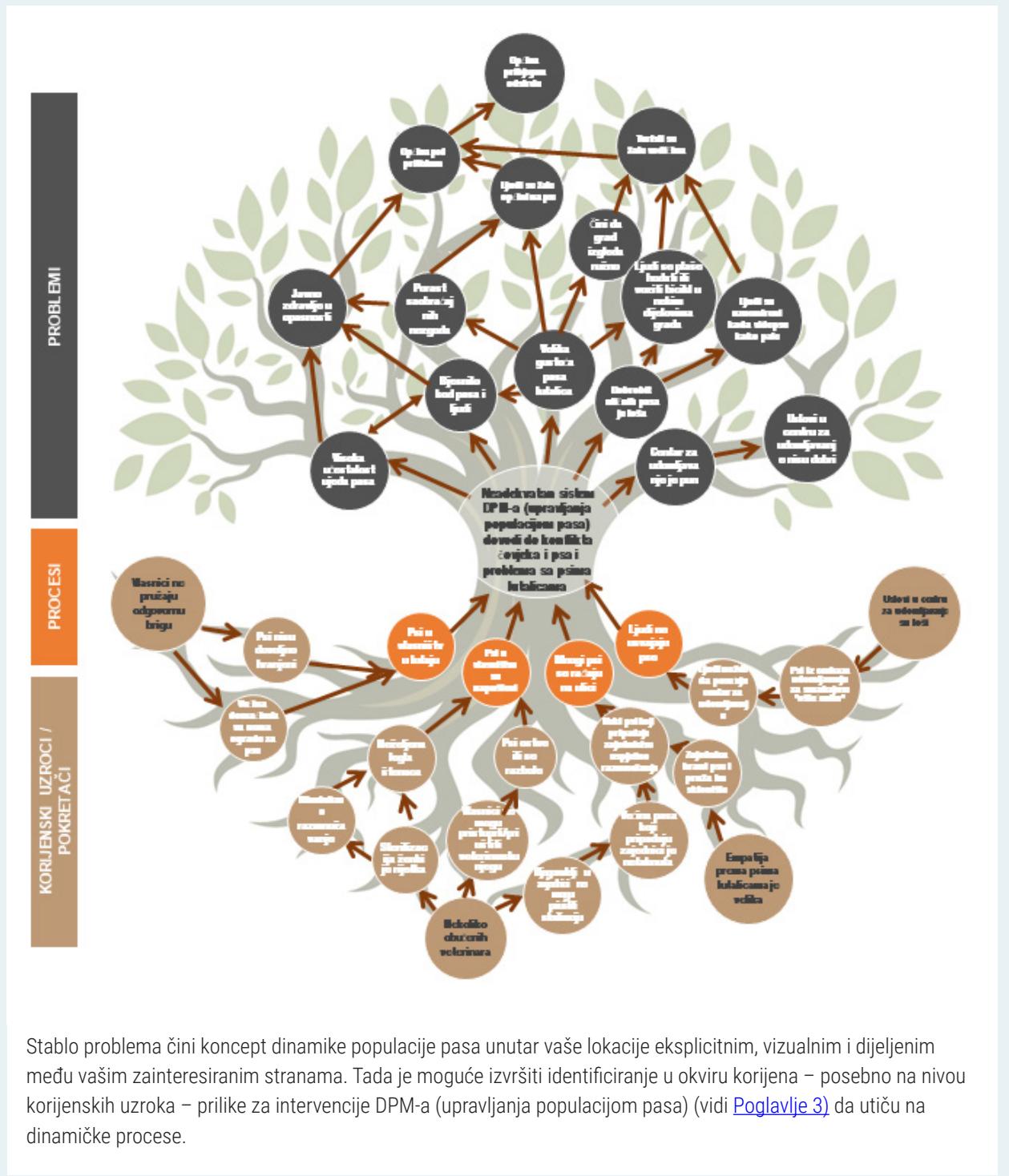
Korijeni = procesi i osnovni pokretači.

- Uzmite u obzir odakle dolaze psi koji imaju problema ili su povezani s njima: koji procesi djeluju kao izvor ovih pasa? Pregledajte proces koji se odnosi na svaku relevantnu podpopulaciju redom: psi u vlasništvu, psi koji pripadaju zajednicama, psi bez vlasništva, psi koji pripadaju centru za udomljavanje i psi koji pripadaju uzgajivačnicama/prodavnici kućnih ljubimaca. Koji procesi prevladavaju na vašoj lokaciji? Ovo su primarni korijeni (npr. napušteni psi u vlasništvu).
- Za svaki proces pitajte: zašto se to dešava? Istražite dalje tako što ćete ponovo pitati 'zašto', stvarajući uzročne niti do osnovnih uzroka ili osnovnih pokretača. Ovi osnovni uzroci će se sastojati od ljudskog ponašanja, stavova, političkih barijera, infrastrukturnih izazova i ponašanja pasa ili dinamike populacije.

Aneks C: Stabla problema i ciljeva

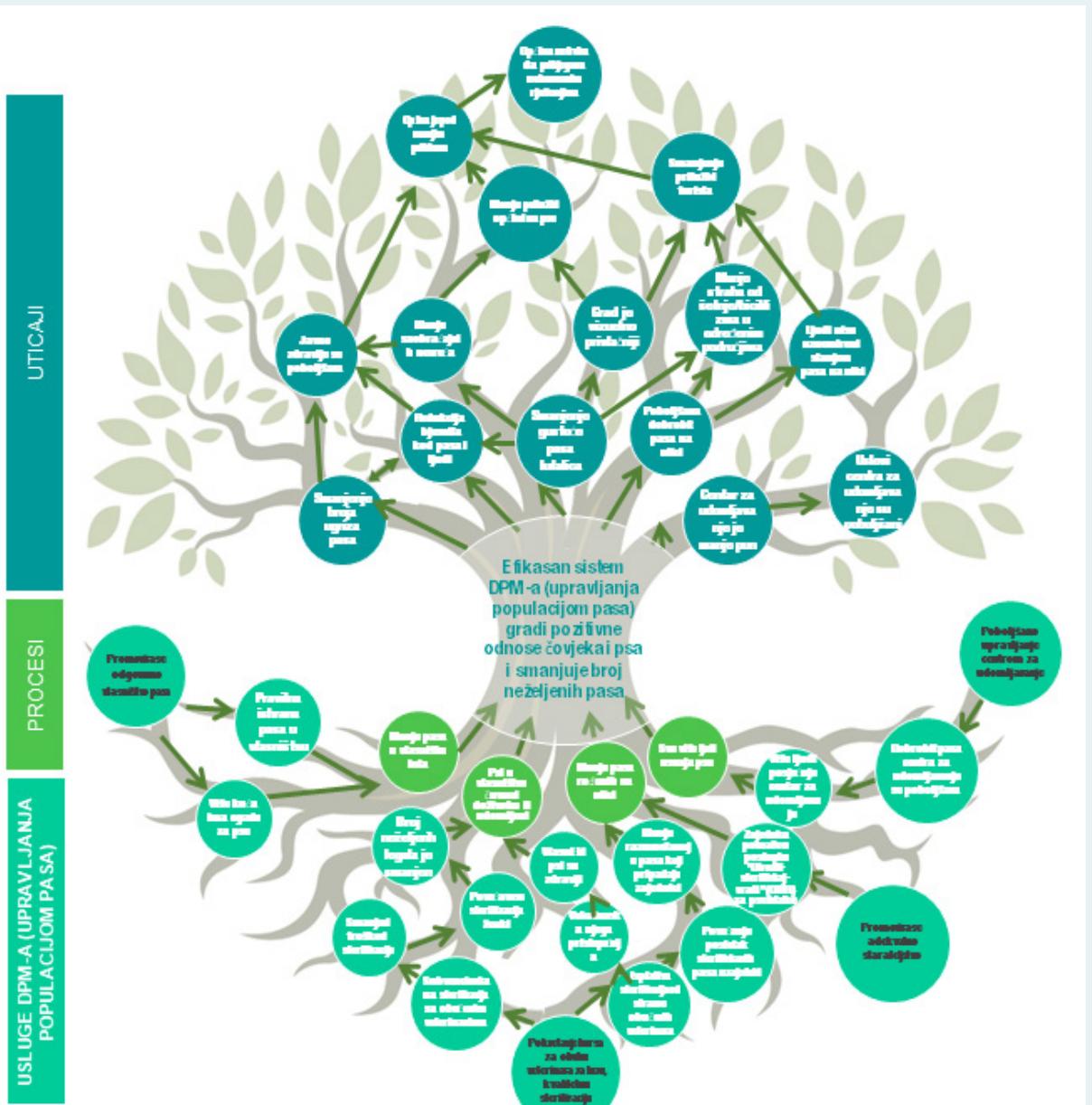
Slika 6: Stablo problema

Ovo stablo problema za hipotetičku lokaciju prikazuje probleme koji se odnose na pse kao grane; procesi koji dovode do pojave pasa koji imaju probleme ili su povezani s ovim problemima kao primarnim korijenima; korijenski uzroci ili osnovni pokretači ovih procesa kao vrhovi korijena drveta.

Slika 7: Stablo ciljeva

Ovo stablo ciljeva je razvijeno iz problematičnog stabla na Slici 3; prikaz aktivnosti DPM-a (upravljanja populacijom pasa) na vrhovima korijena stabla, zatim logični koraci koji slijede od tih aktivnosti do primarnih korijena gdje se izražavaju promjene u procesima dinamike populacije pasa, a zatim na uticaje kao grane stabla.

Stabla ciljeva mogu se izgraditi pored vašeg stabla problema ili na vrhu, koristeći ljepljive papiriće ili olovke u različitim bojama. Identificirajte probleme kojima se mora dati prioritet i korijenske uzroke koji bi se mogli rešiti putem vašeg sistema DPM-a (upravljanja populacijom pasa), kao što je opisano u stablu problema.

■ **Stablo ciljeva**

Ako su korjeni iz stabla problema izraženi u pozitivnim terminima sa posljedicama koje vode do uticaja, dijagram će ilustrirati jednu ili više teorija promjene, kao što je navedeno u nastavku. Oni se mogu prikazati na sličan način pomoću stabla ciljeva (vidi [Sliku 7](#) na prethodnoj stranici):

■ **Korjeni = Intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) za rješavanje korijenskih uzroka.**

- Zamijenite tekst koji opisuje svaki osnovni uzrok specifičnom uslugom DPM-a (upravljanja populacijom pasa)/zakonodavstvom koje će se baviti ovim uzrokom. Zatim pitajte, ako je ovo uspješno, kakve će biti posljedice? Ako dođe do te posljedice, šta onda? Nastavite graditi lanac dok ne dođe do procesa s kojim ste prvi put započeli, što se sada može izraziti kao smanjenje ili suprotan proces (npr. 'psi u vlasništvu koji su napušteni' mogu postati 'psi u vlasništvu koji se zadržavaju doživotno ili se odgovorno udomljavaju')

■ **Deblo = Sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa).**

- Deblo vašeg stabla postaje sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) koji smanjuje broj onih pasa za koje je utvrđeno da imaju problema ili su povezani s njima, obično latalice i neželjeni psi.

■ **Grane = Uticaji.**

- Završite lance povezujući ih sa problemima na koje ciljaju, ali preokrenuvši te probleme u pozitivne izjave; ovo su sada vaši uticaji.

Razmatraju se lanci od uticaja, preko promjena u dinamičkim procesima populacije, do usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa)/zakonodavstva koji se bave korijenskim uzrocima **'teorije promjene'**. Ove teorije promjene opisuju logične korake od intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) do promjena koje želite da napravite; svaki korak treba da bude opravдан i sve prepostavke u vezi između koraka treba da budu eksplisitne. Može postojati više teorija promjene koje rade zajedno u intervenciji DPM-a (upravljanja populacijom pasa).

Kao i kod stabla problema, stablo ciljeva čini osmišljavanje intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa) eksplisitnim i dijeljenim među zainteresiranim stranama. Mogu postojati uzroci koje niste u mogućnosti odmah rješiti putem vaše intervencije DPM-a (upravljanja populacijom pasa), zbog ograničenih resursa ili potencijalnog otpora građana (npr. ograđivanje za pse oko domaćinstava može se smatrati neprijateljskim i društveno neprihvatljivim). Neka ovi uzroci budu vidljivi u svom stablu ciljeva, jer odluka da se ti uzroci ostave neriješeni u ovoj fazi također treba biti eksplisitna, podijeljena i dogovorena (npr. u hipotetičkom stablu ciljeva na [Slici 7](#), uzrok nepostojanja ograda za pse ostao je vidljivo nepromijenjen). Njihov uticaj na dinamiku populacije pasa trebalo bi da se preispita tokom vremena i ponovo razmotri za uključivanje u sistem DPM-a (upravljanja populacijom pasa) ako se čini da će biti značajan u budućnosti.

Aneks D: Humano postupanje

Pružanje usluga DPM-a (upravljanja populacijom pasa) često zahtijeva direktno postupanje s psima od strane implementatora DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i/ili vlasnika/njegovatelja. Ovo može uključivati hvatanje i postupanje radi vakcinacije ili sterilizacije, dok su u centru za prihvat/udomljavanje ili tokom obuke profesionalaca za DPM (upravljanje populacijom pasa). Osnovni je princip DPM-a (upravljanja populacijom pasa) da se osigura da se ovo postupanje obavlja humano.

Tri faktora diktiraju da li je postupanje humano ili ne:

1. **Kako pas percipira ovo iskustvo:** da li ga osjeća odbojnim ili pozitivnim?
  - Cilj humanog postupanja ne bi trebao biti samo minimiziranje štete ili nelagode, već nastojanje da iskustvo postupanja bude što pozitivnije. Istražite na koji način bi pas ovo iskustvo mogao shvatiti kao korisno, koristite nagrade kao što su hrana i maženje, koristite mirne pokrete i nježan glas i minimizirajte ograničenja kako biste psu omogućili element izbora i kontrolu nad interakcijom.
2. **Da li je postupanje bilo opravdano i neophodno;** koja je bila svrha postupanja sa psima? Je li postojala namjeravana korist za psa i/ili ljudi koji su zahtijevali postupanje?
  - Namjera da se 'čini dobro' je potrebna, ali nije dovoljna; na primjer, ishod imunološkog odgovora na bjesnilo ne opravdava grubo postupanje tokom vakcinacije.
3. **Dostupnost alternativa:** da li je postojao manje odbojan/pozitivniji način da postupate sa psom uz postizanje istog ishoda?
  - Humano postupanje nije statično. Alternativni, pozitivniji načini postupanja mogu se razviti tokom vremena. Prefinjenost postupanja treba biti kontinuirani proces razmišljanja sa pseće tačke gledišta i proaktivnih promjena kako bi se maksimiziralo pozitivno iskustvo za psa i minimizirali ili izbjegli negativni uticaji.
  - Preciznost postupanja može se postići usvajanjem pristupa „mapiranja puta“, tako da se svaki korak u procesu postupanja identificira, ispituje i istražuje kako bi se mogao poboljšati. Na primjer, hvatanje psa može se podijeliti u niz koraka:

Korak 1: Privlačenje pažnje pasa

Korak 2: Početni pristup

Korak 3: Sticanje povjerenja kroz prvi dodir

Korak 4: Obuzdavanje kroz lagano ograničavanje njihovog kretanja i podizanja tako što se u potpunosti podržava njihova tjelesna težina prilikom nošenja

- Inovativne metode postupanja koje maksimiziraju pozitivna iskustva i nadmašuju prethodne humane pristupe mogu se razviti čak i u okruženjima s najsiromašnijim resursima. Vodeći princip treba da bude trajna posvećenost promišljanju i proaktivnosti; da se stvari sljedeći put urade bolje.

STUDIJA SLUČAJA 19

Humano postupanje sa psima uključenim u postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) u Jamshedpuru, Indija

Projekat "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) razvio je infrastrukturu, protokole i obučeni tim osoblja kako bi se osiguralo da njihovo postupanje bude humano i pozitivno iskustvo za uključene pse, u svakom koraku postupka "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR). Ovo je štitalo dobrobit pasa tokom aktivnosti postupka "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) i poticalo saosjećajno ponašanje prema psima od strane šire zajednice, koja je bila inspirirana posmatranjem službenika za dobrobit životinja kako rade na njihovim ulicama. **Pogledajte kompletну studiju slučaja online na:** <https://www.icam-coalition.org/humane-handling-of-dogs-involved-in-cnr-in-jamshedpur-india/>

Zašto ulagati u humano postupanje?

Postizanje humanog postupanja zahtijeva poznавање ponašanja psa, praksу i obraćanje pažnje na individualne karakteristike psa. Potrebni su resursi i vrijeme za praćenje gore opisanog pristupa mapiranja puta i povezana obuka i nadzor osoblja, vlasnika i njegovatelja, kako bi se poboljšale tehnike postupanja. Dakle, koje su prednosti ove investicije?

- Postizanje snažne dobrobiti pasa maksimiziranjem pozitivnih iskustava i minimiziranjem štete.
- Smanjenje štetnih fizioloških i bihevioralnih efekata nehumanog postupanja, što može dovesti do smanjenja imuniteta i sporijeg oporavka od veterinarskih intervencija.
- Poboljšana sigurnost za implementatore DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i vlasnike/njegovatelje: psi koji su pod stresom i koji su uplašeni češće će reagirati agresivno, nasuprot tome, oni s kojima se postupa na human način vjerovatnije će pozitivno reagirati u budućim događajima postupanja.
- Lakše postupanje psima u budućnosti. Psi su vješti učenici i za većinu intervencija DPM-a (upravljanja populacijom pasa) buduće ponašanje psa je vrlo bitno. Na primjer, razmotrite praćenje postoperativnog oporavka i revakcinacije; ako je postupanje tokom sterilizacije i vakcinacije odbojno, pas stvara negativnu vezu s implementatorima DPM-a (upravljanja populacijom pasa) i vjerovatno će izbjegavati bilo kakve buduće interakcije i postat će teže i potencijalno rizičnije za postupanje. Humano postupanje koje je pozitivno za psa će vjerovatno dovesti do lakšeg postupanja u budućnosti.
- Preciznija dijagnoza i liječenje kao rezultat kliničkog pregleda olakšanog humanim postupanjem.
- Modeliranje pozitivnog ponašanja za druge vlasnike/njegovatelje pasa. Način na koji ljudi postupaju sa psima može imati dubok i trajan uticaj na dobrobit pasa, ne samo na mjestu postupanja; nastojimo promovirati dobrobit pasa tokom njihovog života,

a pozitivna i negativna iskustva mogu se nadograđivati jedno na drugo. Vlasnici/njegovatelji često posmatraju implementatore DPM-a (upravljanja populacijom pasa) u njihovoj interakciji sa psima, što im pruža priliku da vide model humanog postupanja i nauče se saosjećanju u akciji i tehnikama zasnovanim na nagradi; nasuprot tome, nehumano postupanje od strane implementatora DPM-a (upravljanja populacijom pasa) može opravdati slično negativno ponašanje vlasnika/njegovatelja prema psima.

- Poboljšano mentalno i emocionalno blagostanje odgajivača pasa. Ponavljanje odbojnog ponašanja prema psima također može uticati na odgajivača, što dovodi do gubitka suošjećanja i desenzibilizacije za patnju životinja tokom vremena.

Resursi

- Edukativna platforma Globalne alijanse za kontrolu bjesnila (GARC - GEP) pruža besplatne online kurseve razvijene za poboljšanje vještina i znanja ljudi koji rade na svijesti o bjesnilu i prevenciji. Ovo uključuje temeljni Certifikat edukatora o bjesnilu i Certifikat o postupanju s životnjama i vakcinaciji koji predstavljaju uvod u efikasno i humano postupanje sa psima i njihovu vakcinaciju. <https://rabiesalliance.org/capacity-building/gep>
- Brooke je objavio vodeća načela o saosjećajnom ophođenju prema životnjama kopitarima. Ova načela mogu se dobro prenijeti i na druge domaće vrste, uključujući pse. <https://www.thebrooke.org/our-work/we-work-animals/compassionate-handling>

Aneks E: Ciljevi sterilizacije u CNR-u (postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati")

Postotak ženki pasa koje je potrebno sterilizirati godišnje kako bi se populacija stabilizirala ili smanjila ovisi o potencijalnoj stopi rasta populacije (broj pasa koji će biti u populaciji nakon godinu dana, u odnosu na prvobitni broj pasa).

Potencijalna stopa rasta populacije pasa $\lambda = S + F S_j L / 2$

Gdje S = preživljavanje odraslih; udio zrelih ženki koje prežive od jedne sezone parenja do druge

F = Plodnost; udio zrelih ženki koje imaju leglo svake sezone parenja

S_j = Preživljavanje mladunaca; udio ženskih štenadi koji prežive da postanu spolno zreli

L = Broj štenaca u leglu

Koliko će brzo rasti populacija pasa ovisi o broju plodnih ženki koje prežive svaku sezonu parenja, o udjelu onih koje imaju štence i broju ženki iz svakog novog legla koje prežive da i same postanu plodne. Ovo se također može izraziti kao ženka koja projektira dio S sebe plus $F S_j L / 2$ štenaca ženki godinu dana u budućnosti.

Prije bilo kakve intervencije, gustoća populacije pasa bit će ograničena dostupnošću resursa (npr. jestivi otpad, namjerno hranjenje, sklonište i bezbjedna mjesta za jazbine) i/ili netolerancijom pasa latalica; ovo se može nazvati **nivo zasićenja**.

- U pogledu gustoće, populacija će biti približno stabilna, tj $\lambda = 1$ (iako može doći do fluktuacija iz godine u godinu oko stabilne srednje tačke). Populacija pasa ograničena nivoom zasićenja imat će visok postotak mršavih i bolesnih jedinki.
- Pod pretpostavkom da postoji populacija ženki koje se razmnožavaju godišnje i koje dostižu polnu zrelost u dobi od godinu dana (što je približno stanje za pse u zajednici u sjevernoj Indiji), postotak nesteriliziranih ženki koje treba sterilizirati svake godine kako bi se populacija održala na željenom nivou dat je prema: $100(1 - \frac{1}{FLS_j + S})$
- Dovodi do procenta steriliziranih ženki u populaciji dat prema: $100(1 - \frac{1-S}{FLS_j})$

Međutim, šta se dešava nakon što počne postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR)?

Ako rezultira smanjenjem gustoće, populacija pada ispod nivoa zasićenja i više resursa će biti dostupno, što će dovesti do bolje dobrobiti pasa. Psima je bolje, što je dobra stvar: manje pasa u lošim uslovima pruža dobrobit i psima i ljudima u zajednici. Međutim, za preostale nesterilizirane ženke i njihove mladunce, ova poboljšana dobrobit također može dovesti do poboljšanja F, S_j i/ili S i stoga nove potencijalne stopi rasta populacije na ovoj nižoj gustoći, λ' . Ne znamo kako F, S_j ili S zavise od gustoće, ali tamo gdje resursi postaju obilni λ' može biti velika. U tom slučaju, veliki dio preostalih nesteriliziranih ženki morat će se sterilizirati svake godine kako bi se održala nova smanjena gustoća.

Na primjer, ako $\lambda' = 1,5$ (potencijalni rast populacije od 50% godišnje), postotak nesteriliziranih ženki koje je potrebno sterilizirati svake godine da bi se održala smanjena gustoća je $1 - 1/\lambda' = 0,33$.

Aneks E: Ciljevi sterilizacije u CNR-u (postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati")

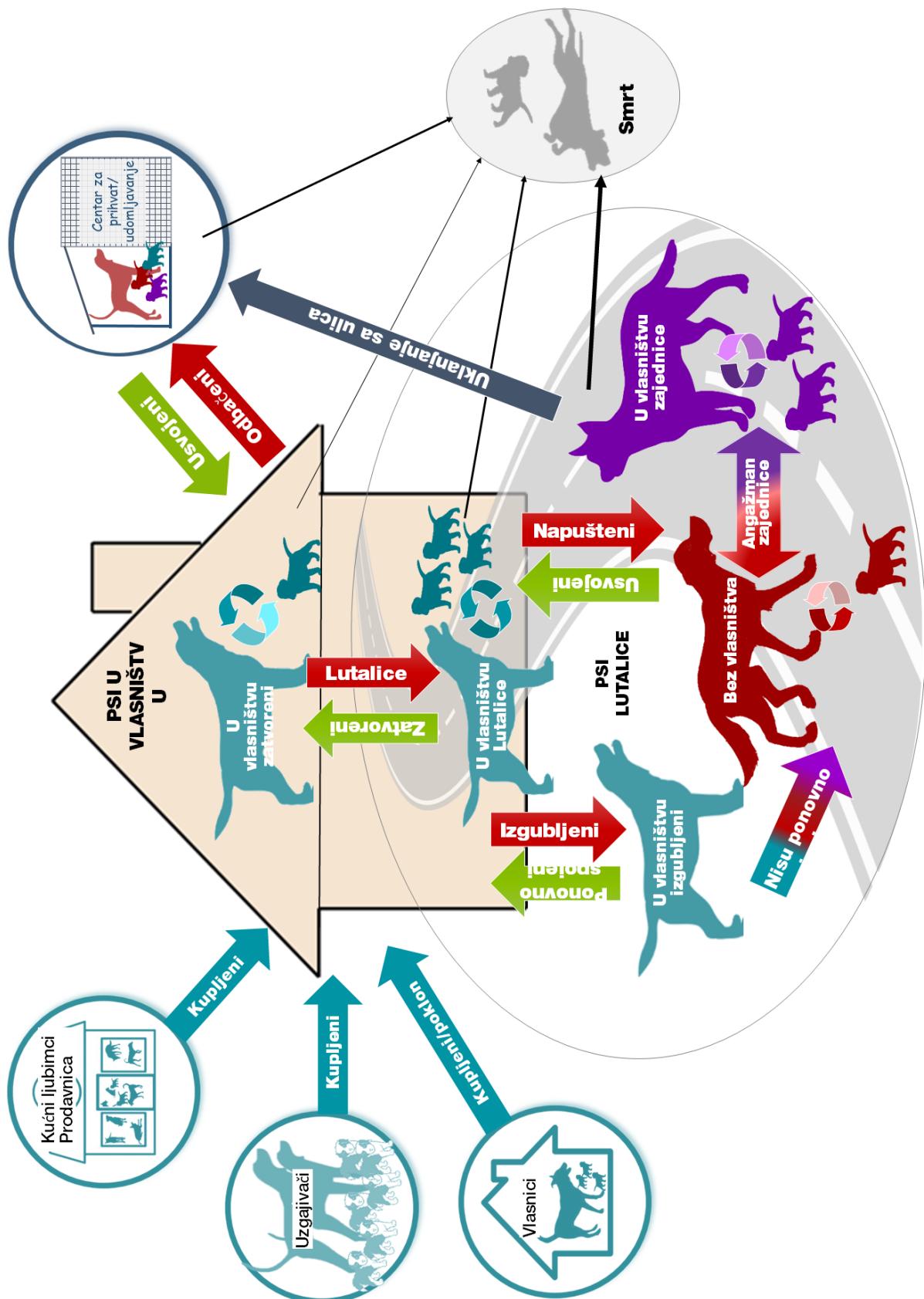
To bi dovelo da ukupni procenat steriliziranih ženki u populaciji bude $(\lambda' - 1) / (\lambda' - S)$; na primjer, ako $\lambda' = 1,5$ and $S = 0,7$, rezultirajući postotak steriliziranih ženki u populaciji bio bi 62,5%.

Procijeniti F , Sj , S ili λ tačno je teško i zahtijeva mnogo vremena. U praksi će veterinarski kapaciteti ograničiti broj steriliziranih ženki godišnje; ako je broj dovoljno visok da rezultira smanjenjem gustoće (koja se može izmjeriti korištenjem uličnih anketa, poput broja pasa po km ulice), to bi na kraju moglo eliminirati populaciju pasa latalica koji pripadaju zajednici/koji nisu u vlasništvu.

Međutim, to će se dogoditi samo ako je stopa sterilizacije dovoljno visoka da se suprotstavi svakom povećanju reproduktivnog uspjeha kod nesteriliziranih ženki uz smanjenu konkurenциju za resurse i ako ne dođe do migracije i napuštanja.

Napuštanje pasa u vlasništvu i migracija novih pasa iz okolnih područja je aktivan proces na svakoj lokaciji, suprotstavljajući se opadanju populacije. Populacija se stabilizira na nižoj gustoći samo dok se održava postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR). Obim napuštanja i migracije i kako na njih utiče postupak "Uhvati-steriliziraj-vrati" (CNR) teško je kvantificirati, stoga je ovu nižu gustoću teško predvidjeti.

Dinamika populacije pasa

ICAM

INTERNATIONAL COMPANION ANIMAL MANAGEMENT COALITION

Međunarodna koalicija za upravljanje domaćim životnjama (The International Companion Animal Management Coalition - ICAM) je međuorganizacijska grupa formirana da podrži razvoj i korištenje humanog i efikasnog upravljanja populacijom domaćih životinja širom svijeta. Koaliciju čine predstavnici Međunarodnog fonda za dobrobit životinja (International Fund for Animal Welfare - ifaw), Međunarodnog humanog društva (Humane Society International - HSI), Kraljevskog društva za prevenciju okrutnosti prema životnjama (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals - RSPCA), Svjetske zaštite životinja (World Animal Protection), ČETIRI ŠAPE (FOUR PAWS), Svjetskog udruženja veterinara za brigu o sitnim životnjama (World Small Animal Veterinary Association - WSAVA) i Globalne alijanse za kontrolu bjesnila (Global Alliance for Rabies Control - GARC).

<https://www.icam-coalition.org>